

**Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Katedra psychologie**

Rigorózní práce

Mgr. Michal Kašpar

**Životní spokojenost a osobnostní charakteristiky
římskokatolických kněží v České republice**

**Life satisfaction and personality traits of Roman
Catholic priests in the Czech republic**

Praha
2021

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval prof. PhDr. Panajotisu Cakirpaloglu, DrSc. za jeho cenné rady a odborné vedení diplomové práce – v rigorózní práci jsme na tuto práci navazovali. Velký dík patří všem respondentům, kteří se zúčastnili našich výzkumů. Dále bych rád vyjádřil poděkování Michalu Sklenářovi a Janu Kabelkovi za jejich pomoc s realizací práce.

V neposlední řadě bych chtěl vyjádřit upřímný dík všem, kteří mě při psaní této práce podporovali. Zvláště bych na tomto místě uvedl mou manželku Moniku, rodiče Aloise a Helenu, tchýni Hanku a tchána Michaela.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. 1. 2021

Podpis

Abstrakt:

Rigorózní práce zkoumá životní spokojenost a osobnostní charakteristiky římskokatolických kněží v České republice. V teoretické části pojednáváme o osobnosti a osobnostních charakteristikách, věnujeme se tématu životní spokojenosti a popisu římskokatolických kněží v ČR, dále přinášíme přehled relevantních studií v předmětné oblasti.

Empirická část naší práce zahrnuje 2 výzkumy. *Kvantitativní studie z roku 2017* byla uskutečněna na vzorku 34 probandů. Jako výzkumné metody jsme zvolili Dotazník životní spokojenosti a NEO pětifaktorový osobnostní inventář. Výběrový soubor kněží skóroval (ve srovnání s populační normou) signifikantně výše na škále přívětivosti. U zmíněného vzorku byla dále potvrzena negativní souvislost mezi životní spokojeností a mírou neuroticismu a pozitivní souvislost mezi životní spokojeností a mírou extraverze.

V roce 2020 pak byl realizován *smíšený výzkum*. Kvantitativní části výzkumu se účastnilo 49 respondentů, jako metodu jsme využili Dotazník životní spokojenosti. Vzorek kněží vykazoval vyšší míru spokojenosti na škálách Práce a zaměstnání, Finanční situace a Bydlení, naopak nižší míru spokojenosti na škále Vlastní osoba. Kvalitativní část výzkumu naše výsledky dále doplnila a obohatila.

Klíčová slova: životní spokojenost, osobnost, pětifaktorový model osobnosti, římskokatolický kněz

Abstract:

The rigorous thesis examines the life satisfaction and personality traits of Roman Catholic priests in the Czech Republic. In the theoretical part, we discuss personality and personality traits; we focus on the themes of life satisfaction and a description of Roman Catholic priests in the Czech Republic; we also provide an overview of relevant studies on the subject matter.

The empirical part of our work consists of two research projects. The 2017 quantitative study used a sample of 34 individuals. The Life Satisfaction Questionnaire and the NEO Five-Factor Inventory were chosen as research methods. The cohort of priests scored (in comparison to the population norm) significantly higher on the Agreeableness scale. A negative correlation between Life Satisfaction and degree of Neuroticism was confirmed in the aforementioned cohort as well as a positive correlation between Life Satisfaction and degree of Extraversion.

In 2020 mixed research was then undertaken. For the quantitative part of this, the Life Satisfaction Questionnaire was used as a method, and 49 respondents took part. The sample of priests demonstrated a higher degree of satisfaction on the Job and Profession, Finances and Home scales whilst showing a lower degree of satisfaction on the Self scale. The qualitative part of the research extended and enriched our results.

Keywords: life satisfaction, personality, Big Five Personality Model, Roman Catholic priest

OBSAH

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 OSOBNOST	12
1.1 Definice osobnosti.....	12
1.2 Metody a přístupy zkoumání osobnosti.....	13
1.3 Struktura a dynamika osobnosti, osobnostní vývoj.....	14
1.4 Osobnostní charakteristiky.....	15
1.4.1 Způsoby vymezení osobnostních charakteristik.....	16
1.5 Pětifaktorový model osobnosti.....	17
1.5.1 Charakteristika faktorů (škál) a subškál NEO osobnostních inventářů.....	19
2 ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST	21
2.1 Nejednoznačnost pojmů, synonyma životní spokojenosti.....	21
2.2 Vymezení pojmu životní spokojenost (osobní pohoda).....	21
2.3 Dimenze a zdroje životní spokojenosti.....	23
2.4 Faktory ovlivňující životní spokojenost.....	25
2.4.1 Životní spokojenost a pohlaví.....	26
2.4.2 Životní spokojenost a věk.....	26
2.4.3 Životní spokojenost, rodinný stav a sociální opora.....	26
2.4.4 Životní spokojenost, socioekonomický status a povolání.....	27
2.4.5 Životní spokojenost a zdravotní stav.....	27
2.4.6 Životní spokojenost a osobnostní charakteristiky.....	27
2.4.7 Životní spokojenost a víra (religiozita).....	27
2.5 Měření životní spokojenosti.....	28
3 ŘÍMSKOKATOLIČTÍ KNĚŽÍ V ČESKÉ REPUBLICE	29
3.1 Křesťanství, římskokatolická církev a postavení kněží v její struktuře.....	29

3.1.1	Počet katolických kněží a věřících, specifika v ČR.....	30
3.2	Podmínky pro vysvěcení knězem, kněžská formace	30
3.3	Závazek celibátu	32
3.4	Úkoly a činnosti kněze, odměňování kněží	33
3.5	Vlastnosti a dovednosti kněze.....	36
3.6	Specifika kněžské služby v současnosti.....	37
3.7	Syndrom vyhoření u kněží.....	38
4	VÝZKUMY Z OBLASTI OSOBNOSTI A ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI ŘÍMSKOKATOLICKÝCH KNĚŽÍ	40
4.1	Výzkumy osobnostních charakteristik římskokatolických kněží	40
4.2	Výzkumy životní spokojenosti římskokatolických kněží	42
4.3	Výzkumy osobnostních charakteristik ve vztahu k životní spokojenosti	44
	EMPIRICKÁ ČÁST	47
I.	VÝZKUM REALIZOVANÝ V RÁMCI DIPLOMOVÉ PRÁCE (2017).....	48
1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM, VÝZKUMNÉ CÍLE A HYPOTÉZY (2017).....	49
2	METODOLOGIE VÝZKUMU (2017)	51
2.1.1	NEO pětifaktorový osobnostní inventář	51
2.1.2	Dotazník životní spokojenosti.....	52
3	CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉ POPULACE A POPIS VZORKU (2017)	54
4	ETICKÉ ASPEKTY VÝZKUMU (2017)	55
5	ANALÝZA DAT, PREZENTACE, POPIS A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ (2017).....	56
5.1	Popisné statistiky	56
5.1.1	Popisné charakteristiky vzorku z hlediska počtu a věku	56
5.1.2	Popisné charakteristiky vzorku z hlediska aktuální diecéze	57
5.1.3	Popisné charakteristiky vzorku z hlediska absolvované formace.....	58
5.1.4	Výsledky výběrového souboru kněží v pěti dimenzích osobnosti a celkové životní spokojenosti	59

5.2	Srovnání dat římskokatolických kněží s normami běžné populace	60
5.3	Výsledky statistických testů.....	61
5.3.1	Testování hypotéz o rozdílu (H1 – H6)	62
5.3.2	Testování hypotéz o souvislosti (H7 – H11).....	63
5.4	Vyjádření k výzkumným hypotézám	64
5.4.1	Vyjádření k výzkumné hypotéze H1 ₀	64
5.4.2	Vyjádření k výzkumné hypotéze H2 ₀	64
5.4.3	Vyjádření k výzkumné hypotéze H3 ₀	64
5.4.4	Vyjádření k výzkumné hypotéze H4 _A	65
5.4.5	Vyjádření k výzkumné hypotéze H5 ₀	65
5.4.6	Vyjádření k výzkumné hypotéze H6 _A	65
5.4.7	Vyjádření k výzkumné hypotéze H7 _A	65
5.4.8	Vyjádření k výzkumné hypotéze H8 _A	66
5.4.9	Vyjádření k výzkumné hypotéze H9 ₀	66
5.4.10	Vyjádření k výzkumné hypotéze H10 _A	66
5.4.11	Vyjádření k výzkumné hypotéze H11 _A	67
II.	VÝZKUM REALIZOVANÝ V RÁMCI RIGORÓZNÍ PRÁCE (2020).....	68
6	VÝZKUMNÝ PROBLÉM, VÝZKUMNÝ PLÁN (2020).....	69
7	KVANTITATIVNÍ ČÁST – CÍLE, VÝZKUMNÉ HYPOTÉZY (2020).....	70
8	METODOLOGIE KVANTITATIVNÍ ČÁSTI VÝZKUMU (2020).....	72
8.1.1	Dotazník životní spokojenosti.....	72
9	CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉ POPULACE A POPIS VZORKU (2020)	73
10	ETICKÉ ASPEKTY VÝZKUMU (2020)	74
11	ANALÝZA DAT, PREZENTACE, POPIS A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ (2020).....	75
11.1	Popisné statistiky	75
11.1.1	Popisné charakteristiky vzorku z hlediska počtu a věku	75

11.1.2	Popisné charakteristiky vzorku z hlediska aktuální diecéze	76
11.1.3	Popisné charakteristiky vzorku z hlediska absolvované formace	77
11.1.4	Výsledky výběrového souboru kněží v jednotlivých oblastech životní spokojenosti	78
11.2	Srovnání dat římskokatolických kněží s normami běžné populace	79
11.3	Výsledky statistických testů.....	80
11.4	Vyjádření k výzkumným hypotézám	81
11.4.1	Vyjádření k výzkumné hypotéze H12 _A	81
11.4.2	Vyjádření k výzkumné hypotéze H13 _A	81
11.4.3	Vyjádření k výzkumné hypotéze H14 _A	81
11.4.4	Vyjádření k výzkumné hypotéze H15 _A	82
11.4.5	Vyjádření k výzkumné hypotéze H16 _A	82
11.4.6	Vyjádření k výzkumné hypotéze H17 _A	82
11.4.7	Vyjádření k výzkumné hypotéze H18 _A	82
12	KVALITATIVNÍ ČÁST (2020)	83
12.1	Cíle, výzkumné otázky.....	83
12.2	Výzkumná metoda	83
12.3	Výzkumný soubor	84
12.4	Sběr dat, etika výzkumu.....	84
12.5	Analýza dat	85
12.6	Výsledky výzkumu (vyjádření k výzkumným otázkám)	86
12.6.1	Výzkumná otázka č. 1	86
12.6.2	Výzkumná otázka č. 2	87
12.6.3	Výzkumná otázka č. 3	93
13	DISKUZE.....	96
14	ZÁVĚR.....	108
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	109

ÚVOD

V naší rigorózní práci budeme zkoumat životní spokojenost a osobnostní charakteristiky římskokatolických kněží v ČR. Rigorózní práce bude přímo navazovat na námi vyhotovenou magisterskou diplomovou práci z roku 2017 s názvem *Osobnostní charakteristiky a životní spokojenost římskokatolických kněží v ČR*. Z uvedené práce zde bude (s drobnými úpravami) převzata teoretická část práce, doplněna pak bude zejména kapitola mapující relevantní studie z oblasti životní spokojenosti kněží.

V empirické části naší práce budeme navazovat na naši výzkumnou studii z roku 2017 (realizovanou v rámci diplomové práce). Empirickou část podstatně rozšíříme, konkrétně budeme realizovat nový výzkum, ve kterém budeme blíže zkoumat jednotlivé oblasti životní spokojenosti kněží. Náš nový výzkum bude koncipován ve formě tzv. smíšeného designu. Nejprve uskutečníme kvantitativní část studie, posléze chceme získaná data doplnit a obohatit realizací návazné kvalitativní části výzkumu.

Tématu životní spokojenosti a osobnosti kněží je v České republice věnována spíše okrajová pozornost, což hrálo důležitou roli při našem rozhodování o jeho volbě. Zásadním motivačním činitelem pak byla možnost navázat na námi realizovanou studii, rozšířit ji o nové poznatky, případně pak některé poznatky ověřit a upřesnit. Uvedené skutečnosti měly na volbu tématu zásadní vliv.

TEORETICKÁ ČÁST

1 OSOBNOST

Tématem osobnosti se zabývala řada badatelů i myslitelů, krom jiného je i ústředním pojmem psychologie osobnosti. Jak uvádí Řičan (2010), slovo „osobnost“ má v psychologii tři významy. V první řadě je možné jej vnímat jako *hodnotící pojem*, kdy označení osobnost použije laik v hodnotícím významu pro jedince, který je nějakým způsobem pozoruhodný, vynikající, a to především v pozitivním slova smyslu. Dále můžeme chápat osobnost jako *psychickou individualitu jedince*. Osobností se zde rozumí osobitost, odlišnost jedince od jiných jedinců. Psychologie osobnosti se pak v tomto smyslu stává vědou o individuálních rozdílech. Třetí význam můžeme ztotožnit s *architekturou či strukturou (uspořádáním) celku psychiky*. Zde je psychika rozčleněna na relativně samostatné složky, z nichž každá má určité funkce, zásadní je však zejména integrovaná souhra těchto složek (analogie k lidskému organismu a jednotlivým orgánům). Dle Řičana se psychologie osobnosti reálně zabývá druhým a třetím významem (psychickou individualitou jedince a uspořádáním celku psychiky), hodnotící význam osobnosti považuje v psychologii osobnosti za okrajový.

1.1 Definice osobnosti

V psychologii se setkáváme s mnoha různými definicemi osobnosti, jednotliví autoři dávají důraz na různé aspekty. Hartl a Hartlová (2000) např. uvádějí, že osobnost je celek duševního života. Vágnerová (2010, 13) pak jakoby uvedenou definici rozvíjí, neboť osobnost vymezuje „*jako komplexní a relativně stabilní systém, který funguje jako celek, skládá se ze vzájemně propojených somatických a psychických vlastností a projevuje se v reakcích na různé podněty a situace, respektive v interakci s nimi.*“ Obdobně se vyjadřuje k osobnosti Nakonečný, který ve své definici navíc zmiňuje vliv životního prostředí. Osobnost tedy definuje jako „*relativně trvalé (stabilní) vnitřní uspořádání lidské psychiky, které v interakci s tělem subjektu a jeho životním prostředím determinuje jeho prožívání a chování*“ (Nakonečný, 2009, 14).

Z klasických vymezení můžeme jmenovat dvě definice G. Allporta, který nejprve osobnost popsal jako „*dynamickou organizaci těch psychofyzických systémů v jedinci, které determinují jeho jedinečné přizpůsobování v jeho okolí*“ (Allport, 1937, 48). Posléze svou definici upravil a hovořil o „*dynamické organizaci těch psychofyzických systémů*

v jedinci, které determinují jeho charakteristické chování a aktivitu“ (Allport, 1961, 28). Z novějších pak můžeme jmenovat Pervina (1984, 4), který označuje osobnost jako „ty charakteristiky člověka, které jsou podkladem konzistentních vzorců chování“, a dále Atkinson (2003, 436), která ji vymezuje jako „příznačné a charakteristické vzorce myšlení, emoci a chování, které definují individuální osobní styl interakce s fyzickým a sociálním prostředím.“

Kapitulu o definicích osobnosti můžeme uzavřít se Smékalem, jenž ve svém popisu osobnosti zdůrazňuje proces jejího utváření. Osobnost tedy definuje jako „individualizovaný systém (integrace) psychických procesů, stavů a vlastností, které jednak vznikají socializací (působením výchovy a prostředí), jednak přetvářením vrozených vnitřních podmínek organismu, a determinují a řídí předmětné činnosti jedince i jeho sociální styky“ (Smékal, 2009, 41). Dle Cakirpaloglu (2012) se psychologové ve svých definicích osobností shodují, že se jedná o poměrně stabilní, konzistentní a komplementární systém jedinečných vlastností obsahů a projevů. K tomu pak poznamenává, že osobnost vždy zahrnuje člověka jako uvědomělé, socializované jsoucné.

1.2 Metody a přístupy zkoumání osobnosti

K bližšímu poznávání osobnosti využívá psychologie určitých metod. Mezi nejstarší a nejpřirozenější patří **klinická metoda**, při které dochází k autentickému lidskému kontaktu. Tento přístup lze označit jako neformální, bezprostřední, intenzivní rozbor psychických stavů a projevů konkrétního jedince. Poznávací hodnotu zde ve značné míře určuje odborník, jeho osobnost a zkušenost. Dalším přístupem je **experiment**, díky kterému můžeme zkoumat řadu psychických i sociálních jevů ve standardních podmínkách, můžeme odhalit kauzalitu psychiky a chování. V rámci našeho výzkumného projektu pak bude nejdůležitější **metoda statistická**, která zkoumá osobnostní vlastnosti na větším počtu osob. Zkoumanou osobnost je pak možné srovnávat s vybranou lidskou skupinou či celou populací a postupně získávat obecné psychologické principy a zákonitosti (Cakirpaloglu, 2012).

S výše uvedeným souvisí problematika přístupu ke zkoumání osobnosti, přičemž v psychologii rozeznáváme následující přístupy:

- **Idiografický přístup** – osobnost existuje jako čistě individuální fenomén. Psychologie by proto měla zkoumat osobnost konkrétního jedince, neboť cílem je porozumění jedinečnosti dané osobnosti.

- **Nomotetický přístup** – snaží se o nalezení obecných psychických vlastností u větší skupiny osob. Tímto přístupem lze stanovit normy, typy a jiné kategorie pro vzájemné srovnávání individuí. Za zásadní metody tohoto přístupu můžeme označit experiment, faktorovou analýzu a psychometrické testy (Cakirpaloglu, 2012).

1.3 Struktura a dynamika osobnosti, osobnostní vývoj

Při popisu osobnosti se v psychologii typicky setkáváme s rozdělením na strukturu a dynamiku osobnosti. Pojem **struktura osobnosti** vyjadřuje vnitřní uspořádání osobnosti, tedy skladbu jejích prvků, dispozic, které chápeme jako funkční složky. Struktura poukazuje na určitý trvalejší stav, na relativně stálé uspořádání. Uvedenou strukturu i chování tohoto uspořádaného celku potom označujeme souhrnným termínem systém (Nakonečný, 2009). Cakirpaloglu (2012) uvádí, že ačkoli můžeme psychickou strukturu označit za relativně stálou, osobnost se neustále vyvíjí (vzájemným ovlivňováním s vlastním fyzickým a sociálním světem), což vede k neustálé přeměně osobnosti a částečné relativizaci stálosti struktury.

Jednotlivé psychologické teorie se liší v názoru, co je strukturou osobnosti, jaké prvky ji tvoří a jak dané prvky ovlivňují osobnost i její chování. Jako příklad můžeme uvést psychoanalytický a faktorově analytický model. První z uvedených vychází z kvalitativního přístupu a klinické metody, klade důraz na nevědomí a chápe osobnost jako systém tří prvků (id, ego, superego). Naproti tomu model faktorově analytický hovoří o objektivně měřitelných dispozicích osobnosti (tzv. faktorech) a využívá statistické postupy. Prakticky všechny teoretické přístupy však vychází z přesvědčení, že struktura osobnosti je relativně stabilní soustavou, jež zajišťuje důslednost individuálního chování a prožívání (Cakirpaloglu, 2012; Nakonečný, 2009).

Vedle struktury můžeme rozlišovat rovněž **dynamiku osobnosti**, tedy osobnostní procesy. Jedná se o různé potřeby, motivy a poznávací činitele (např. ideje, vůle). Dynamické prvky nepůsobí izolovaně, tvoří jednotný funkční systém propojených prvků. Tento dynamický systém je navíc v neustálém procesu vývoje vlivem intrapsychických i interpsychických procesů (Cakirpaloglu, 2012).

Osobnost jako taková nezůstává neměnná, nýbrž prochází neustálým **vývojem**, který lze popsat jako celoživotní přeměnu člověka z biologického v jedinečné lidské bytí. Na toto utváření osobnosti má vliv řada vnitřních i vnějších činitelů. Mezi vnitřní činitele řadíme dědičné a vrozené předpoklady, vlivy získané v prenatálním období vývoje a vlivy

konstituční (fyziologické a tělesné vlastnosti získané po narození). Z vnějších činitelů je možno jmenovat zejména společnost a kulturu jako hlavní zdroje socializace, dále pak geografické, klimatické a civilizační vlivy. Člověka však nelze vnímat jako prostý produkt působení různých činitelů a sil, neboť jedinec samotný je v procesu vývoje vlastní osobnosti aktivní tak, aby vyhovovala jeho vlastním potřebám a charakteristikám (Cakirpaloglu, 2012).

1.4 Osobnostní charakteristiky

Osobnostní charakteristiky chápeme jako psychické vlastnosti osobnosti (respektive rysy osobnosti), které umožňují vyjádřit specifčnost osobnosti jedince, a tím i rozdílnost od ostatních lidí. Jedná se o klíčový aspekt psychologie osobnosti aplikované v praxi, který může přispět k lepšímu pochopení lidské osobnosti, a to jak z obecného hlediska, tak ve vztahu ke konkrétním jedincům, které lze charakterizovat pro ně přílehavou kombinací osobnostních rysů. Osobnostní rysy tvoří hierarchickou strukturu dle míry obecnosti jednotlivých dimenzí. Na nejvyšší úroveň dosazujeme obecnější a široce pojaté rysy (např. extraverte), které zahrnují řadu dílčích vlastností (u extraverte např. sociální otevřenost, aktivitu apod.). Jednotlivé rysy bývají u konkrétního jedince originálně zkombinovány (Nakonečný, 2009; Vágnerová, 2010).

Osobnostní charakteristiky (rysy) můžeme popsat následovně:

- Kromě toho, že pomocí nich můžeme popisovat lidskou osobnost, jsou rovněž i *předpokladem k určitému způsobu reagování*, ovlivňují prožívání i chování člověka na emoční i kognitivní úrovni.
- Jedná se o relativně *stabilní a trvalé vlastnosti*, projevují se tedy podobně za různých okolností a nedochází k jejich zásadním změnám v čase.
- Obvykle jsou *vymezeny v bipolárních dimenzích*, obsahující opačné krajní varianty (např. dominantní – submisivní). Konkrétní jedinec se pak nachází někde mezi těmito krajními póly. V souladu s normálním rozložením vlastností (odpovídajícím Gaussově křivce) se většina lidí nachází přibližně v průměru, menší část lidí zaujímá u dané vlastnosti krajní pozici.
- Soubor základních osobnostních charakteristik (rysů) vytváří *typický osobnostní profil* daného jedince. Relativně nezávislé rysy se zde uplatňují v různé míře a mohou se vzájemně ovlivňovat. Výsledné lidské chování a prožívání tedy nebývá závislé na jednom rysu.

- Osobnostní rysy ovlivňují další aspekty osobnosti – např. postoje, ambice, charakter mezilidských vztahů a plnění sociálních rolí. Jsou tedy komplexem, ze kterého vyrůstá dynamika osobnosti.
- V konkrétní situaci se osobnostní charakteristiky manifestují určitým chováním, přičemž stabilnější a výrazněji rozvinuté vlastnosti se projeví ve většině situací (Vágnerová, 2010).

1.4.1 Způsoby vymezení osobnostních charakteristik

Již minimálně od antiky se datují snahy o vytvoření jakési „mapy vlastností“, pomocí kterých bychom mohli charakterizovat člověka. Jako příklad můžeme zmínit Hippokrata s jeho rozlišením čtyř typů osobnosti (sangvinik, choleric, melancholik a flegmatik). Zájem o vymezení základních osobnostních charakteristik vzrostl (s rozvojem psychologie) zejména ve 20. století, kdy se začaly objevovat první teoretické studie, které se pokoušely osobnostní dimenze vymežit (např. typologie C. G. Junga). Sporná platnost teoreticky odvozených typových kategorií však vedla některé badatele k objektivnějšímu měření a exaktnějšímu odvození základních osobnostních charakteristik. Snahou těchto psychometricky orientovaných teoretiků bylo objektivní zjištění základních rysů osobnosti, tedy skutečných vnitřních determinant chování. Toho se pokoušeli dosáhnout pomocí metody zvané faktorová analýza (Drapela, 2003; Vágnerová, 2010; Nakonečný, 2009).

Ke zjištění základních osobnostních dimenzí používali uvedení badatelé různé strategie, které můžeme rovněž chápat jako fáze celého procesu. V první řadě byly prováděny **psycholexikální studie**, které vycházely z předpokladu, že pokud je určitá vlastnost (případně její projev) pro společnost významná, lidé jí dají nějaký název. Nejpodstatnější individuální rozdíly jsou tedy ukryty v jazyce jako jednotlivá slova. Podstatou psycholexikálních studií je tedy vybrat slova používaná pro popis osobnosti a dle určitých pravidel je uspořádat. Při **psychometrickém hodnocení** se využívá seznamu slov označujících osobnostní vlastnosti (ve formě přídavných jmen či komplexnějších vyjádření), které jsou zpracovány do dotazníků nebo posuzovacích škál. S jejich pomocí bylo možno zjistit intenzitu a četnost vlastnosti v posuzovaném vzorku. Poslední fázi pak představuje **statistické zpracování získaných dat**, při kterém dochází ke stanovení míry podobnosti jednotlivých vlastností a vymezení společné obecnější kategorie. Nejpoužívanější metodou bývá již jednou zmíněná faktorová analýza, která vychází z míry shody (vzájemných korelací) jednotlivých vlastností. Takto odvozené faktory lze chápat

jako základní dimenze osobnosti. Autoři studií někdy rozlišují faktory prvního řádu (konkrétnější) a faktory druhého řádu, jež mají obecnější charakter a zahrnují v sobě několik dílčích vlastností (Vágnerová, 2010; Hřebíčková, 2010).

Výše uvedeným empirickým způsobem pracovalo více vědců. Z nejvýznamnějších můžeme jmenovat *Allporta* a *Odberta*, kteří ze slovníku anglického jazyka vyhledali přibližně 18 000 slov odlišujících chování a prožívání jedince od druhého člověka. Po odstranění synonym a nejasných pojmů jim zbylo 4500 pojmů, které uspořádali do psychologicky smysluplných podmnožin. Dále *Cattel* provedl vlastní sémantickou analýzu Allportova a Odbertova seznamu slov. Po odstranění synonym, nejasných pojmů, provedení korelace, faktorové analýzy a přiřazením dynamických faktorů získal 16 primárních faktorů. *Eysenck* vycházel z výsledků faktorového šetření osobnosti. Dle Eysencka se osobnost skládá z hierarchicky uspořádaných dispozic, nejobecnější dispozice nazval typy. Eysenck vymezil dvě, respektive tři osobnostní dimenze, konkrétně neuroticismus (stabilita-labilita), extraverte-introverte a psychoticismus. Významná skupina badatelů pak vymezuje model osobnosti pomocí pěti faktorů. Jelikož metoda naší výzkumné části vychází právě z pětifaktorového modelu osobnosti, budeme se mu podrobněji věnovat v samostatné podkapitole (Allport & Odbert, 1936, in Atkinson, 2003; Cakirpaloglu, 2012).

1.5 Pětifaktorový model osobnosti

V procesu konstituování pětifaktorového modelu osobnosti lze vysledovat dva základní přístupy – psycholexikální a dotazníkový. V rámci *psycholexikálního přístupu* ke zkoumání osobnostních rysů můžeme zmínit Normana (1963), který faktoroval 20 proměnných vybraných z Cattelova seznamu a získal pět osobnostních faktorů (Surgency, Agreeableness, Conscientiousness, Emotional Stability, Culture). Na Normanovy výzkumy navázal Goldberg (1990), kterému se podařilo strukturu pěti faktorů osobnosti potvrdit – pro pět dimenzí osobnosti se začalo používat označení „Big Five“. Goldberg pečlivým srovnáním vybraných jazyků zjistil, že většina kultur používá shodné výrazy pro jednotlivé osobnostní charakteristiky. Goldbergovým záměrem nebylo poukázat na skutečnost, že všechny individuální rozdíly mohou být redukovány pouze na pět dimenzí. Spíše chtěl zdůraznit, že pět faktorů popisuje osobnost na nejvyšší úrovni abstrakce, každá dimenze

pak obsahuje množinu dalších specifických charakteristik (Cakirpaloglu, 2012; Hřebíčková, 2010).

Dle *dispozičního (dotazníkového) přístupu* je možné pomocí rysů osobnost nejen popsat, ale také vysvětlit. Psycholexikální výzkumy usilují o vytvoření taxonomie, hierarchického systému a zmapování osobnostních rysů, naproti tomu cílem dispozičního přístupu je vytvoření rysově teorie, která by vysvětlila vnitřní dynamiku, motivy a fungování osobnosti jako celku. Psycholexikální přístup využívá slova, zejména přídavná jména, dispoziční přístup je založen na analýze položek (škál) v dotazníku (Hřebíčková & Urbánek, 2001).

Dispoziční přístup reprezentují zejména američtí autoři Costa a McCrae. Tito badatelé provedli analýzu Cattelova dotazníku 16 PF a identifikovali tři skupiny škál, pojmenované *neuroticismus*, *extraverze* a *otevřenost vůči zkušenosti*. Ty se staly základem pro sestavení NEO inventáře nazvaného podle prvních písmen: **N**euroticism, **E**xtraversion, **O**peness. Po seznámení s Goldbergerovými psycholexikálními výzkumy sestavili posuzovací inventář, do něhož zahrnuli 40 škál Goldbergerových a 40 škál původních (vystihujících jejich NEO model). Faktorovou analýzou dospěli k pětifaktorovému řešení, a proto faktory *přívětivost* a *svědomitost*, původně identifikované v psycholexikálních studiích, doplnili do svého NEO modelu (Hřebíčková, 2010).

Autorskou dvojicí Costa a McCrae byly doposud vytvořeny tři verze NEO inventářů – *NEO Personality Inventory (NEO-PI)*, revidovaná verze – *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R)*, jehož součástí je i zkrácená verze *NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI)*. V nejnovější verzi *NEO-PI-3* z roku 2005 pak došlo k nahrazení nejasných položek adolescentům. *NEO-PI-R* obsahuje 240 položek, 48 položek pro každou škálu, jež se dále dělí do 6 subškál (viz níže). Po publikování příruček k používání NEO inventářů v USA byla zahájena práce na překladu a validizaci českých verzí metod. Nejdříve byla přeložena a validizována kratší verze NEO inventáře (NEO-FFI), poté také úplná verze NEO-PI-R. Příručky k používání obou metod posléze vydalo Hogrefe Testcentrum (Hřebíčková, 2010).

1.5.1 Charakteristika faktorů (škál) a subškál NEO osobnostních inventářů

Jak jsme již zmínili výše, NEO osobnostní inventáře obsahují 5 faktorů (škál) – neuroticismus, extraverci, otevřenost vůči zkušenosti, přívětivost a svědomitost. Uvedené faktory můžeme charakterizovat následovně:

- **Neuroticismus** – zjišťuje individuální rozdíly v emocionální stabilitě a labilitě. Nelze jej chápat jako diagnózu, nýbrž zjišťuje, jak jsou prožívány negativní emoce, jako je strach, sklíčenost, rozpaky. Lidé s vysokým skórem v této oblasti se obtížněji vyrovnávají s problémy každodenního života, hůře kontrolují své touhy a nutkání, psychická vyrovnanost je snadno narušitelná. Jsou často plni obav, snadno je lze přivést do rozpaků, cítí se zahanbeni, nejistí, nervózní, úzkostní, hůře zvládají stresové situace. Osoby dosahující nízkého skóru jsou emocionálně stabilní, klidné, vyrovnané, lépe odolávají stresovým situacím, druzí je mohou někdy považovat až za necitlivé. Neuroticismus můžeme (podobně jako ostatní škály) rozčlenit na jednotlivé subškály (aspekty) kterými je škála tvořena – těmi jsou *úzkostnost*, *hněvivost (hostilita)*, *depresivnost*, *rozpačitost*, *impulzivnost* a *zranitelnost*.
- **Extraverze** – je součástí řady dotazníků. Jedinci skórující vysoko v této škále (extraverti) jsou společenší, hovorní, přátelští, sebejistí, aktivní, energičtí, veselí a optimističtí. Mají rádi vzrušení, stimulující prostředí, obvykle baví společnost, jsou rádi součástí skupin. Introverzi lze charakterizovat obtížněji, měla by být však spíše nahlížena jako nepřítomnost extraverze než jako její protiklad. Osoba dosahující nízkého skóru (introvert) nemusí být nepřátelská, je spíše zdrženlivá, chová se nezávisle, samostatně. Introverti jsou spíše vyrovnaní než nejistí nebo flegmatictí. Introverty nelze charakterizovat jako nešťastné a pesimistické osoby. Subškálami extraverze je *vřelost*, *družnost*, *asertivita*, *aktivnost*, *vyhledávání vzrušení* a *pozitivní emoce*.
- **Otevřenost vůči zkušenosti** – vyjadřuje ji živá představivost, citlivost k estetickým podnětům, vnímavost k vnitřním pocitům, upřednostňování rozmanitosti, zvědavost a nezávislý úsudek. Udává také míru zaujetí pro nové zkušenosti a prožitky. Osoby s vysokým skórem v této oblasti se popisují jako vědyčtí, intelektuální, obdaření fantazií, ochotní experimentovat, zajímají se o umění, abstraktní témata, nové zkušenosti, berou v úvahu nové myšlenky a nekonvenční hodnoty. Dávají přednost změně, jsou rovněž vnímavější k prožitkům pozitivních i negativních emocí.

Subškálami tohoto faktoru jsou *fantazie, estetické prožívání, prožívání, novátorské činnosti, ideje a hodnoty*.

- **Přívětivost** – charakterizuje interpersonální chování. Vysoce skórující jedinci jsou altruističtí, mají pochopení a porozumění pro druhé, projevují jim přízeň. Jsou ochotni pomáhat a jsou přesvědčeni, že druzí zase budou pomáhat jim. Mají sklon důvěřovat lidem, dávají přednost spolupráci, někdy se mohou chovat až servilně a ponížně. Osoby s nízkým skórem jsou naopak egocentrické, mají tendenci znevažovat záměry druhých lidí. Často se chovají hrubě, neomaleně, rádi s druhými soupeří. Jako subškály této dimenze jmenujeme *důvěru, upřímnost, altruismus, poddajnost, skromnost a jemnocit* (jemnocit měří míru sympatií a starostlivosti o druhé).
- **Svědomitost** – druh sebekontroly vztahující se k aktivnímu procesu plánování, organizování a realizace úkolů. Osoby s vysokým skórem se popisují jako cílevědomé, ctizádnostivé, pilné, vytrvalé, systematické, s pevnou vůlí, disciplinované, spolehlivé, přesné a pořádné. Vysoká míra této charakteristiky se pak může projevit jako přehnaná pořádkumilovnost, pedantičnost, případně workoholismus. Jedinci s nízkým skórem se charakterizují jako nedbalí, lhostejní, nestálí, naplňující své cíle s malým zaujetím. Subškály svědomitosti jsou *způsobilost* (např. charakteristiky typu schopný, efektivní, prozíravý), *pořádkumilovnost, zodpovědnost, cílevědomost, disciplinovanost a rozvážnost* (Hřebíčková, 2011).

2 ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST

V této kapitole se budeme věnovat tématu životní spokojenosti. Pokusíme se o vymezení její definice, budeme se věnovat jejím složkám, dimenzím a zdrojům. Zamysleme se nad vlivem různých faktorů na míru životní spokojenosti, krátce se zaměříme rovněž na možnosti měření životní spokojenosti. Z důvodu přehlednosti budeme kapitolu strukturovat do jednotlivých podkapitol, ačkoli jsme si vědomi, že se budou svým obsahem částečně překrývat (budeme představovat koncepty jednotlivých autorů, které svým rozsahem zpravidla přesahují kapitolu, do které budou zařazeny). Jednotlivé podkapitoly tak lze jen stěží vyjmout a číst jako samostatnou část - kapitolu životní spokojenosti je třeba vnímat jako jeden celek.

2.1 Nejednoznačnost pojmů, synonyma životní spokojenosti

Koncept životní spokojenosti není v psychologické literatuře jednoznačně vymezen. Jednotliví autoři používají při jeho vymezení různých názvosloví a definic, které bývají často zaměňovány. U jednotlivých autorů se tedy můžeme setkat s termíny „životní spokojenost“ (life satisfaction), „osobní pohoda“ (well-being), „štěstí“ (happiness), „blaho“ (welfare), „radost“ (pleasure), „prosperita, úspěšnost“ (prosperity), „kvalita života“ (quality of life), „prospívání, vzkvétání“ (flourishing) apod. Ačkoli bývají tyto příbuzné pojmy autory vymezovány a operacionalizovány trochu odlišným způsobem, lze říci, že ve své podstatě reflektují různé aspekty téhož – zejména u pojmů životní spokojenost, osobní pohoda (well-being) a štěstí. Při citaci jednotlivých autorů, jejich teorií a konceptů bude vždy respektována jejich terminologie a výklad uvedených pojmů. Pro účely naší práce však budou termíny životní spokojenost, osobní pohoda (well-being) a štěstí užívány jako *synonyma* (Kebza & Šolcová, 2003; Fahrenberg, Myrtek, Schumacher, & Brähler, 2001; Slezáčková, 2012).

2.2 Vymezení pojmu životní spokojenost (osobní pohoda)

Ačkoli se jednotliví autoři začali pojmem osobní pohody zabývat až od 80. let 20. století, odborníci z oblasti zdravotnictví počítali s pojmem well-being již v roce 1946

v první konstituci Světové zdravotnické organizace, která definovala zdraví jako „stav úplné tělesné, duševní a společenské pohody“ (International Health Conference, 1946).

Blatný (2010, 198) definuje osobní pohodu jako „dlouhodobý či přetrvávající emoční stav, ve kterém je reflektována celková spokojenost člověka s vlastním životem“. Dále pak uvádí, že stav osobní pohody je vyjádřen v různých emočních prožitcích a kognitivních obsazích – nejedná se tedy o jednoduchý konstrukt, nýbrž pokládáme jej za širokou kategorii různých psychologických proměnných (Blatný, 2010).

Osobní pohodu tvoří dvě složky, kognitivní a emoční. Kognitivní složka zahrnuje vědomé hodnocení vlastního života, emoční složka pak představuje množství nálad, emocí a afektů. Za kognitivní komponenty považujeme životní spokojenost – vědomé, globální hodnocení vlastního života jako celku, dále pak spokojenost ve významných oblastech života a sebehodnocení. Mezi emoční komponenty řadíme dlouhodobé pozitivní a negativní emoční stavy (afekty, emoce, nálady) a štěstí. Osobní pohoda je pak dána vysokou mírou pozitivních emocí a nízkou mírou negativních emocí (Diener, Suh, Lucas, & Smith, 1999; Blatný, 2010). Obdobně vymezuje osobní pohodu Křivohlavý (2013, 15), který ji definuje jako „kognitivní a emocionální vyhodnocení vlastního života“.

Osobní pohodu lze z psychologického hlediska řadit na pomezí mezi afekty, nálady a osobnostní rysy. V rámci utváření osobní pohody rovněž dochází k průběžnému hodnocení vztahů, kromě emotivní a kognitivní složky obsahuje tedy i složku postojovou, kromě individuální úrovně osobní pohody je pak třeba vzít v úvahu i její sociální dimenzi. Osobní pohoda bývá obvykle operacionalizována jako prožitek, který trvá spíše dny či týdny, než okamžiky – to ji řadí spíše ke stabilnějším emočním charakteristikám, náladám. Obsahuje však i některé proměnlivější aspekty, související s aktuálním psychickým stavem, proměnlivostí nálad a řadou vnitřních a vnějších podnětů (Blatný, Dosedlová, Kebza, & Šolcová, 2005). V některých konceptech pak bývá osobní pohoda chápána jako součást kvality života. Jako příklad lze uvést studii Levina a Chattersové (1998), kteří uvádí, že kvalita života má dvě základní dimenze – subjektivní osobní pohodu a objektivní osobní pohodu (k té objektivní pak řadí např. funkční kapacitu organismu, zdravotní stav nebo socioekonomický status).

Křivohlavý (2013) ve své publikaci hojně používá termín „štěstí“, přičemž tento pojem zde dělí dle dvou faktorů, kterými jsou míra vzrušení a subjektivita-objektivita. V této souvislosti pak chápe spokojenost jako druh štěstí charakterizovaný nízkou mírou vzrušení a subjektivním zážitkem dobrého pocitu – jako klid mysli a vnitřní pohodu.

Křivohlavý (2013) dále rozlišuje štěstí v užším a širším slova smyslu. Štěstí v užším slova smyslu, označované v historii studia štěstí jako tzv. hédonické štěstí, popisuje Křivohlavý ve své teorii jako štěstí horizontální. Můžeme jej charakterizovat velkou mírou až přemírou fyziologických – smyslových zážitků, hlavními psychologickými charakteristikami jsou emoce a slast. Pro měření takové veličiny je pak zásadní jediná dimenze – intenzita emocí, intenzita prožívaného štěstí. Dle Křivohlavého se pro toto pojetí používá termín well-being (zde můžeme pozorovat konkrétní příklad pojmové nejednoznačnosti, neboť jiní autoři řadí pod pojem well-being kromě emocionálního štěstí a jeho intenzity také další oblasti).

Štěstí v širším slova smyslu bere v úvahu rozsáhlejší oblast otázek. Křivohlavý se zde hlásí k antickému pojmu eudaimonia, který vysvětluje jako radost z dobrého, moudrého a dobře prožitého života. Toto pojetí štěstí má svůj vertikální rozměr, hloubku. Dominantní zde nejsou emoce a slast, nýbrž kvalita dobrého života a hodnoty. Při měření štěstí zde tedy posuzujeme více dimenzí, získáváme přehled o celkové kvalitě štěstí (Křivohlavý, 2013).

I přes značné rozdíly má většina definic životní spokojenosti, štěstí nebo osobní pohody společné to, že zdůrazňují subjektivitu hodnocení – lidé jsou tedy spokojeni tehdy, pokud se tak cítí, nebo pokud o sobě říkají, že se tak cítí (Hamplová, 2006).

2.3 Dimenze a zdroje životní spokojenosti

V této podkapitole plynule navážeme na předchozí zjištění o vymezení a složkách životní spokojenosti. Dle Fahrenberga a kol. (2001) se v anglosaské jazykové oblasti životní spokojenost často klade naroveň subjektivnímu zdravotnímu stavu (subjective well-being), přičemž jsou rozlišovány čtyři dimenze:

- Životní spokojenost (kongruence) – chápána jako životní spokojenost odvislá od plnění vytoužených životních cílů (kognitivní komponenta subjektivního zdravotního stavu);
- Štěstí – dlouhodobý pozitivní afektivní stav (časově rozšířená afektivní komponenta subjektivního zdravotního stavu);
- Pozitivní afekt – přechodný pocit radosti (pozitivní afektivní komponenta);
- Negativní afekt – přechodný pocit strachu, deprese, starostí apod. (negativní afektivní komponenta).

Zajímavé členění představili Ryffová a Keyes (1995), kteří dělí osobní pohodu do šesti hlavních dimenzí, jež mohou v určitém úhlu pohledu sloužit rovněž jako zdroje osobní pohody:

- Sebe přijetí – pozitivní vztah k sobě, srozumění a přijetí různých aspektů sebe sama (včetně dobrých a špatných vlastností), srozumění s vlastní minulostí;
- Pozitivní vztahy s druhými – vřelé a uspokojující vztahy s druhými, zájem o blaho druhých, schopnost empatie, chápe hodnotu lidského vztahu;
- Autonomie – sebeurčení a nezávislost, schopnost odolat sociálním tlakům a zachovat si vlastní názor, vnitřní regulace chování – hodnotí sám sebe dle vlastních osobních norem;
- Zvládání životního prostředí – kompetence pro zvládání každodenních záležitostí, schopnost vidět příležitosti v okolním prostředí a využít vnější dění pro vlastní cíle a potřeby;
- Smysl života – přítomnost životních cílů a směřování k jejich dosažení, pocit, že minulý i přítomný život dává smysl;
- Osobní rozvoj – pocit trvalého rozvoje, otevřenost novým zkušenostem, schopnost realizovat svůj potenciál, schopnost vidět změny vlastního já a chování.

Výše uvedené členění osobní pohody dle Ryffové a Keyese označuje Křivohlavý (2010) jako dimenze psychické pohody (well-being). K nim ve své publikaci přidává tzv. dimenze sociální pohody (well-being), které popisuje následujícím způsobem:

- Sociální přijetí (akceptace) – uznává druhé lidi a má k nim úctu (respekt);
- Sociální aktualizace – domnívá se, že společnost jako taková má v sobě něco kladného, je schopna růst a roste;
- Spoluúčast na společenském dění – domnívá se, že přispívá do „pokladnice lidstva“ tím, jak žije, o čem se snaží a co dělá;
- Sociální soudržnost – život není chaos, je v něm určitá logika a řád;
- Sociální integrace – cítí se článkem společnosti, cítí se společností podporován.

Dle jiné teorie pak subjektivní pocit osobní pohody tvoří čtyři komponenty – psychická osobní pohoda v užším slova smyslu, sebeúcta (self-esteem), sebeuplatnění

(self-efficacy) a osobní zvládnání (personal control, mastery). Psychická osobní pohoda je zde tvořena různými emočními a kognitivními dimenzemi, jakými jsou např. pozitivní a negativní afektivita, štěstí, životní spokojenost, shoda mezi očekávanými a dosaženými životními cíli, psychosomatické symptomy, nálada atd. (Blatný et al., 2005).

2.4 Faktory ovlivňující životní spokojenost

Řada vědců se zabývala otázkou, jakým způsobem je možné životní spokojenost ovlivnit. Teorií štěstí a životní spokojenosti můžeme najít v literatuře velké množství, v naší práci se v tomto ohledu omezíme toliko na dvě vědecké teorie reprezentující tuto oblast. Blíže se poté zaměříme na výsledky studií zkoumajících vlivy různých demografických faktorů (věku, pohlaví, zdravotního stavu, ...) na míru životní spokojenosti.

Se zajímavými závěry ohledně životní spokojenosti přišli Richard Ryan a Edward Deci ve své teorii sebeurčení (Self-Determination Theory). V této teorii rozeznávají dva typy motivace – *vnitřní* (intrinsickou), kdy se chování řídí vlastní volbou a svobodnou vůlí, dále pak *vnější* (extrinsickou), kdy je chování vynucené vnějšími podmínkami a normami. Lidé s vysokou mírou vnitřní intrinsické motivace jsou v životě spokojenější. Podmínkou spokojeného života je pak dle autorů naplnění tří psychologických potřeb: *autonomie*, *kompetence* a tzv. *sociální začleněnosti*, která vyjadřuje míru zapojení do sociálních vztahů (Ryan & Deci, 2000).

Csikszentmihalyi (2015) označuje za podstatu lidského štěstí tzv. flow („plynutí“). Tím označuje stav, ve kterém je člověk zcela ponořen do určité činnosti, že nic jiného se v tu chvíli nezdá důležité. Člověk zapomíná sám na sebe a splývá s tím, k čemu je upřeno jeho vědomí. Často se může jednat o činnosti na hranici našich možností, ve kterých se snažíme dosáhnout něčeho obtížného, co „stojí za to“. Taková činnost, vedoucí k zážitku flow, nám přinese vnitřní uspokojení a stává se sama o sobě cílem.

V roce 1967 publikoval jednu z prvních psychologických studií o štěstí Warner Wilson. Dle tehdejší odborné literatury a jeho zjištění popisuje, že šťastný člověk bývá mladý, zdravý, vzdělaný, dobře placený, extravertní, optimistický, bezstarostný, nábožensky založený, sezdaný, sebevědomý, s vysokou pracovní morálkou, s nevysokými aspiracemi, obojího pohlaví a s širokým rozpětím inteligence (Wilson, 1967).

Od doby publikování Wilsonovy studie byla realizována řada výzkumů, které zkoumaly vliv různých faktorů na míru životní spokojenosti a osobní pohody. Vybraným faktorům se budeme věnovat na následujících řádcích.

2.4.1 Životní spokojenost a pohlaví

Vliv pohlaví na životní spokojenost je nepatrný, ve většině výzkumů se neprokázaly prakticky žádné rozdíly, případně je možné sledovat drobné rozdíly střídavě ve prospěch jednoho či druhého pohlaví (Fahrenberg et al., 2001). Blatný (2010) pak uvádí, že muži a ženy se neliší v celkové úrovni spokojenosti, odlišnosti však spatřuje ve zdrojích osobní pohody a v jejím vyjádření. Pro celkovou spokojenost žen jsou v daleko větší míře důležité sociální vztahy (oproti mužům). Pokud jde o vyjádření osobní pohody, ženy silněji a častěji prožívají jak negativní, tak pozitivní emoce.

2.4.2 Životní spokojenost a věk

Blatný (2010) z vybraných studií dovozuje, že celková úroveň osobní pohody se v průběhu života de facto nemění, liší se však její zdroje – objem pozitivních emocí s přibývajícím věkem klesá, ovšem kognitivní složka osobní pohody s věkem mírně stoupá. Fahrenberg et al. (2001) pak uvádí, že životní spokojenost se s věkem vyvíjí rozdílně. S postupujícím věkem zpravidla klesá spokojenost se zdravotním stavem, obvykle však stoupá spokojenost s finančními poměry. Vybrané studie nedávají zcela jednoznačnou odpověď na vliv věku vzhledem k životní spokojenosti. Patrný je spíše trend k vyšší spokojenosti s přibývajícím věkem, v opozici k tomuto trendu však stojí některé jiné studie ukazující směr opačný – jako příklad lze uvést českou studii Hamplové (2004).

2.4.3 Životní spokojenost, rodinný stav a sociální opora

Srovnáním relevantních výzkumů bylo zjištěno, že v naprosté většině studií byl prokázán jednoznačný vztah mezi životní spokojeností a sociální oporou – osoby více sociálně podporované (rodinnými příslušníky, přáteli apod.) jsou v životě spokojenější než lidé bez sociální opory. Obdobný vztah platí u partnerství – osoby žijící s partnerem vykazují vyšší míru spokojenosti oproti lidem bez partnera (Fahrenberg et al., 2001; Blatný, 2010; Hamplová, 2004).

2.4.4 Životní spokojenost, socioekonomický status a povolání

Fahrenberg et al. (2001) uvádí, že vysoký socioekonomický status, definovaný příjmem, vzděláním a povoláním, má zřetelně pozitivní vliv na životní spokojenost. Z vybraných studií zde vyplývá, že zaměstnané osoby jsou spokojenější než lidé bez zaměstnání, spokojenější jsou dále osoby s vyšším vzděláním a příjmem. Pozitivní souvislost mezi životní spokojeností a vyšším vzděláním potvrzují rovněž dvě české studie (srov. Hamplová, 2004; Šolcová & Kebza, 2005).

2.4.5 Životní spokojenost a zdravotní stav

Jak uvádí Fahrenberg et al. (2001), zdravotní stav patří mezi důležité faktory celkové životní spokojenosti. Při srovnání relevantních studií zde dochází k názoru, že existuje souvislost mezi subjektivními tělesnými obtížemi a nižší mírou životní spokojenosti. Také osoby s objektivním tělesným postižením a funkcionálním omezením jsou ve srovnání se zdravými osobami méně spokojené. Vliv zdravotního stavu na životní spokojenost potvrdila rovněž studie Šolcové a Kebzy (2005).

2.4.6 Životní spokojenost a osobnostní charakteristiky

Dle výzkumných zjištění je vliv demografických faktorů (pohlaví, věk, sociální opora, socioekonomický status, zdravotní stav, víra apod.) na životní spokojenost podstatně menší, než se dříve čekalo – statisticky vysvětlují pouze 5 – 20 % rozptylu osobní pohody. Při zvážení faktu, že životní spokojenost vykazuje u jedince většinou dlouhodobou stabilitu, se pozornost badatelů postupně upřela k osobnostním charakteristikám (Blatný, 2010).

Výzkumy opakovaně prokázaly, že extraverti a emočně stabilní osoby jsou se životem spokojenější než introverti a osoby emočně nevyrovnané (Fahrenberg et al., 2001). Blatný (2010) dále poukazuje na fakt, že na životní spokojenost mají vliv rovněž osobnostní charakteristiky svědomitosti a přívětivosti – obě charakteristiky míru životní spokojenosti zvyšují. Vzhledem k zaměření naší práce se vztahu životní spokojenosti a osobnosti budeme dále věnovat ještě v kapitole o relevantních výzkumech z této oblasti.

2.4.7 Životní spokojenost a víra (religiozita)

Argyle (1999, in Křivohlavý, 2013) ve svém přehledu empirických studií věnovaných tomuto tématu konstatuje, že víra má pozitivní vliv na spokojenost věřících

lidí, poskytuje jim cíl a účel života. Z výzkumů vyplývá, že pozitivní vliv víry je největší u lidí, kteří žijí sami, jsou nemocní a dosáhli již vyššího věku. Rovněž Stríženec (2001) uvádí řadu výzkumů, které popisují rozsáhlé působení religiozity včetně vlivu na vyšší úroveň osobní pohody.

Kebza (2005) konstatuje, že vliv víry (religiozity) na úroveň a kvalitu osobní pohody je hodnocen s různými závěry – někdy jako jednoznačně pozitivní, jindy spíše jako poněkud sporný a nejednoznačný. Z citovaných studií pak dovozuje, že k naplnění pozitivního vlivu religiozity na osobní pohodu je třeba, aby se jednalo o vnitřně založenou (intrinzickou) religiozitu, prožívanou zcela upřímně a opravdově, která povede k prožitku vyšší kontroly nad směřováním vlastního života. Rovněž by mělo docházet k souladu mezi vnitřním prožitkem víry a jejími vnějšími projevy. Významné je též hledisko hloubky religiozity a základní orientace jejího obsahu (pozitivní, posilující, nebo negativní, reprezentující např. potenciální hrozbu).

2.5 Měření životní spokojenosti

Křivohlavý (nedat.) uvádí, že k měření kvality života a životní spokojenosti nalezneme tři skupiny metod:

- Metody měření, kde hodnotí druhá osoba;
- Metody měření, kde hodnotitelem je sama daná osoba;
- Metody smíšené, vzniklé kombinací metod výše uvedených;

Vzhledem k nejasné definici pojmů životní spokojenosti a osobní pohody existuje velký počet dotazníků životní spokojenosti a jejich jednotlivých aspektů. Metodická kvalita jednotlivých měřících nástrojů je velmi rozdílná, jejich popis pak zcela přesahuje záměry naší práce. Pro účely naší výzkumné studie byl zvolen Dotazník životní spokojenosti autorů Fahrenberga, Myrteka, Schumachera a Brählera (Fahrenberg et al., 2001). Bližší informace o výzkumné metodě jsou pak k nalezení ve výzkumné části naší práce.

3 ŘÍMSKOKATOLIČTÍ KNĚŽÍ V ČESKÉ REPUBLICE

V této kapitole bych rád blíže představil skupinu římskokatolických kněží v ČR, která bude předmětem výzkumné části rigorózní práce. Krátce se dotknu širších souvislostí kněžství (křesťanství, katolické církve) a postavení kněze v hierarchii církve. Blíže se pak budu věnovat formaci kněží, některým jejich specifickým oproti běžné populaci, jejich základním úkolům, činnostem a osobnostním předpokladům. Samostatná podkapitola pak bude věnovaná syndromu vyhoření u kněží.

3.1 Křesťanství, římskokatolická církev a postavení kněží v její struktuře

Termín *křesťanství* se používá pro označení křesťanské víry. Vztahuje se na všechny církve, komunity, denominace a také ideály a pojmy, které vyvolal nebo vyslovil Ježíš Kristus. Jejich společným znakem je vyznání víry v Ježíše Krista jako Syna Božího, vtěleného, zemřelého a zmrtvýchvstalého (Petrosillo, 1998).

Jako katolickou církev (katolická = všeobecná) pak nazýváme jeden z církevních útvarů, do kterých se rozpadlo západní křesťanstvo po reformaci v 16. století. Příslušnost k této církvi se řídí svými pravidly, odlišuje se od příslušnosti k jiné církvi. Příslušníci této církve žijí ve společenství s římským biskupem (papežem) a uznávají jeho zvláštní postavení, z toho důvodu užíváme její označení „římskokatolická církev“¹ (Filipi, 1998).

Římskokatolická církev (máme na mysli všechny její členy, tedy veškerý *Boží lid*) se dělí do dvou stavů, duchovního a laického. Celá církev je organizačně uspořádána, duchovní stav je pak strukturován hierarchicky, což je vyjádřeno hierarchií trojího svěcení. Plnost svěcení je svěřena biskupům, o stupeň nižšího svěcení se dostává kněžím. Ti vykonávají svou službu z pověření daného biskupa a jsou mu podřízeni. Nejnižší stupeň svěcení náleží jáhnům. V oblasti moci řízení je pak všem nadřízený papež (římský biskup), který svoji moc získává Božím právem, jeho rozhodnutí tedy nepodléhají schválení a není proti nim odvolání. Nejobvyklejší formou místní církve je diecéze, v jejímž čele stojí právě biskup. Sousední diecéze se mohou spojit do vyššího útvaru nazývaného církevní

¹ Pro účely této rigorózní práce budou pojmy „římskokatolická církev“ a „katolická církev“ užívána jako synonyma.

provincií. Diecéze se pak dělí na jednotlivé farnosti, v jejichž čele stojí farář, tedy pověřený kněz (Filipi, 1998).

Zvláštní skupinu v katolické církvi tvoří řeholníci, což je skupina věřících, kteří se rozhodli plně odevzdat do služby Bohu, a to skrze sliby chudoby, čistoty a poslušnosti. Řeholních útvarů je mnoho, jejich vznik nebo zrušení podléhá schválení papeže nebo biskupa. Řehole zpravidla podléhají přímo papeži, pokud však řeholníci vykonávají nějaké pastorační úkoly (péči o lidi v oblasti duchovního směřování), jsou podřízeny místnímu biskupovi. Pro účely naší práce je důležité zmínit, že někteří kněží nejsou součástí diecézní struktury, nýbrž fungují v rámci řeholní struktury jako řeholní kněží. V rámci řeholní struktury jsou pak jednotliví řeholní kněží přímo podřízeni svému představenému (Filipi, 1998).

3.1.1 Počet katolických kněží a věřících, specifika v ČR

Dle dat z konce roku 2017 se ke katolické církvi hlásí celkem 1 313 000 000 lidí, tedy asi 17,7 % veškeré světové populace. Nejvíce katolíků žije v Americe (48 %), následuje Evropa (21,8 %), Afrika (17,8 %) a Asie (11,1 %), nejméně katolíků žije v Oceánii (0,8 %). Katolických kněží bylo v roce 2017 evidováno 414 582, z toho 281 810 diecézních a 132 772 řeholních (Česká biskupská konference, 2019).

Římskokatolická církev v České republice se dělí na jednotlivé diecéze (pražská, českobudějovická, královéhradecká, litoměřická, plzeňská, olomoucká, brněnská a ostravsko-opavská), které dohromady vytváří dvě církevní provincie (českou a moravskou). V rámci České republiky rovněž působí množství mužských a ženských řeholních řádů a kongregací. Přesný počet lidí hlásících se ke katolické církvi není zřejmý. Dle České biskupské konference (2019) je v ČR celkem 3 077 267 katolíků, v posledním sčítání lidu z roku 2011 se však obecně k náboženskému vyznání přihlásilo pouze 2 168 952 obyvatel (Český statistický úřad, Sčítání lidu, domů a bytů 2011, nedat.). Počet římskokatolických kněží v ČR je 1 729, z toho 1 237 diecézních a 492 řeholních (Česká biskupská konference, 2019).

3.2 Podmínky pro vysvěcení knězem, kněžská formace

Římskokatolickým knězem se může dle Kodexu kanonického práva stát pouze pokřtěný muž starší 25 let, knězem se tedy nemůže stát žena. Kandidáta kněžství světi na

kněze biskup, kněžskému svěcení předchází svěcení jáhenské. Požaduje se, aby se kandidát kněžství důkladně připravil vzděláním dle norem práva (blíže viz níže), aby měl náležité vlastnosti dle úsudku biskupa nebo příslušného představeného. Konkrétně jsou ke svěcení doporučení pouze ti, kteří mají neporušenou víru, dobrou pověst, náležité znalosti, vhodné tělesné a duševní vlastnosti, jsou mravně bezúhonní a vedeni správným úmyslem. Konečné rozhodnutí o vysvěcení jednotlivých kandidátů pak závisí na biskupovi (Kodex kanonického práva, 1994).

Jednou z podmínek kněžství je úspěšně zakončené teologické studium. Jako příklad můžeme uvést pětiletý magisterský studijní program Teologie (obor Katolická teologie) vyučovaný na KTF UK v Praze. Toto studium obsahuje teologické disciplíny (Úvod do Písma, Spirituální teologie, Fundamentální teologie atd.), studium jazyků (latina, řečtina), dále některé filozofické, psychologické a pastorační předměty. Celkově je studium spíše teoreticky laděné (Katolická teologická fakulta UK v Praze, nedat.).

Zásadní roli v přípravě budoucích kněží hraje jejich **formace**. Ta by se měla zaměřit na rovinu lidskou, intelektuální, pastorační a duchovní a vést ke svobodnému a opravdovému poznání povolání daného kandidáta (National Conference of Catholic Bishops, 2001; Kodex kanonického práva, 1994). To vše se děje prostřednictvím duchovního vedení, studia, modlitby, společenství a řádu. Budoucí kněží si zde mají osvojit potřebné dovednosti, formace má vést k opravdovému vztahu s Bohem, ke schopnosti osobní modlitby, připravuje kněze k případnému působení ve farnosti, ke slavení mše svaté, ke kázání Božího slova.

Formace budoucích diecézních kněží probíhá paralelně se studiem teologie. Zpočátku je kandidát přijat do tzv. konviktu, který je v současné době umístěn v Olomouci. Jedná se o místo, kde budoucí diecézní kněz stráví přibližně 1 rok. Je zde formován lidsky, duchovně i intelektuálně, spolu s ředitelem, prefektem a spirituálem by měli kandidáti vytvářet otevřené společenství, které rovněž pomáhá vyjasňovat jejich duchovní povolání. Den v konviktu má přesně daný řád a harmonogram, jeho součástí je mše svatá, studium, četba, modlitba, rekreace apod. Již zde je tedy možno zakusit některé prvky kněžského života (Teologický konvikt Olomouc, nedat.).

Po absolvování konviktu odchází kandidáti do tzv. semináře. Ty jsou v České republice dva – jeden v Praze (pro českou provincii) a druhý v Olomouci (pro moravskou provincii). Kněžský seminář je místem, kde se kandidáti kněžství mohou připravit ke kněžství integrální formací své osobnosti spojenou se studiem teologie (Arcibiskupský

kněžský seminář Olomouc, nedat.). V semináři jsou kandidáti kněžství zpravidla 5 let. I zde žijí jako společenství (komunita), řídí se dle seminárního řádu a vykonávají obdobné činnosti jako v konviktu. Představenými semináře jsou rektor (zodpovědný za formaci seminaristů a provoz semináře) a spirituál, který seminaristům zajišťuje duchovní vedení (Arcibiskupský seminář UK v Praze, 2009).

Formace budoucích řeholních kněží probíhá u jednotlivých řeholí rozličným způsobem. Pokud bychom však chtěli podat obecnější a zjednodušené pojednání, můžeme ji představit následujícím způsobem. První část (tzv. postulát, případně aspirantát) trvá šest měsíců až rok (někdy i 2 roky). Daný kandidát již žije v řeholním společenství, účastní se většiny programu, ale zatím nesložil žádné sliby. Poté nastupuje do tzv. noviciátu, který trvá 1 rok (mohli bychom jej přirovnat ke konviktu diecézních kandidátů kněžství), na jehož konci skládá první, tzv. časné sliby. Následuje zpravidla minimálně pětiletá formace (někdy zvaná „formace v letech časných slibů“), po které již řeholník skládá tzv. věčné sliby. Paralelně s touto formací probíhá teologické studium, specifická příprava ke kněžství bývá někdy nazývána jako tzv. studentát. Součástí formace většinou také bývá pobyt u řeholníků v zahraničí (bližší informace lze nalézt např. in Ligurská provincie bosých karmelitánů, 2008; Salesiáni Dona Boska – Provincie Sv. Jana Boska Praha, 2013).

3.3 Závazek celibátu

Jednou z důležitých povinností kněze, která jej odlišuje od běžné populace, je celibát. Pojem je odvozen z latinského caelebs („neženatý“) a v podmínkách katolické církve znamená závazek zůstat svobodný (bez manželky nebo partnerky) a sexuální abstinenci (Petrosillo, 1998; Příhoda, 1991). Jak je uvedeno v Kodexu kanonického práva (1994, 119), je to z důvodu, aby se mohli „*snáze a s nerozděleným srdcem svobodněji oddat Kristu a službě Bohu i lidem.*“ Zvěřina (1991) naproti tomu zdůrazňuje trojí smysl celibátu: jako radikální následování Krista „kvůli Božímu království“, jako plnost života (daný člověk nevidí jiný smysl života než v této cestě) a jako svědectví světu o nesobeckosti, zdrženlivosti a věrnosti v povinnosti.

Sexualita patří mezi základní lidské potřeby, s nimiž se i kněz žijící v celibátu musí nějakým způsobem vyrovnat. Vhodným způsobem jistě není potlačení nebo ignorování sexuálního pudu. Jednou z možných zralých cest je tzv. sublimace, která znamená převedení pudové energie do jiného směru. Pudová energie tedy není potlačena, je pouze

nově usměrněna (Příhoda, 1991). Dle psychoanalytiků pak podněcuje sublimace u dané osobnosti tvořivost, vědu, umění, literaturu nebo charitativní činnost (Cakirpaloglu, 2012). Zůstává samozřejmě otázkou, zda je možné sublimovat veškerou sexuální energii a zda je tato cesta vhodná pro každého.

Jak uvádí Augustyn (2000), potlačovaná a ignorovaná sexualita může být pro kněze nebezpečná. Pokřivuje jeho pohled na tělo, na mezilidské vztahy, brání rozvoji osobnosti. Narušuje rovněž vztah k Bohu, náboženství pak spojuje více s povinností, trestem a strachem. Dále se může projevat depresivním prožíváním, potřebou dominance, podrážděností, citovým chladem nebo perfekcionismem.

Život v celibátu tak určitě neznamená, že by měl kněz rezignovat na blízké mezilidské vztahy. Jako pro každého člověka je pro něj naopak vhodné vytvářet přátelství a kamarádství, kde může v bezpečí sdílet důležitá osobní témata. Jak uvádí biskup Malý, člověk žijící v celibátu se může lehce stát sobcem, který není schopen navázat srdečný a živý vztah, zvykne si zařizovat vše podle svého. Celibát dle jeho názoru nelze chápat jen jako zákaz intimních vztahů k ženám, spíše je důležité, aby se kněz nestal na nikom citově závislý. Stejně tak ale znamená umění zakládat dobré přátelské vztahy s muži i ženami, ve kterých druzí nejsou chápáni jako nástroje pro využití k jejich cílům (Jandourek & Malý, 1997).

3.4 Úkoly a činnosti kněze, odměňování kněží

Církevní dokument *Presbyterorum ordinis* (Dekret o službě a životě kněží) stanovuje kněžím tři hlavní úkoly – být služebníkem slova, přísluhovatelem svátostí a vůdcem Božího lidu. Mají tedy hlásat Boží evangelium (radostnou zvěst), sloužit bohoslužby a ostatní svátosti a v neposlední řadě se starat o místní společenství lidí a vést jej k Bohu (Dokumenty II. vatikánského koncilu, 1995).

Výše uvedené úkoly se potom promítají do konkrétních činností, které kněz vykonává. Kněz slaví každý den bohoslužbu (tzv. mši svatou), která je připomínkou poslední večeře a přítomněním smrti a vzkříšení Ježíše Krista. Součástí této bohoslužby je rovněž kázání (tzv. homilie), ve které kněz reflektuje čtené texty z Nového i Starého Zákona. Snaží se texty vysvětlit, případně je lidem přiblížit a aktualizovat. Kromě mše svaté vysluhuje rovněž některé další svátosti (např. křest, pomazání nemocných, svátost

smíření), je také přítomen při vzájemném udílení svátosti manželství. Dále bývá předsedajícím různých pobožností a obřadů, posledních rozloučení a pohřbů.

Kněz se svým povoláním plně vydává Bohu, zásadní úlohu v jeho životě tedy hraje modlitba (rozhovor s Bohem). Kněz se zavazuje k pravidelné modlitbě tzv. breviáře, tedy denní modlitbě církve. Ta zahrnuje chvalozpěvy (žalmy), prosby, čtení z Písma a myšlenky učitelů církve, kněz se ji modlí během celého dne (ráno, v poledne, večer, před spaním), celkem trvá přibližně 1 – 1,5 hodiny. Kromě toho se kněz zpravidla modlí i sám (vlastními slovy), rovněž se setkává při modlitebních setkáních s farníky nebo ostatními kněžími.

K jakémukoli hlásání Božího slova je potřebná příprava, kněz se může připravovat modlitbou, čtením Bible, komentářů, rozjímáním nad textem. Kromě kázání při mši svaté hlásá evangelium při různých přednáškách nebo osobních setkáních. Tradiční součástí náplně kněžské služby je pak výuka náboženství zejména pro žáky základních škol. Ta probíhá typicky jednou týdně pro každý ročník, v případě nižšího počtu žáků mohou být ročníky spojeny. S výukou náboženství může knězi vypomoci pověřený laik s příslušným vzděláním (tzv. katecheta).

Velmi širokou paletu činností představuje již zmíněná starost o místní společenství lidí, tzv. pastorače. Je zaměřena na všechny věkové kategorie a skupiny (děti, mládež, dospělí, rodiny, nemocní, senioři). Může nabývat různých podob. Jedná se například o neformální setkání s farníky, pořádání různých akcí (např. farní den, Noc kostelů), pomoc při setkávání různých věkových skupin (organizace táborů pro děti a mládež, pomoc při setkávání seniorů). Kněz se nemusí omezovat jen na práci pro společenství věřících, může se účastnit akcí pořádaných jinými organizacemi, městem apod.

Úžeji zaměřený pohled na pastorační péči předkládá Křivohlavý (2001). Ten pod tímto termínem rozumí specifický druh duchovní péče, jež lidem pomáhá v duchovní orientaci v kontextu křesťanského pojetí života. Zahrnuje porozumění a pochopení druhým lidem, jejich potřebám, a následnou pomoc ve formě rozhovoru či konkrétního činu. Témata pastoračních rozhovorů pak dělí do tří oblastí:

1. *Problémy (víry), které má člověk se sebou*, konkrétně:

- duchovní život (orientace v hodnotách, otázky smyslu života, vyrovnávání se s filozofií, jinými náboženstvími)
- osobní víra (Co je víra?, Komu mohu důvěřovat?, Jako roli hraje víra v rozvoji osobnosti?)

- morální oblast (vyrovnávání se s etickými názory a problémy, např. ohledně eutanazie, etiky podnikání apod.)
- problematika zdraví a nemoci (postoje k medicíně a alternativním formám léčby, otázky péče o nemocné lidi)
- osobní problémy (sebehodnocení, vztah k penězům, volba profese, vlastní povaha, vina a odpuštění apod.)

2. Problémy (víry), které má člověk s druhým člověkem, konkrétně:

- mezilidské vztahy (vztahy v zaměstnání, s přáteli, nepřáteli, jak se chovat ve složitých vztahových situacích apod.)
- manželství a rodina (předmanželské vztahy, manželství lidí odlišné víry, výchova dětí apod.)

3. Problémy (víry), které má člověk s Bohem, konkrétně:

- otázky zrodu víry a důvěry v Boha (uvěření, obrácení, porozumění nejasným aspektům křesťanského učení apod.)
- otázky vlastního života víry (modlitba, křesťanský životní styl, účast na životě farnosti apod.)

Kromě výše naznačených činností se kněz také stará o místo, kde bydlí, o kulturní památky (kostely, umělecké předměty), pečuje o administrativní agendu (např. zápisy do matriční knihy, komunikace s úřady), svolává a řídí pastorační a ekonomickou radu farnosti.

Pracovní náplň řeholního kněze zahrnuje podobné činnosti, které byly naznačeny u kněze diecézního. Zásadním způsobem se však může lišit poměr vykonávaných činností u jednotlivých řeholních uskupení. Jednotlivé řehole totiž vznikaly zpravidla z důvodu, že chtěly žít nějakou část křesťanského života aktivněji, více se na ni zaměřit. Proto najdeme řeholní společenství, které více pečuje o mládež, jiné o trpící a nemocné, další věnují více času osobní modlitbě, bohoslužbě apod. Poměr jednotlivých činností se v návaznosti k tomu přirozeně mění.

Kněží jsou za svoji činnosti odměňováni (mají nárok na mzdu). V souladu s Kodexem kanonického práva (kán. 29) je tato oblast pro jednotlivé diecéze konkrétně upravena v obecně závazném nařízení. Pro účely naší práce může dobře posloužit veřejně

přístupné Obecně závazné nařízení o odměňování duchovních v brněnské diecézi, které obsahuje tabulku tarifních mezd dle mzdových tříd a stupňů (aktualizovanou k 1. 1. 2020). Zařazení do konkrétní mzdové třídy záleží na funkcích a úkolech dané kněze, mzdový stupeň pak reflektuje počet let započítatelné praxe. Pokud bychom vzali konkrétní příklad – farář s 10 lety praxe – ten bude za svoji práci pobírat tarifní mzdu ve výši 17.800,- Kč. Dalšími složkami mzdy mohou být osobní příplatek, odměna či mimořádná odměna, příplatek za vedení a další příplatek (Obecně závazné nařízení o odměňování duchovních v brněnské diecézi, 2017).

3.5 Vlastnosti a dovednosti kněze

Kněz je člověk, který se rozhodl jít cestou „křesťanství bez výjimek“. Rozhodl se pro následování Ježíše Krista, pro službu druhým, svým způsobem také Krista reprezentuje (Dolista, 1998). Zcela zásadní místo v jeho životě tedy zaujímá duchovní rozměr. Často se modlí (hovoří s Bohem), předsedá bohoslužbám, jsou mu vlastní otázky smyslu života. Mělo by se tedy jednat o hlubokou osobnost se schopností přemýšlet, meditovat, s určitou mírou pokory a vědomí omezenosti vlastních schopností.

Pro svou práci potřebuje intelektuální schopnosti (rozhovory, kázání), schopnost dobře a srozumitelně komunikovat. V oblasti pastorační péče je zejména nezbytná schopnost naslouchání, která zahrnuje slyšení i pochopení řečeného (Křivohlavý, 2001). Protože se kněz často setkává s novými, neznámými lidmi, jeví se jako praktická dovednost navázání prvního kontaktu.

Kněz často spolupracuje s řadou lidí, vede některé projekty, život mu tedy zpříjemní rozvinuté organizační dovednosti. V různých projektech však zaujímá rozličné role, některé vede a řídí, jinde může být členem podřízeným jinému vedoucímu. Pro zdárný pracovní výkon uplatní tedy nejen vůdčí dovednosti, nýbrž také schopnost spolupracovat s ostatními.

Důležitou roli u kněžského povolání hraje rovněž vztah mezi knězem a lidmi, tímto aspektem bychom mohli kněžství přiřadit k pomáhajícím profesím (Kopřiva, 1997). U určité části osob požívá kněz vysoké autority, nad kterými tak částečně získává moc. Tohoto aspektu své služby by si měl být vědom, aby ji (byť třeba jen nevědomě) nezneužíval. K účinným pomocníkům mu zde může sloužit supervize, která však není u kněží zatím rozšířená.

3.6 Specifika kněžské služby v současnosti

V řadě zemí Evropy se zmenšil počet katolíků, učení a etika katolické církve přestávají být obecně uznávané. Církev ztratila svou privilegovanou pozici, do určité míry zůstala jen jednou z mnoha institucí. Tyto skutečnosti mají samozřejmě vliv na činnost a působení kněží. Prakticky to znamená, že veřejnost u kněze oceňuje jeho lidskou normalitu, blízkost, společenskou užitečnost, rezervovanější postoj zaujímají naopak k jeho hlásání evangelia. Není možné předpokládat, že slova kněží budou přijímána z titulu jejich „úřední autority“. Účinnost předávání radostné zvěsti závisí na více faktorech, jako stěžejní se pak jeví součinnost hlásání a opravdovost života kazatele (Opatrný, 2011).

Snížující se počet kněží vede často k navyšování jejich úkolů, což může dlouhodobě vést k přetížení, zanedbávání subjektivně nepříjemných aspektů služby, ohrožení vlastního zdraví, případně k pocitu nepostradatelnosti (Česká biskupská konference, 2007). Jak uvádí Cozzens (2003), jedním z důsledků přetížení kněží je jejich intelektuální krize, neboť po celém dni jen těžko hledají energii na četbu literatury, Bible a teologických textů. Tím zpětně trpí jejich služba (zejména hlásání evangelia), bez pravidelného studia a četby mohou navíc snáze upadat do jednoho z protikladů – relativismu, nebo fundamentalismu (Cozzens, 2003).

Ve své práci tak kněží čelí některým novým fenoménům. Jedná se o *ztrátu „absolutního horizontu“* u mnoha křesťanů, kdy jsou otázky po spáse upozadřovány ve prospěch toho, co člověku v životě pomáhá, prospívá, co jeho život usnadňuje. Hodně prostoru je tedy věnováno „funkčnímu“ křesťanství. Dále je možno pozorovat silný trend k *náboženskému subjektivismu*. Konkrétní člověk již nepřijímá křesťanství a učení církve jako jeden celek, spíše si sám vybírá, čemu bude věřit a co již v jeho osobní víře nemá místo. S tím také souvisí *mísení jednotlivých náboženství*, kultur, ale i ezoterických systémů a jiných alternativních směrů. V těchto podmínkách je tedy zásadní, aby kněz dnešní doby dokázal uchovávat i ukazovat to, co je skutečně podstatné, uváděl do tajemství, která v sobě křesťanství nese, a v neposlední řadě byl schopný sloužit druhým bez nároku na jejich ovládnutí (Opatrný, 2011).

3.7 Syndrom vyhoření u kněží

Pod pojmem syndrom vyhoření (burn-out syndrome) se rozumí ztráta profesního nebo osobního zaujetí, která je zpravidla spojena se ztrátou činnosti a pocitu poslání. Projevuje se pocity emocionálního vyčerpání, únavy, zklamání, hořkosti, bezmoci, pracovník se spokojuje se stereotypem a rutinou, nevidí důvod pro další vzdělávání a osobní růst; snaží se spíše přežít a nemít zbytečné problémy, často získává negativní postoj k práci, lidem i životu jako celku (Hartl & Hartlová, 2000; Křivohlavý, 1998).

Syndrom vyhoření obvykle postihuje lidi, kteří vstupují do zaměstnání vysoce motivovaní, s velkou mírou nadšení. Často se může objevit u jedinců, jimž práce poskytuje smysl života, považují ji za své povolání či poslání. Ohroženou skupinou mohou být lidé velmi výkonní, perfekcionista, jedinci s vysokými nároky na sebe i na druhé, dále osoby s nedostatečnou sociální oporou a dlouhodobými konfliktními vztahy. Obecně se pak v této souvislosti považují za ohroženější kategorii pracovníci tzv. pomáhajících profesí, mezi které lze zařadit také kněžské povolání (Křivohlavý, 1998).

V literatuře se můžeme setkat s různým členěním procesu vzniku syndromu vyhoření, autoři se však vesměs shodují, že jeho vývoj je pozvolný a plíživý. Na počátku bývá jedinec plný nadšení a motivace, touží po úspěchu, je ochotný věnovat práci hodně času. Konkrétně mladý kněz se snaží aktivizovat různé formy života farnosti, věnuje se mládeži, rodinám s dětmi, seniorům, nemocným. Hodně času dává také přípravě kázání, vzdělává se, svědomitě se věnuje i administrativě, pořádá různé akce apod. Posléze se může dostat do časové tísně, nemusí také cítit dostatečnou satisfakci za svoji práci, může se cítit frustrován. Ve farnosti může docházet ke konfliktům, případně se kněz cítí farníky nepochopen, svým nadřízeným může být také přefázen do jiného působistě. To vše může mít za následek postupnou ztrátu ideálů, pocity marnosti, únavu a další znaky syndromu vyhoření uvedené výše. Konkrétně kněz pak zpravidla zanedbává své povinnosti a před lidmi se spíše uzavírá (Hartl & Hartlová, 2000; Kašparů, 1995).

Syndromu vyhoření lze poměrně úspěšně předcházet, prevence se pak zaměřuje na všechny oblasti mající vliv na vznik tohoto syndromu. Velmi důležité je budovat dlouhodobé a kvalitní vztahy, neboť sociální opora (ve formě sdílení, uznání, zpětné vazby, spolupráce atd.) se stává zásadním ochranným faktorem. Kromě vztahů s farníky a dalšími kněžími bývají pro kněze důležité kontakty i s lidmi z jiných farností, kteří nejsou zatíženi stejnými starostmi a mohou vidět obtíže kněze z většího odstupu. Kněží by neměli zapomínat na pravidelný odpočinek (minimálně 1,5 dne v týdnu), důležitá je rovněž

déletrvající dovolená na odlišném místě, kde se nebudou věnovat své práci. Velmi nápomocná se ukazuje rovněž dobrá organizace práce a příznivé pracovní podmínky. Kněz by měl mít ujasněno, které jeho činnosti jsou nezbytně nutné (a naopak), určité pracovní úkoly je pak možné delegovat na blízké spolupracovníky. Z dalších protektivních faktorů burn-out syndromu lze ještě jmenovat humor a různé relaxační techniky, které mají na osobní pohodu jedince poměrně rychlý a přímý vliv (Křivohlavý, 1998; Kašparů, 1995).

4 VÝZKUMY Z OBLASTI OSOBNOSTI A ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI ŘÍMSKOKATOLICKÝCH KNĚŽÍ

V této kapitole se budeme zabývat výzkumy týkající se osobnosti a životní spokojenosti římskokatolických kněží. Tato oblast a skupina osob nejsou prozatím dostatečně výzkumně pokryty. Přesto se pokusíme vybrat vhodné studie, které by mohly přispět k lepšímu porozumění naší výzkumné práci.

4.1 Výzkumy osobnostních charakteristik římskokatolických kněží

V roce 1977 se na Loyolské Univerzitě v Chicagu uskutečnil zajímavý výzkum, kterého se účastnilo 271 římskokatolických kněží z USA. Tito kněží (výzkumný soubor) nejdříve absolvovali dvouhodinový rozhovor s klinickým psychologem, přičemž témata rozhovoru se týkala jejich rodinného života a vztahů, psychosexuálního vývoje, vývoje povolání, sebepojetí, mezilidských vztahů, kněžství, celibátu a budoucnosti. Poté vyplnili baterii čtyř testů, mezi nimiž byly standardizované i speciálně vytvořené dotazníky. Z dat získaných z rozhovoru i testů byla sestavena klinická zpráva na každého z kněží. Nakonec byly vytvořeny čtyři kategorie sociálně psychologického vývoje (vyvinutí, vyvíjející se, málo rozvinutí, nedostatečně vyvinutí), do kterých byly jednotlivé klinické zprávy zařazovány.

Výsledky byly následující. 6% kněží bylo zařazeno do kategorie „vyvinutí“ (tu lze popsat slovy zralost a normalita, jedinci byli charakterizováni jako nezávislí a soběstační, zodpovědní ve své práci, prokazující důvěru a vřelost v blízkých vztazích). 29 % kněží se nacházelo v kategorii „vyvíjející se, rozvíjející se“ (ti, kteří v současné době rostou jako osobnosti, a to zejména poté, kdy v minulosti byl jejich rozvoj narušen; charakterizováni vysokou motivací a vitalitou). 57 % probandů naplňovalo kategorii „málo vyvinutí“ – popisováni jako emočně nezralí, hlavní problém růstu byl nalezen v jejich mezilidských vztazích, které jsou vzdálené a stylizované. A konečně 8% ze zkoumaných spadá do kategorie „nedostatečně vyvinutí“ – vykazovali celoživotní velké psychické potíže, které obvykle souvisely s ranými rodinnými vztahy; tyto potíže zasahovaly do jejich životního přizpůsobování a do pracovní výkonnosti (Kennedy, Heckler, Kobler, & Walker, 1977).

V roce 1999 provedli rozsáhlý výzkum Louden a Francis, kteří zjišťovali osobnostní profil římskokatolických diecézních kněží v Anglii a Walesu. Výzkumu se účastnilo 1168

římskokatolických kněží, kteří vyplňovali Eysenckův osobnostní dotazník, a jejich výsledky byly srovnávány s normami běžné mužské populace ve věku 30 – 69 let. Byly tedy měřeny 3 hlavní dimenze osobnosti dle Eysencka (extraverze-introverze, neuroticismus-stabilita a psychoticismus). Jedinci vysoce skórující na škále extraverze zde mohou být popsáni jako společenší, často vyhledávající stimulaci. Jedinci s vysokým skórem na škále neuroticismu mají tendenci reagovat rychleji a trvaleji na podněty, častěji pociťují úzkost a tenzi. Vysoký skór psychoticismu lze u probanda popsat jako chladnost, neosobnost, necitlivost. Naměřené výsledky byly tyto: římskokatoličtí kněží v Anglii a Walesu v porovnání s běžnou mužskou populací skórovali výše na škále neuroticismu a psychoticismu, níže na škále extraverze (Louden & Francis, 1999).

V roce 2010 pak provedl Pena výzkum v rámci své disertační práce na Univerzitě Illinois v Chicagu, ve kterém srovnával 33 římskokatolických kněží a 19 římskokatolických mužů – laiků. Jako metody využil osobnostní dotazník MMPI-2 a dotazník Úkol života, který sám vytvořil (tento dotazník měřil v souladu s teorií A. Adlera účast a zapojení jednotlivce do třech nevyhnutelných životních úkolů – práce, přátelství a lásky). Analýza dat neprokázala žádné významné rozdíly mezi kněžími a laiky na škále patologie ani na škále zdravějšího psychologického chování / postojů v MMPI-2. Rovněž nebyl prokázán signifikantní rozdíl na škálách životních úkolů Práce a Přátelství měřených dle dotazníku Úkol života. Na škále životního úkolu Láska však dosáhli kněží statisticky významně nižšího skóru než laici. Autor výzkumu nicméně neumí zodpovědět, že ačkoli kněží skórovali níže v účasti a zapojení do životního úkolu Láska, nevykazují vyšší míru patologie. Tento stav ovšem považuje za povzbuzující (Pena, 2010).

V České republice proběhl v roce 2006 výzkum v rámci diplomové práce P. Hálkové. Zkoumala psychologické charakteristiky kandidátů diecézního kněžství, tedy tzv. bohoslovců v seminářích. Výzkumu se zúčastnilo celkem 61 kandidátů kněžství ze seminářů v Praze a Olomouci, respondenti vyplňovali osobnostní dotazník SPARO autora O. Mikšíka. Jedná se o multidimenzionální dotazník zjišťující strukturu a dynamiku osobnosti, její integritu, autoregulaci a psychickou odolnost jedince. Výsledky byly poté porovnávány s normami běžné populace, s výsledky studentů psychologie, byly rovněž srovnávány výsledky bohoslovců v Praze a Olomouci a mezi jedinci v semináři začínajícími a končícími. Bylo tedy získáno velké množství výsledků, pro bližší přehled proto odkazují na uvedenou studii. V následujícím odstavci si ve stručnosti shrneme alespoň některé výsledky.

„Průměrný“ kandidát kněžství má bohatý citový život, projevují se u něj silné tendence k depresivnímu prožívání a reagování. Je podobně spontánní jako běžná populace, obtížněji zpracovává množství vnějších podnětů. Ve svém prožívání je spíše uměřený a klidný, poměrně dobře snáší neměnnost a nudu. Má spíše nižší ambice, je důvěřivý k lidem. V zátěžové situaci reaguje rychle a intenzivně, zažívá úzkost. Ve srovnání s běžnou populací má přibližně stejné porozumění pro potřeby ostatních, je pro něj však obtížnější navazovat kontakty s lidmi, má potřebu povzbuzení od druhých, je částečně závislý na jejich mínění, přesto však vykazuje tendenci zůstat sám sebou. Je stejně zodpovědný jako běžná populace, v podobné míře ovládá své reakce. Ve srovnání se studenty psychologie nalézáme u kandidátů kněžství zřetelně nižší rozdíly než při srovnání s běžnou populací. Pro bližší výsledky pak odkazujeme na uvedený výzkum (Hálková, 2006).

V rámci bakalářské diplomové práce jsme v roce 2015 provedli výzkum, který zkoumal osobnostní charakteristiky římskokatolických kněží v ČR. Výzkumu se zúčastnilo celkem 31 katolických kněží, kteří vyplňovali NEO pětifaktorový osobnostní inventář. Vzorek kněží skóroval (ve srovnání s normami běžné mužské populace) statisticky významně výše na škále přívětivosti. V důsledku toho bylo možno interpretovat, že se římskokatoličtí kněží jeví oproti běžné mužské populaci více altruističtí, s větším pochopením pro druhé. Dávají přednost spolupráci, jsou otevření ke vzájemné pomoci. Projevují druhým přízeň, mají tendenci spíše důvěřovat lidem, což může v krajním případě vést až k servilnosti a poníženosti. V dalších dimenzích (extraverze, neuroticismus, svědomitost a otevřenost vůči zkušenosti) byly při porovnání výsledků rozdíly patrné, na námi stanovené hladině významnosti 0,05 však nebyl mezi výběrovým souborem kněží a mužskou populací zjištěn signifikantní rozdíl (Kašpar, 2015).

4.2 Výzkumy životní spokojenosti římskokatolických kněží

V roce 1970 byl v Americe realizován rozsáhlý výzkum týkající se diecézních římskokatolických kněží. Tento výzkum byl znovu replikován v letech 1985 a 1993. Kromě jiného se zabýval také životní spokojeností kněží. Ta byla dle autorů výzkumu v letech 1985 a 1993 vyšší oproti roku 1970. Starší kněží vykazovali vyšší míru životní spokojenosti než mladší kněží. Tento fenomén se ukázal ve všech třech výzkumných šetřeních. V roce 1993 se životní spokojenost kněží statisticky významně nelišila od běžné

mužské americké populace. V otázce životní spokojenosti u kněží byly také zjišťovány zdroje radosti. Jako nejdůležitější zdroj radosti uváděli kněží vysluhování svátostí a předsedání liturgii (Hoge, Shields, & Griffin, 1995).

V roce 2012 publikoval Joseph Stewart-Sicking studii zabývající se subjektivní osobní pohodou diecézních kněží v USA. Výzkumu se zúčastnilo celkem 1591 kněží. Subjektivní osobní pohoda byla měřena pomocí Inventáře pozitivních a negativních emocí autorů Watsona, Clarka a Tellegena (tzv. „PANAS“), dále pak pomocí Škály spokojenosti se životem (autoři Diener, Emmons, Larsen a Griffin). Prediktory osobní pohody pak byly zjišťovány pomocí škály dispoziční naděje, dále pak pomocí škál zaměřujících se na osobní praxi, sociální podporu, dynamiku společenství a ekonomickou spokojenost. Ve srovnání s populačními normami skórovali kněží více v oblasti pozitivních i negativních emocí, rovněž vykazovali vyšší spokojenost se životem. Nejsilnějším prediktorem pozitivních emocí a spokojenosti se životem byla naděje, nejsilnějším prediktorem negativních emocí pak stres (Stewart-Sicking, 2012).

Rovněž v roce 2012 byl publikován výzkum zabývající se spokojeností římskokatolických kněží v USA. Autor výzkumu obeslal s dotazníkem 2482 kněží po celých Spojených státech. Návratnost dotazníků činila 57%, což autor hodnotil jako reprezentativní vzorek. Respondenti vyplňovali dotazník BSI – 18 (Brief Symptom Inventory), který zjišťoval depresivitu, úzkostnost a somatizaci. Zde kněží skórovali statisticky významně níže než běžná mužská populace – oproti běžné populaci v USA tedy kněží méně somatizují, v menší míře také trpí depresivitou a úzkostností. Dále kněží ještě vyplňovali dotazník vytvořený pro kněžské povolání a pomocí Likertovy škály hodnotili míru souhlasu s nejrůznějšími výroky týkající se jejich života. Výsledky výzkumu přinesly zjištění, že kněží vykazují vysokou míru osobní spokojenosti a štěstí. Mezi nejsilnější prediktory kněžského štěstí patřily duchovní a vztahové hodnoty (autor je blíže definuje jako vnitřní klid, celibát, vztah k Bohu a k ostatním), s tím, že vztah k Bohu se ukazuje jako nejsilnější prediktor štěstí kněze (Rossetti, 2012).

Zajímavé výsledky přinesl sociální průzkum, který zjišťoval pracovní a celkovou spokojenost jednotlivých profesních skupin v USA. Pracovní spokojenost byla zjišťována pomocí dotazu – „Jak jste celkově spokojený se svou prací?“ (velmi spokojený – 4, mírně spokojený – 3, trochu nespokojený – 2, velmi nespokojený – 1). Profesní skupina duchovních (clergy) se umístila na první příčce v oblasti pracovní spokojenosti – 87 % duchovních uvedlo velkou spokojenost se svojí prací, průměrný skór této skupiny činil 3,79.

Celkovou spokojenost pak výzkumníci zjišťovali otázkou – „Jak se v poslední době celkově cítíte?“ (velmi šťastný – 3, docela šťastný – 2, ne moc šťastný – 1). Také zde skončila skupina duchovních na nejvyšší pozici – 67 % duchovních se cítilo velmi šťastně, průměrný skóre u této skupiny dosáhl hodnoty 2,61 (Smith, 2007).

Odborníci z oblasti psychologie práce se dlouhodobě zabývají zjišťování různých proměnných, které mají vliv na pracovní spokojenost. Výzkum z roku 1972 se věnoval proměnným, které vysvětlují spokojenost práce kněží. Mezi hlavními proměnnými byly zmiňovány: možnost ovlivňovat politiku, příležitost k sebevyjádření, podpůrné vztahy, prestiž povolání a přiměřený plat. Tyto proměnné vykazovaly vysokou korelaci s celkovou spokojeností. Ve výzkumu se autoři zabývali kromě jiného také otázkou celibátu, který byl především mladými kněžími hodnocen jako určitá zátěž. Pokud nebyla tato zátěž vyvážena jinými pozitivními proměnnými (možnost ovlivňovat politiku, příležitost k sebevyjádření, podpůrné vztahy), pak u kněží hrozila rezignace (Carey, 1972).

V této oblasti je možné dále zmínit studii zkoumající vztah mezi psychologickým zdravím (souvisejícím s prací) a typy osobnosti dle jungiánské teorie, a to na vzorku 748 duchovních Presbyteriánské církve v USA. Typologie osobnosti byla měřena pomocí Francisovy škály psychologického typu, která poskytuje klasifikaci z hlediska orientace osobnosti (extraverze x introverze), vnímání (smyslové x intuitivní), posuzování (myšlení x cítění) a postoje k vnějšmu světu (usuzování x vnímání). Psychologické zdraví bylo zjišťováno pomocí Francisova inventáře vyhoření, který měří pozitivní afekty (škála spokojenosti v duchovní službě) i negativní emoce (škála emočního vyčerpání z duchovního úřadu). Naměřená data ukázala, že vzorek duchovních vykazoval vyšší úroveň pozitivních emocí (spokojenosti) i negativních afektů (emočního vyčerpání). Nejsilnější vztah k psychologickému zdraví pak přinášela dimenze orientace – extravertní duchovní vykazovali vyšší úroveň spokojenosti a nižší hladinu emočního vyčerpání oproti introvertním kolegům (Francis, Wulf, & Robbins, 2008).

4.3 Výzkumy osobnostních charakteristik ve vztahu k životní spokojenosti

DeNeveová a Cooper (1998) provedli rozsáhlou metaanalýzu studií zkoumajících vztah osobnostních charakteristik k subjektivní osobní pohodě (do metaanalýzy bylo zahrnuto celkem 148 výzkumů, N = 42 171). Sledovali celkem 137 charakteristik, které

seskupili do pěti rysů, odpovídajících pětifaktorovému modelu osobnosti (extraverze, neuroticismus, přívětivost, svědomitost, otevřenost vůči zkušenosti). Z výsledků je možné dovodit, že k osobní pohodě zde mají nejvýraznější vztah dimenze neuroticismu ($r = -0,22$) a svědomitosti ($r = 0,21$), následované faktory extraverze a přívětivosti (obě $r = 0,17$). Nejslabší vztahy byly naměřeny ve vztahu k otevřenosti vůči zkušenosti ($r = 0,11$). Všechny korelace můžeme označit jako signifikantní ($p < 0,01$).

Z tuzemských studií lze zmínit mezinárodní výzkum zaměřený na osobní pohodu vysokoškolských studentů, jehož českou část provedli Šolcová a Kebza (2009). U českých vysokoškoláků ($N = 535$) zjišťovali mj. souvislost mezi osobní pohodou a osobnostními charakteristikami. Osobní pohoda byla zjišťována pomocí Škály spokojenosti se životem (autoři Meyers a Diener), osobnostní charakteristiky s využitím NEO pětifaktorového osobnostního inventáře. Nejsilnější vztah k osobní pohodě vykazoval faktor neuroticismu ($r = -0,43$), následovaly dimenze svědomitosti ($r = 0,33$) a extraverze ($r = 0,30$). Slabší vztahy pak byly zjištěny u dimenzí přívětivosti ($r = 0,14$) a otevřenosti vůči zkušenosti ($r = 0,10$), všechny korelace bylo možno označit jako statisticky významné ($p < 0,05$).

Poměrně rozsáhlá studie v této oblasti byla v ČR realizována v roce 2010. Výzkumu se účastnily dvě skupiny respondentů: vysokoškoláci ($N = 2317$) a dospělí ve věku 40 – 83 let ($N = 196$). K výzkumu byly využity výše uvedené metody, tedy Škála spokojenosti se životem a NEO pětifaktorový osobnostní inventář. Z výsledků je patrné, že kromě *otevřenosti vůči zkušenosti* korelovala osobní pohoda se zbývajícími čtyřmi osobnostními charakteristikami v souboru vysokoškoláků i dospělých ($p < 0,05$). Pro účely naší výzkumné studie je pak vhodné zmínit, že v korelační analýze provedené pouze pro soubor mužů (v obou věkových kategoriích) nebyla zaznamenána statisticky významná souvislost také u dimenze *přívětivosti* (Hřebíčková, Blatný, & Jelínek, 2010).

V této souvislosti bych rád zmínil ještě dvě studie, využívající při měření Dotazník životní spokojenosti (autorů Fahrenberga, Myrteka, Schumachera a Brählera) a NEO pětifaktorový osobnostní inventář (tedy metody, které jsme rozhodli použít i v našem výzkumu). Jako první bych zmínil slovenskou studii Popelkové, Šiškové a Zaťkové (2010), v níž byl zjišťován vztah osobnostních charakteristik a životní spokojenosti učitelů. Výzkumný soubor činilo 197 učitelů ZŠ a SŠ na Slovensku. Výsledky ukázaly, že kromě *otevřenosti vůči zkušenosti* korelovaly se životní spokojeností statisticky významně všechny zbývající faktory ($p < 0,001$). Nejsilnější vztah bylo možno nalézt u dimenze neuroticismu ($r = -0,53$), následovala extraverze ($r = 0,46$), přívětivost ($r = 0,33$) a

svědomitost ($r = 0,24$). Halešová (2015) pak v rámci magisterské diplomové práce realizovala studii zkoumající obdobnou problematiku u učitelů v České republice (vzorek zde zahrnoval 405 učitelů). Také zde byl potvrzen vztah životní spokojenosti ke všem osobnostním faktorům vyjma *otevřenosti vůči zkušenosti* ($p < 0,001$). Konkrétní korelační koeficienty činily: neuroticismus ($r = -0,51$), extraverte ($r = 0,33$), svědomitost ($r = 0,25$), přívětivost ($r = 0,19$).

EMPIRICKÁ ČÁST

I. Výzkum realizovaný v rámci diplomové práce z roku 2017

1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, VÝZKUMNÉ CÍLE A HYPOTÉZY (2017)

Na základě studia literatury, výzkumů a dalších relevantních zdrojů bylo zjištěno, že v České republice bylo realizováno jen velmi malé množství studií zabývajících se osobnostními charakteristikami římskokatolických kněží. U zmíněné populace jsme dále nenalezli tuzemské studie zabývající se jejich životní spokojeností (v této oblasti byly realizovány některé zmíněné zahraniční výzkumy). **Výzkumný problém** naší studie bychom tedy mohli definovat jako popis osobnostních charakteristik a životní spokojenosti (a jejich vzájemných vztahů) u římskokatolických kněží v České republice.

Cíle našeho výzkumu můžeme vyjádřit následovně:

- Prozkoumat osobnostní charakteristiky a životní spokojenost výběrového souboru římskokatolických kněží v České republice a porovnat je s odpovídající populační normou;
- Zjistit, zda existuje souvislost mezi jednotlivými osobnostními charakteristikami a životní spokojeností u výběrového souboru římskokatolických kněží.

V souladu s výše uvedenými cíli pak můžeme přejít ke stanovení výzkumných hypotéz. Jak jsme již uvedli, realizovaných studií a relevantních poznatků z této oblasti není mnoho. Přesto se pokusíme při formulaci hypotéz vycházet ze závěrů dříve realizovaných studií a z poznatků uvedených v teoretické části práce – některé hypotézy tedy stanovíme jako tzv. *nulové* (nepředpokládáme rozdíl nebo souvislost), další pak jako tzv. *alternativní* (předpokládáme rozdíl nebo souvislost). Námi stanovené **výzkumné hypotézy** znějí následovně:

H1₀: Neexistuje signifikantní rozdíl mezi výběrovým souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále neuroticismu.

H2₀: Neexistuje signifikantní rozdíl mezi výběrovým souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále extraverze.

H3₀: Neexistuje signifikantní rozdíl mezi výběrovým souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále otevřenosti vůči zkušenosti.

H4_A: Průměrný hrubý skór výběrového souboru římskokatolických kněží na škále přívětivosti je signifikantně vyšší ve srovnání se skórem běžné mužské populace.

H5₀: Neexistuje signifikantní rozdíl mezi výběrovým souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále svědomitosti.

H6_A: Průměrný hrubý skór celkové životní spokojenosti u výběrového souboru římskokatolických kněží je signifikantně vyšší ve srovnání se skórem běžné mužské populace.

H7_A: U výběrového souboru římskokatolických kněží existuje signifikantní negativní souvislost mezi jejich celkovou životní spokojeností a mírou neuroticismu.

H8_A: U výběrového souboru římskokatolických kněží existuje signifikantní pozitivní souvislost mezi jejich celkovou životní spokojeností a mírou extraverteze.

H9₀: U výběrového souboru římskokatolických kněží neexistuje signifikantní souvislost mezi jejich celkovou životní spokojeností a mírou otevřenosti vůči zkušenostem.

H10_A: U výběrového souboru římskokatolických kněží existuje signifikantní pozitivní souvislost mezi jejich celkovou životní spokojeností a mírou přívětivosti.

H11_A: U výběrového souboru římskokatolických kněží existuje signifikantní pozitivní souvislost mezi jejich celkovou životní spokojeností a mírou svědomitosti.

2 METODOLOGIE VÝZKUMU (2017)

Naším výzkumným plánem byla realizace kvantitativního výzkumu zjišťujícího osobnostní charakteristiky a životní spokojenost římskokatolických kněží v ČR a jejich porovnání s normami běžné mužské populace pomocí statistických testů, dále pak zkoumání vztahu osobnostních charakteristik a životní spokojenosti u zmíněné populace. V našem případě se konkrétně jednalo o dotazníkové šetření a korelační studii. Sběr dat probíhal v období od 29. 5. do 31. 7. 2017, a to s využitím námi zvolených metod – NEO pětifaktorového osobnostního inventáře a Dotazníku životní spokojenosti (bližší charakteristiku metod sběru dat uvádíme níže). Uvedené dotazníky byly všem respondentům administrovány ve formě „tužka-papír“.

2.1.1 NEO pětifaktorový osobnostní inventář

Jedná se o českou verzi metody NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) autorů Costy a McCrae, která vychází z pětifaktorového modelu osobnosti. NEO pětifaktorový osobnostní inventář nám umožňuje získat údaje o pěti škálách (dimenzích) osobnosti, kterými jsou extraverte, neuroticismus, přívětivost, svědomitost a otevřenost vůči zkušenosti (bližší informace o pětifaktorovém modelu osobnosti a charakteristice jednotlivých dimenzí inventáře lze najít v 1. kapitole teoretické části práce). Zvolený inventář zahrnuje 60 položek (výpovědí), každá z uvedených dimenzí je tedy tvořena 12 položkami (příklady položek – *Jsem radostný, dobře naladěný člověk; Pokud něco slíbím, vždy to dodržím*). Na stupnici Likertova typu od 0 do 4 pak proband zaznamenává, do jaké míry jej daná výpověď vystihuje (0 – vůbec nevystihuje, 1 – spíše nevystihuje, 2 – ani výstižná ani nevýstižná odpověď, 3 – spíše vystihuje, 4 – úplně vystihuje). Vyplnění inventáře zabere přibližně 10 – 15 minut. Vyhodnocení se provádí pomocí speciální šablony, díky níž získáme hrubé skóry jednotlivých škál (Hřebíčková & Urbánek, 2001).

NEO pětifaktorový osobnostní inventář je v oblasti výzkumu hojně využívanou a respektovanou metodou, díky čemuž lze srovnat naše výsledky se závěry obdobných výzkumných studií. Inventář je rovněž opatřen normami české populace, což nám umožňuje porovnat naměřené výsledky s běžnou populací v ČR. Výše uvedené skutečnosti jsou (spolu s relativně krátkou dobou administrace) hlavními důvody pro volbu této metody.

2.1.2 Dotazník životní spokojenosti

Dotazník životní spokojenosti autorů Fahrenberga, Myrteka, Schumachera a Brählera byl vytvořen v roce 1986. Tato výzkumná metoda prošla posléze několika změnami, českou verzi dotazníku pak vydalo Testcentrum v roce 2001 (český překlad a úpravy zajistili Kateřina Rodná a Tomáš Rodný). Dotazník sestává ze 70 položek a měří životní spokojenost v následujících deseti dimenzích (v závorce je vždy uveden příklad položky):

- Zdraví (*Se svým tělesným zdravotním stavem jsem...*);
- Práce a zaměstnání (*Se svým postavením na pracovišti jsem...*);
- Finanční situace (*Se svými budoucími možnostmi výdělku jsem...*);
- Volný čas (*S délkou své každoroční dovolené jsem...*);
- Manželství a partnerství (*S upřímností a otevřeností svého partnera / partnerky jsem...*);
- Vztah k vlastním dětem (*S vlivem, který mám na své děti, jsem...*);
- Vlastní osoba (*Se svým sebevědomým a sebejistotou jsem...*);
- Sexualita (*Se svou sexuální výkonností jsem...*);
- Přátelé, známí a příbuzní (*S kontaktem se svými příbuznými jsem...*);
- Bydlení (*S velikostí svého bytu jsem...*).

Respondent zapisuje své odpovědi na položky na stupnici Likertova typu od 1 do 7 (1 – velmi nespokojen, 2 – nespokojen, 3 – spíše nespokojen, 4 – ani spokojen, ani nespokojen, 5 – spíše spokojen, 6 – spokojen, 7 – velmi spokojen). Součtem takto bodovaných odpovědí získáme hrubé skóry životní spokojenosti probanda v jednotlivých oblastech. Vyplnění dotazníku trvá přibližně 5 – 10 minut.

Pro účely našeho výzkumu budeme zjišťovat úroveň **celkové životní spokojenosti**, která se u tohoto dotazníku typicky získává součtem hrubých skóre v sedmi oblastech (zdraví; finanční situace; volný čas; vlastní osoba; sexualita; přátelé, známí a příbuzní; bydlení). Vzhledem k charakteru naší populace došlo v tomto ohledu k drobné změně, neboť dimenze sexuality není svými otázkami uzpůsobena pro osoby žijící v celibátu. Oblast sexuality byla tedy nahrazena dimenzí „práce a zaměstnání“. Pro přehlednost nyní rekapitulujeme oblasti zařazené v naší studii do celkové životní spokojenosti: **zdraví; práce a zaměstnání; finanční situace; volný čas; vlastní osoba; přátelé, známí a příbuzní; bydlení**. Tato změna bude také zohledněna při porovnávání naměřených dat s

normami (námi naměřené výsledky budeme porovnávat se součtem hodnot zde uvedených dimenzí životní spokojenosti u mužské populace).

Dotazník životní spokojenosti je pečlivě psychometricky propracovaný a důkladně ověřený na německé populaci. Dotazník nebyl prozatím standardizován pro Českou republiku, s jistou opatrností však lze použít německé normy, které jsou tvořeny zvláště pro ženy i pro muže v různých věkových kategoriích (Svoboda, Humpolíček, & Šnorek, 2013). Administrace dotazníku je časově nenáročná, metoda je nezdědka využívána pro obdobné typy výzkumů – to vše hrálo významnou roli při volbě této metody.

3 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉ POPULACE A POPIS VZORKU (2017)

Populace (základní soubor) je množinou všech teoreticky možných jedinců v uvažované problémové situaci (Hendl, 2006). Jedná se o všechny jedince, kteří odpovídají zaměření našeho výzkumu. Těchto lidí se týká náš výzkumný problém a hypotézy (Kolařík et al., 2017). U našeho výzkumu můžeme definovat populaci jako *všechny římskokatolické kněze působící v době konání našeho výzkumu na území České republiky*.

Vzorek (výběr, výběrový soubor) je podmnožinou populace. Tvoří jej jedinci, kteří byli zařazeni do výzkumu. Důležitou charakteristikou vzorku je jeho reprezentativnost, která je nezbytným předpokladem pro možnost zobecnění výsledků na celkovou populaci (Hendl, 2006; Kolařík et al., 2017; Punch, 2008).

V rámci procesu výběru vzorku jsme kombinovali záměrný a příležitostný výběr, dále jsme využili metodu „sněhové koule“. Zpočátku byli kontaktováni kněží, které jsme znali a na které jsme měli kontakt. Těmito respondenty nám byli posléze doporučováni další jedinci do vzorku. Rovněž jsme se účastnili tří kněžských setkání, kde byli osloveni jedinci splňující kritéria zařazení do vzorku.

Celkem jsme výše popsáním způsobem oslovili 51 kněží. Patnáct z nich vyjádřilo se svou účastí na výzkumné studii nesouhlas. Jako důvod svého nesouhlasu uváděli zejména časovou zaneprázdněnost, někteří pak odmítli účast ve výzkumu z důvodu špatné dřívější zkušenosti s podobnými výzkumy. S účastí ve výzkumu tedy vyjádřilo souhlas 36 kněží, kteří následně vyplnili oba zmíněné dotazníky. Po následné kontrole dat byly dotazníky dvou probandů z výzkumu vyřazeny, a to z důvodu absence relativně většího počtu odpovědí na položky dotazníků. Náš výběrový soubor tedy v konečné fázi zahrnoval 34 římskokatolických kněží.

4 ETICKÉ ASPEKTY VÝZKUMU (2017)

Každý respondent byl vždy před zahájením sběru dat seznámen s cíli výzkumu a se skutečností, že je realizován v rámci závěrečné práce univerzitního studia. Byli informováni o anonymitě výzkumu (do dotazníku tedy neuváděli své jméno ani další identifikační údaje, každý dotazník byl označen toliko číslem), rovněž byli obeznámeni o následném nakládání s daty. Respondenti do dotazníků zapisovali pouze vybrané demografické údaje, kterými byly věk, typ jejich formace a diecéze, ve které aktuálně působí. Každý z respondentů projevili k účasti na výzkumu informovaný souhlas. Respondentům byla poskytnuta e-mailová adresa autora výzkumu, na kterou mohli probandi posílat své dotazy a připomínky, případně požádat autora o zaslání výsledků studie.

5 ANALÝZA DAT, PREZENTACE, POPIS A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ (2017)

Po vyhodnocení obou uvedených dotazníků jsme veškerá data a hrubé skóry zanesli do programu Microsoft Excel. Následně jsme získaná data statisticky zpracovávali, k čemuž byl využit software STATISTICA CZ.

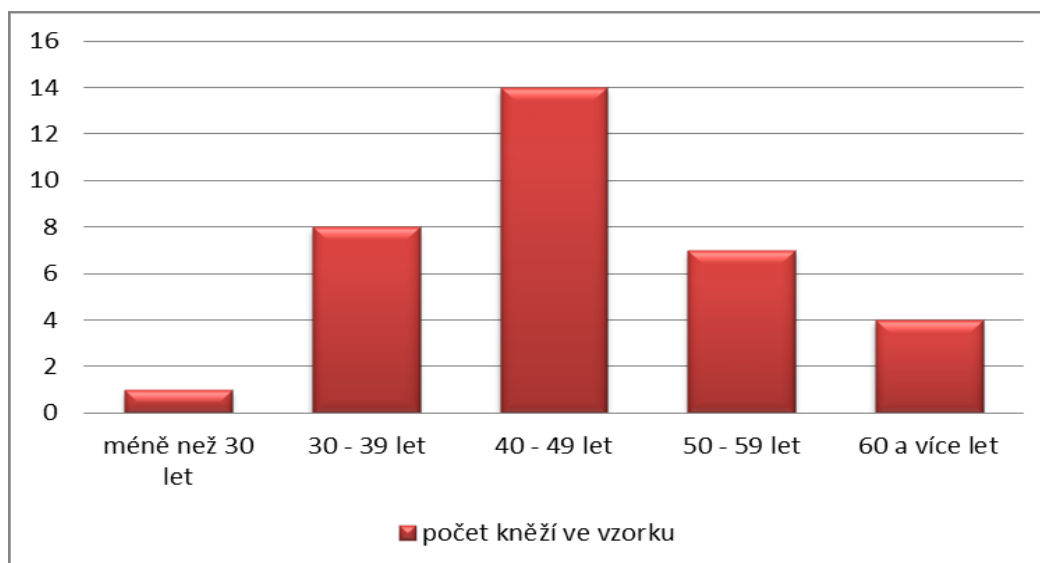
5.1 Popisné statistiky

Z důvodu přehlednosti a systematickosti budeme nejdříve prezentovat popisné statistiky našeho výběrového souboru. Postupně uvedeme jeho popisné charakteristiky z hlediska věku, aktuální diecéze a absolvované formace. Na závěr pak uvedeme průměrné hrubé skóry našeho vzorku v celkové životní spokojenosti a jednotlivých osobnostních dimenzích.

5.1.1 Popisné charakteristiky vzorku z hlediska počtu a věku

Našeho výzkumu se zúčastnilo **34 respondentů**. Jejich **věkový průměr činil 45,79 let** (se směrodatnou odchylkou 9,99). Nejmladšímu respondentovi bylo 27 let, nejstaršímu 68 let. Pro lepší názornost dále uvádíme graf četnosti zastoupení jednotlivých věkových skupin ve vzorku.

Graf 1: Četnost zastoupení jednotlivých věkových skupin ve vzorku

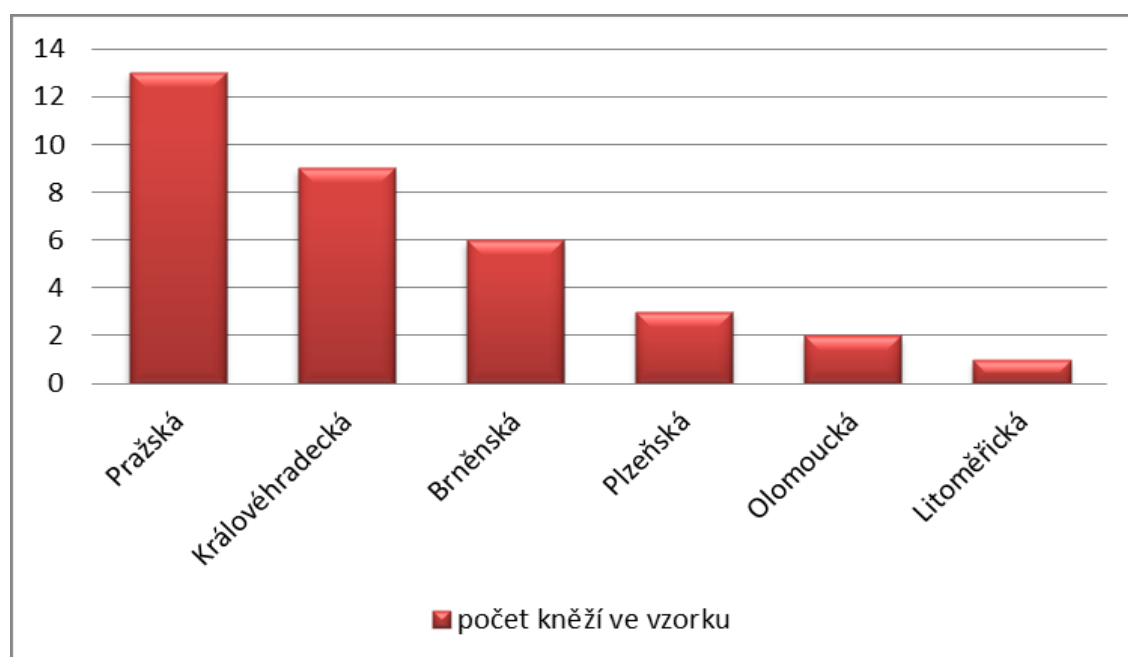
5.1.2 Popisné charakteristiky vzorku z hlediska aktuální diecéze

Každý z respondentů působil v době realizace našeho výzkumu v některé z diecézí na území České republiky. Z důvodu lepšího popisu našeho výběrového souboru a přesnějšího pochopení výsledků výzkumu uvádíme tedy i počet kněží ve vzorku z jednotlivých diecézí. Níže vidíme tabulku s rozdělením kněží ve vzorku, pro lepší názornost rovněž připojujeme graf.

Tabulka 1: Rozdělení kněží ve vzorku dle aktuální diecéze

Diecéze	Počet
Pražská	13
Královéhradecká	9
Brněnská	6
Plzeňská	3
Olomoucká	2
Litoměřická	1
Celkem	34

Graf 2: Rozdělení kněží ve vzorku dle aktuální diecéze

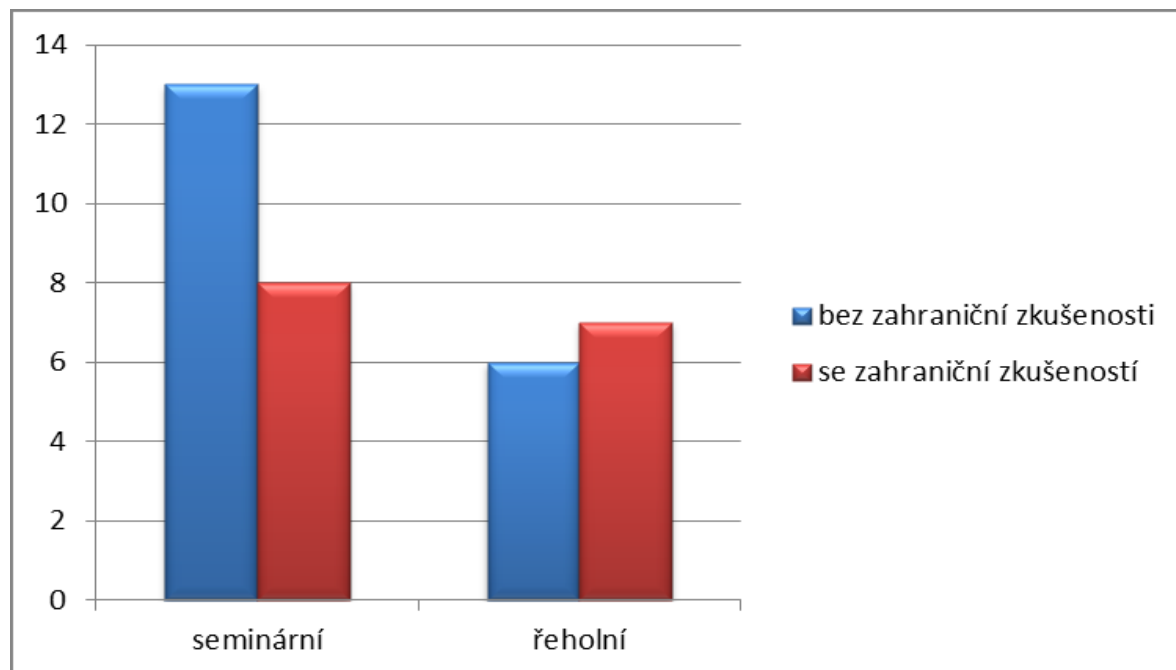
5.1.3 Popisné charakteristiky vzorku z hlediska absolvované formace

Jak jsme již uvedli v teoretické části diplomové práce, každý z kněží musí projít určitou formací (seminární, nebo řeholní). Celá formace pak probíhá v České republice, nebo může být daný kandidát kněžství na určitý čas vyslán k formaci do zahraničí. Níže uvádíme rozdělení kněží v našem vzorku dle typu absolvované formace a případné zkušenosti se zahraniční formací. Pro přehlednost a názornost uvádíme data v tabulce a grafu.

Tabulka 2: Rozdělení kněží ve vzorku dle typu absolvované formace

	Bez zahraniční zkušenosti	Se zahraniční zkušeností	Celkem
Seminární	13	8	21
Řeholní	6	7	13
Celkem	19	15	34

Graf 3: Rozdělení kněží ve vzorku dle typu absolvované formace

5.1.4 Výsledky výběrového souboru kněží v pěti dimenzích osobnosti a celkové životní spokojenosti

Vyhodnocením NEO pětifaktorového osobnostního inventáře a Dotazníku životní spokojenosti jsme získali u každého z respondentů hodnoty hrubých skóre v jednotlivých dimenzích osobnosti, dále pak hrubý skóre celkové životní spokojenosti. Následným statistickým zpracováním jsme u jmenovaných proměnných vypočítali průměrnou hodnotu hrubých skóre celého výběrového souboru. Výsledky prezentujeme níže v tabulce.

Tabulka 3: Výsledky výběrového souboru kněží v pěti dimenzích osobnosti a celkové životní spokojenosti (ŽS)

	Průměr HS	Směrodatná odchylka	Minimum	Maximum
Neuroticismus	18,68	8,12	3	40
Extraverze	30,47	7,65	12	44
Otevřenost vůči zkušenosti	26,74	5,94	15	39
Přívětivost	35,18	4,87	26	45
Svědomitost	30,68	8,55	10	44
Celková ŽS	266,85	25,89	204	343

Pozn.: Průměr HS – průměrná hodnota hrubého skóre; Minimum – nejnižší naměřená hodnota; Maximum – nejvyšší naměřená hodnota

5.2 Srovnání dat římskokatolických kněží s normami běžné populace

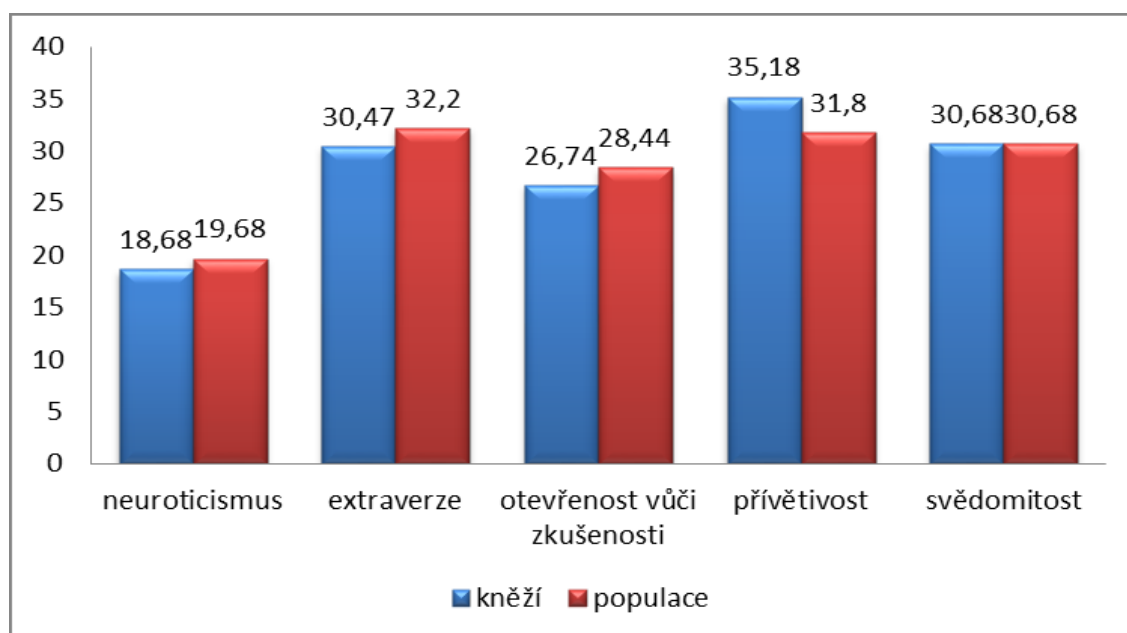
V této fázi budeme srovnávat naměřená data (hrubé skóry) vzorku římskokatolických kněží s populačními normami. Náš výběrový soubor je z povahy věci tvořen pouze muži, u obou dotazníků budeme tedy využívat normy mužské populace (u NEO pětifaktorového osobnostního inventáře pak použijeme normy mužů ve věku 22 – 75 let). Porovnání je k vidění níže v tabulce a grafech.

Tabulka 4: Srovnání dat vzorku římskokatolických kněží s populačními normami

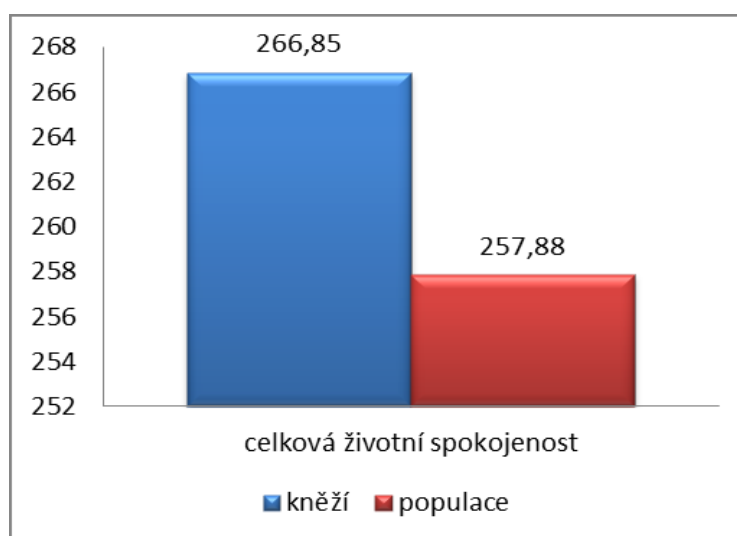
	Průměrný HS kněží	Populační norma	Rozdíl HS
Neuroticismus	18,68	19,68	-1,00
Extraverze	30,47	32,20	-1,73
Otevřenost vůči zkušenosti	26,74	28,44	-1,70
Přívětivost	35,18	31,80	3,38
Svědomitost	30,68	30,68	0,00
Celková životní spokojenost	266,85	257,88	8,97

Pozn.: HS – hrubý skór

Graf 4: Srovnání dat vzorku římskokatolických kněží s populačními normami

Graf 5: Srovnání dat vzorku římskokatolických kněží s populačními normami

Z prezentovaných dat lze vysledovat určité rozdíly mezi výběrovým souborem kněží a běžnou mužskou populací. V průměru skórovali kněží oproti běžné mužské populaci výše na škále přívětivosti, nižšího skóru pak dosáhli v dimenzích neuroticismu, extraverte a otevřenosti vůči zkušenosti. Vzorek kněží také vykázal vyšší hodnoty v oblasti celkové životní spokojenosti.

5.3 Výsledky statistických testů

V úvodu výzkumné části naší práce byly formulovány výzkumné hypotézy. Některé můžeme označit jako tzv. *hypotézy o rozdílu* (v našem případě H1 – H6), další pak lze charakterizovat jako tzv. *hypotézy o souvislosti* (H7 – H11). Pro ověření námi stanovených hypotéz bude stěžejní, zda jsou sledované rozdíly nebo vztahy mezi proměnnými statisticky významné (signifikantní). To zjistíme pomocí statistického testování.

Na základě testu normality rozložení jednotlivých proměnných u našeho vzorku bylo zjištěno, že všechny proměnné (extraverte, neuroticismus, přívětivost, svědomitost, otevřenost vůči zkušenosti a celková životní spokojenost) mají normální (Gaussovo) rozložení četností. K ověření výzkumných hypotéz tedy použijeme parametrické testy.

5.3.1 Testování hypotéz o rozdílu (H1 – H6)

K testování hypotéz o rozdílu využijeme tzv. t-test. Zpočátku určíme *hladinu významnosti alfa*, kterou v našem výzkumu stanovíme na klasické hodnotě 0,05. Z dat vypočítáme testovací statistiku (*t*), kterou převedeme do pravděpodobnostní škály na tzv. hodnotu významnosti *p* (Hendl, 2006).

Pokud je *hypotéza* formulována jako *alternativní (H_A)* a *p*-hodnota je menší než hladina významnosti alfa, data svědčí pro přijetí hypotézy, v opačném případě se hypotéza zamítá a ponechává se k případnému dalšímu zkoumání (Hendl, 2006).

Pokud je *hypotéza* formulována jako *nulová (H₀)* a *p*-hodnota je menší než hladina významnosti alfa, data svědčí pro zamítnutí hypotézy. V opačném případě hypotézu „přijímáme“, což však není dokladem její správnosti nebo platnosti – lze pouze konstatovat, že jsme nenašli dostatek důkazů pro její zamítnutí (a ponecháváme ji k dalšímu zkoumání). Nulovou hypotézu takto potvrdit nemůžeme (Hendl, 2006; Kolařík et al., 2017).

Výsledky statistického testování přinášíme níže v tabulce.

Tabulka 5: Výsledky statistických testů

	Průměrný HS kněží	Směrodatná odchylka	Populační norma	t	p
Neuroticismus	18,68	8,12	19,68	-0,72	0,48
Extraverze	30,47	7,65	32,20	-1,32	0,20
Otevřenost vůči zkušenosti	26,74	5,94	28,44	-1,67	0,10
Přívětivost	35,18	4,87	31,80	4,04	0,000299***
Svědomitost	30,68	8,55	30,68	0,00	1,00
Celková životní spokojenost	266,85	25,89	257,88	2,02	0,051

Pozn.: Vzorek je složen z 34 respondentů.

5.3.2 Testování hypotéz o souvislosti (H7 – H11)

K testování hypotéz o rozdílu využijeme tzv. Pearsonův korelační koeficient. Zpočátku určíme *hladinu významnosti alfa*, kterou i v tomto případě stanovíme na hodnotě 0,05. Z dat vypočítáme korelační koeficient r , který nabývá hodnot z intervalu (-1;1). Korelační koeficient r určuje směr vztahu (kladné znaménko značí přímou úměrnost, záporné nepřímou úměrnost) a sílu vztahu (nulová hodnota značí absenci korelace, hodnoty blízké 1 a -1 pak velmi silnou korelaci). Z dat rovněž vypočteme tzv. hodnotu významnosti p (Hendl, 2006). V problematice přijetí a zamítnutí alternativních a nulových hypotéz pak odkazujeme na pojednání v podkapitole 5.3.1.

Tabulka 6: Výsledky statistických testů (korelace celkové životní spokojenosti s jednotlivými dimenzemi osobnosti)

	r	p
Celková ŽS a neuroticismus	-0,57	0,00043^{***}
Celková ŽS a extraverte	0,62	0,000081^{***}
Celková ŽS a otevřenost vůči zkušenosti	-0,30	0,09
Celková ŽS a přívětivost	0,05	0,78
Celková ŽS a svědomitost	0,14	0,43

Pozn.: Vzorek je složen z 34 respondentů.

5.4 Vyjádření k výzkumným hypotézám

Na základě uvedené statistické analýzy dat se nyní můžeme vyjádřit k námi stanoveným výzkumným hypotézám.

5.4.1 Vyjádření k výzkumné hypotéze H1₀

H1₀: Neexistuje signifikantní rozdíl mezi výběrovým souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále neuroticismu.

Z výsledků statistických testů můžeme vyčíst, že u dimenze neuroticismu činí hodnota $p = 0,48 (> 0,05)$. **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **přijímáme**. Nenašli jsme dostatek důkazů pro zamítnutí této nulové hypotézy, ponecháváme ji tedy k případnému dalšímu zkoumání.

5.4.2 Vyjádření k výzkumné hypotéze H2₀

H2₀: Neexistuje signifikantní rozdíl mezi výběrovým souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále extraverte.

Z výsledků statistických testů můžeme vyčíst, že u dimenze extraverte činí hodnota $p = 0,20 (> 0,05)$. **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **přijímáme**. Nenašli jsme dostatek důkazů pro zamítnutí této nulové hypotézy, ponecháváme ji tedy k případnému dalšímu zkoumání.

5.4.3 Vyjádření k výzkumné hypotéze H3₀

H3₀: Neexistuje signifikantní rozdíl mezi výběrovým souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále otevřenosti vůči zkušenosti.

Z výsledků statistických testů můžeme vyčíst, že u dimenze otevřenosti vůči zkušenosti činí hodnota $p = 0,10 (> 0,05)$. **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **přijímáme**. Nenašli jsme dostatek důkazů pro zamítnutí této nulové hypotézy, ponecháváme ji tedy k případnému dalšímu zkoumání.

5.4.4 Vyjádření k výzkumné hypotéze H4_A

H4_A: Průměrný hrubý skór výběrového souboru římskokatolických kněží na škále přívětivosti je signifikantně vyšší ve srovnání se skórem běžné mužské populace.

V dimenzi přívětivosti dosáhl výběrový soubor kněží v průměru vyššího hrubého skóru oproti mužské populační normě. Z výsledků statistických testů pak můžeme vyčíst, že u této dimenze činí hodnota $p = 0,000299$ ($< 0,05$). **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **přijímáme**. Na škále přívětivosti skóroval vzorek kněží statisticky významně výše ve srovnání s běžnou mužskou populací.

5.4.5 Vyjádření k výzkumné hypotéze H5₀

H5₀: Neexistuje signifikantní rozdíl mezi výběrovým souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále svědomitosti.

Z výsledků statistických testů můžeme vyčíst, že u dimenze svědomitosti činí hodnota $p = 1,00$ ($> 0,05$). **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **přijímáme**. Nenašli jsme dostatek důkazů pro zamítnutí této nulové hypotézy, ponecháváme ji tedy k případnému dalšímu zkoumání.

5.4.6 Vyjádření k výzkumné hypotéze H6_A

H6_A: Průměrný hrubý skór celkové životní spokojenosti u výběrového souboru římskokatolických kněží je signifikantně vyšší ve srovnání se skórem běžné mužské populace.

V oblasti celkové životní spokojenosti dosáhl výběrový soubor kněží v průměru vyššího hrubého skóru oproti mužské populační normě. Z výsledků statistických testů pak můžeme vyčíst, že v této oblasti činí hodnota $p = 0,051$ ($> 0,05$). **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **zamítáme**. Nebyla zjištěna statisticky významná odlišnost mezi vzorkem kněží a běžnou mužskou populací v celkové životní spokojenosti.

5.4.7 Vyjádření k výzkumné hypotéze H7_A

H7_A: U výběrového souboru římskokatolických kněží existuje signifikantní negativní souvislost mezi jejich celkovou životní spokojeností a mírou neuroticismu.

Korelační koeficient r vztahu celkové životní spokojenosti a neuroticismu byl naměřen v záporných hodnotách (jedná se tedy o vztah nepřímé úměrnosti), ve výsledcích

dále najdeme hodnotu $p = 0,00043 (< 0,05)$. **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **přijímáme**. U vzorku kněží existuje statisticky významná negativní souvislost mezi jejich životní spokojeností a mírou neuroticismu.

5.4.8 Vyjádření k výzkumné hypotéze H_{8A}

H_{8A} : U výběrového souboru římskokatolických kněží existuje signifikantní pozitivní souvislost mezi jejich celkovou životní spokojeností a mírou extraverte.

Korelační koeficient r vztahu celkové životní spokojenosti a extraverte byl naměřen v kladných hodnotách (jedná se tedy o vztah přímé úměrnosti), ve výsledcích dále najdeme hodnotu $p = 0,000081 (< 0,05)$. **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **přijímáme**. U vzorku kněží existuje statisticky významná pozitivní souvislost mezi jejich životní spokojeností a mírou extraverte.

5.4.9 Vyjádření k výzkumné hypotéze H_{9_0}

H_{9_0} : U výběrového souboru římskokatolických kněží neexistuje signifikantní souvislost mezi jejich celkovou životní spokojeností a mírou otevřenosti vůči zkušenostem.

Z výsledků statistických testů je patrné, že u vztahu celkové životní spokojenosti a otevřenosti vůči zkušenosti byla naměřena hodnota $p = 0,09 (> 0,05)$. **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **přijímáme**. Nenašli jsme dostatek důkazů pro zamítnutí této nulové hypotézy, ponecháváme ji tedy k případnému dalšímu zkoumání.

5.4.10 Vyjádření k výzkumné hypotéze H_{10A}

H_{10A} : U výběrového souboru římskokatolických kněží existuje signifikantní pozitivní souvislost mezi jejich celkovou životní spokojeností a mírou přívětivosti.

Z výsledků statistických testů je patrné, že u vztahu celkové životní spokojenosti a přívětivosti byla naměřena hodnota $p = 0,78 (> 0,05)$. **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **zamítáme**. U vzorku kněží nebyla zjištěna statisticky významná souvislost mezi jejich celkovou životní spokojeností a mírou přívětivosti.

5.4.11 Vyjádření k výzkumné hypotéze H11_A

H11_A: U výběrového souboru římskokatolických kněží existuje signifikantní pozitivní souvislost mezi jejich celkovou životní spokojeností a mírou svědomitosti.

Z výsledků statistických testů je patrné, že u vztahu celkové životní spokojenosti a svědomitosti byla naměřena hodnota $p = 0,43 (> 0,05)$. **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **zamítáme**. U vzorku kněží nebyla zjištěna statisticky významná souvislost mezi jejich celkovou životní spokojeností a mírou svědomitosti.

II. Výzkum realizovaný v rámci rigorózní práce z roku 2020

6 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, VÝZKUMNÝ PLÁN (2020)

V rámci rigorózní práce navazujeme na naši výzkumnou studii z roku 2017, konkrétně jsme se rozhodli blíže prozkoumat jednotlivé oblasti životní spokojenosti kněží. Jak jsme již uvedli výše, při rešerši zdrojů jsme nenalezli odpovídající tuzemské studie. Publikováno bylo toliko několik zmíněných zahraničních výzkumů, které však svým obsahem zcela neodpovídají námi zamýšlenému zaměření studie. Naším **výzkumným problémem** bude tedy popis životní spokojenosti (a jejích jednotlivých oblastí) u římskokatolických kněží v České republice.

Naším výzkumným plánem je realizace tzv. smíšeného výzkumu. Nejprve uskutečníme kvantitativní část studie, posléze chceme získaná data doplnit a obohatit realizací návazné kvalitativní části studie.

7 KVANTITATIVNÍ ČÁST – CÍLE, VÝZKUMNÉ HYPOTÉZY (2020)

Z důvodu absence relevantních výzkumů v této oblasti jsme se rozhodli koncipovat tento náš výzkum jako mapující. V kvantitativní části výzkumu budeme nicméně porovnávat naměřené výsledky jednotlivých oblastí životní spokojenosti s normami běžné populace. Porovnání jednotlivých dimenzí životní spokojenosti budeme provádět pomocí statistického testování, z toho důvodu je nutné formulovat hypotézy. Námi stanovené hypotézy nebudou vědeckým předpokladem v pravém slova smyslu (z důvodu již zmíněného nedostatku relevantních výzkumů), budou toliko nezbytným předpokladem pro uplatnění statistického testování. Všechny naše hypotézy budeme formulovat jako alternativní oboustranné (označené jako H_A). Výsledky naší kvantitativní studie se posléze mohou stát podkladem pro následnou kvalitativní část studie, případně mohou být východiskem dalších navazujících studií.

Cíle kvantitativní části našeho výzkumu můžeme stanovit takto:

- Prozkoumat jednotlivé oblasti životní spokojenost u vzorku římskokatolických kněží v ČR;
- Porovnat jednotlivé oblasti životní spokojenost vybraného souboru římskokatolických kněží s odpovídající populační normou.

V souladu s výše uvedenými cíli pak můžeme stanovit jednotlivé **výzkumné hypotézy**:

H12_A: Existuje signifikantní rozdíl mezi vybraným souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále Zdraví.

H13_A: Existuje signifikantní rozdíl mezi vybraným souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále Práce a zaměstnání.

H14_A: Existuje signifikantní rozdíl mezi vybraným souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále Finanční situace.

H15_A: Existuje signifikantní rozdíl mezi vybraným souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále Volný čas.

H16_A: Existuje signifikantní rozdíl mezi vybraným souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále Vlastní osoba.

H17_A: Existuje signifikantní rozdíl mezi vybraným souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále Přátelé, známí a příbuzní.

H18_A: Existuje signifikantní rozdíl mezi vybraným souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále Bydlení.

8 METODOLOGIE KVANTITATIVNÍ ČÁSTI VÝZKUMU (2020)

V první části byla tedy naším výzkumným plánem realizace kvantitativní výzkumné studie zjišťující míru spokojenosti římskokatolických kněží v jednotlivých životních oblastech, dále pak porovnání získaných hodnot s normami běžné mužské populace pomocí statistických testů. V našem případě se konkrétně jednalo o dotazníkové šetření. Sběr dat probíhal v období od 9. 4. do 11. 6. 2020, a to s využitím námi zvolené metody – Dotazníku životní spokojenosti autorů Fahrenberga, Myrteka, Schumachera a Brählera. Uvedený dotazník byl všem respondentům administrován v elektronické formě.

8.1.1 Dotazník životní spokojenosti

Uvedený dotazník jsme blíže charakterizovali v rámci výzkumu z roku 2017 (viz výše). V rámci předchozí výzkumné studie byla zkoumána míra celkové životní spokojenosti, nyní se chceme zaměřit na jednotlivé oblasti (škály) životní spokojenosti. Dotazník měří životní spokojenost celkem v deseti dimenzích: zdraví; práce a zaměstnání; finanční situace; volný čas; manželství a partnerství; vztah k vlastním dětem; vlastní osoba; sexualita; přátelé, známí a příbuzní; bydlení. Vzhledem k charakteru naší populace nemůžeme v rámci naší studie využít dimenze manželství a partnerství, vztah k vlastním dětem a sexualita, neboť uvedené škály nejsou svými otázkami uzpůsobena pro osoby žijící v celibátu. V rámci našeho výzkumu budeme tedy měřit míru životní spokojenosti v následujících dimenzích: **zdraví; práce a zaměstnání; finanční situace; volný čas; vlastní osoba; přátelé, známí a příbuzní; bydlení.**

9 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉ POPULACE A POPIS VZORKU (2020)

Populací (základním souborem) našeho výzkumu jsou *všichni římskokatoličtí kněží působící v době konání výzkumu na území České republiky*.

Vzorek (výběr, výběrový soubor) je podmnožinou populace. V rámci procesu výběru vzorku jsme kombinovali záměrný a příležitostný výběr, dále jsme využili metodu „sněhové koule“. Zpočátku byli kontaktováni kněží, které jsme znali a na které jsme měli kontakt. Tito respondenti na základě naší výzvy dále kontaktovali osoby, které splňovaly kritéria zařazení do vzorku. Dotazník byl rovněž rozeslán (po jejich svolení) účastníkům jednoho většího kněžského setkání.

Celkem jsme výše popsaným způsobem oslovili přibližně 90 kněží, řádně vyplněných dotazníků jsme obdrželi 49. Náš vzorek tedy v konečné fázi zahrnoval 49 římskokatolických kněží.

10 ETICKÉ ASPEKTY VÝZKUMU (2020)

Každý respondent byl vždy před zahájením sběru dat seznámen s cíli výzkumu a se skutečností, že je realizován v rámci rigorózní práce. Byli informováni o anonymitě výzkumu (do dotazníku tedy neuváděli své jméno ani další identifikační údaje), rovněž byli obeznámeni o následném nakládání s daty. Respondenti do dotazníků zapisovali pouze vybrané demografické údaje, kterými byly věk, typ jejich formace a diecéze, ve které aktuálně působí. Každý z respondentů projevils k účasti na výzkumu informovaný souhlas. Respondentům byla poskytnuta e-mailová adresa autora výzkumu, na kterou mohli probandi posílat své dotazy a připomínky, případně požádat autora o zaslání výsledků studie.

11 ANALÝZA DAT, PREZENTACE, POPIS A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ (2020)

Po vyhodnocení dotazníků životní spokojenosti jsme veškerá data a hrubé skóry zanesli do programu Microsoft Excel. Následně jsme získaná data statisticky zpracovávali, k čemuž byl využit software STATISTICA CZ.

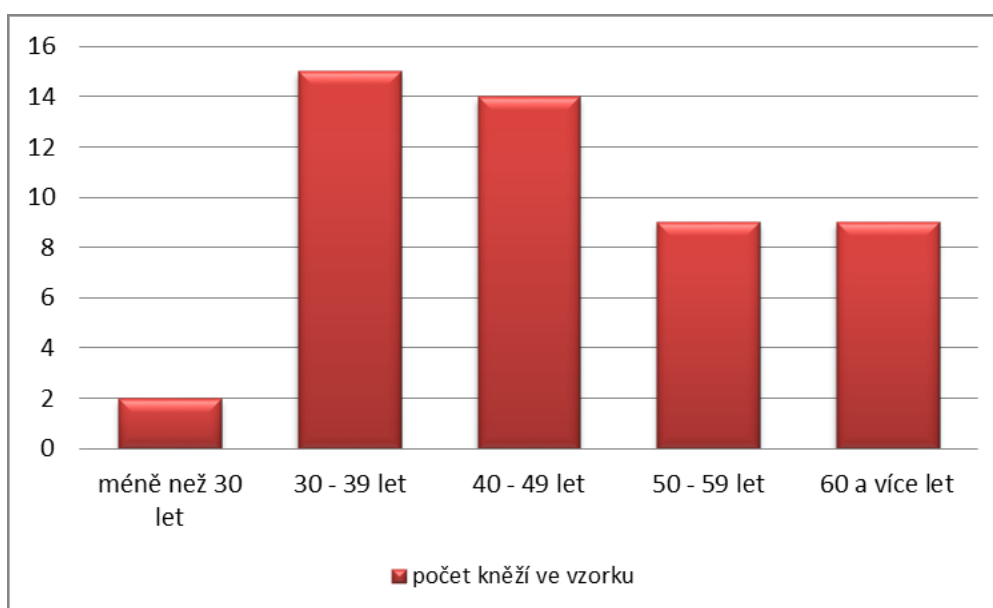
11.1 Popisné statistiky

Z důvodu přehlednosti a systematickosti budeme nejdříve prezentovat popisné statistiky našeho výběrového souboru. Postupně uvedeme jeho popisné charakteristiky z hlediska věku, aktuální diecéze a absolvované formace. Na závěr pak uvedeme průměrné hrubé skóry našeho vzorku v jednotlivých dimenzích životní spokojenosti.

11.1.1 Popisné charakteristiky vzorku z hlediska počtu a věku

Našeho výzkumu se zúčastnilo **49 respondentů**. Jejich věkový průměr činil **46,84 let** (se směrodatnou odchylkou 12,37). Nejmladšímu respondentovi bylo 29 let, nejstaršímu 72 let. Pro lepší názornost dále uvádíme graf četnosti zastoupení jednotlivých věkových skupin ve vzorku.

Graf 1: Četnost zastoupení jednotlivých věkových skupin ve vzorku

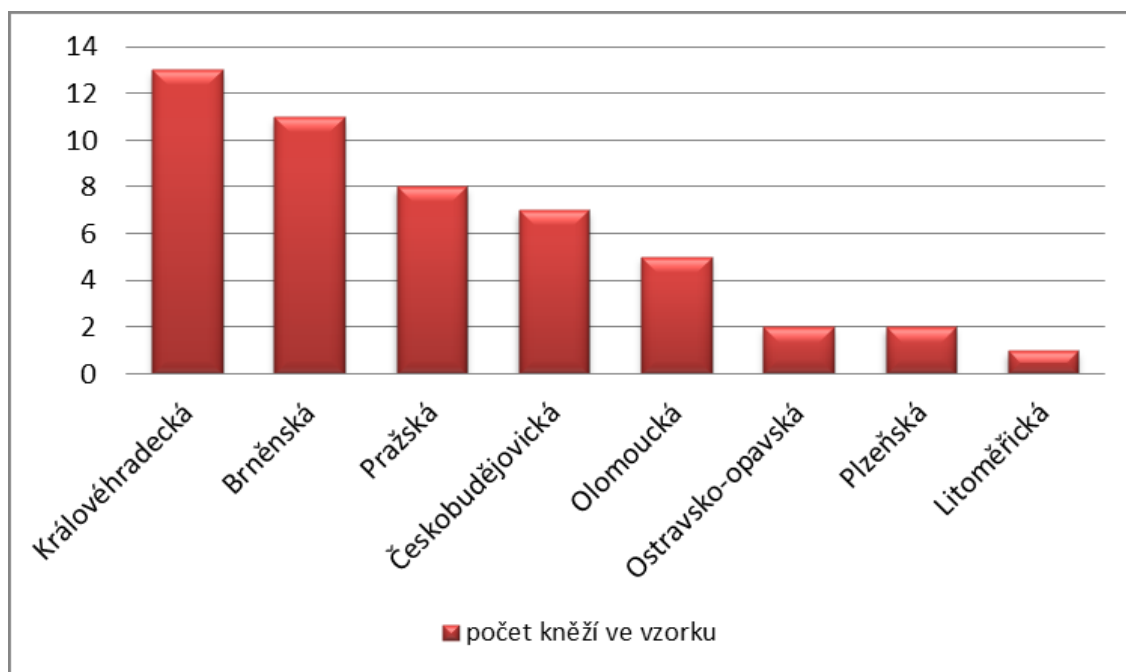
11.1.2 Popisné charakteristiky vzorku z hlediska aktuální diecéze

Každý z respondentů působil v době realizace našeho výzkumu v některé z diecézí na území České republiky. Z důvodu lepšího popisu našeho výběrového souboru a přesnějšího pochopení výsledků výzkumu uvádíme tedy i počet kněží ve vzorku z jednotlivých diecézí. Níže vidíme tabulku a graf znázorňující rozdělení kněží ve vzorku.

Tabulka 1: Rozdělení kněží ve vzorku dle aktuální diecéze

Diecéze	Počet
Královéhradecká	13
Brněnská	11
Pražská	8
Českobudějovická	7
Olomoucká	5
Ostravsko-opavská	2
Plzeňská	2
Litoměřická	1
Celkem	49

Graf 2: Rozdělení kněží ve vzorku dle aktuální diecéze

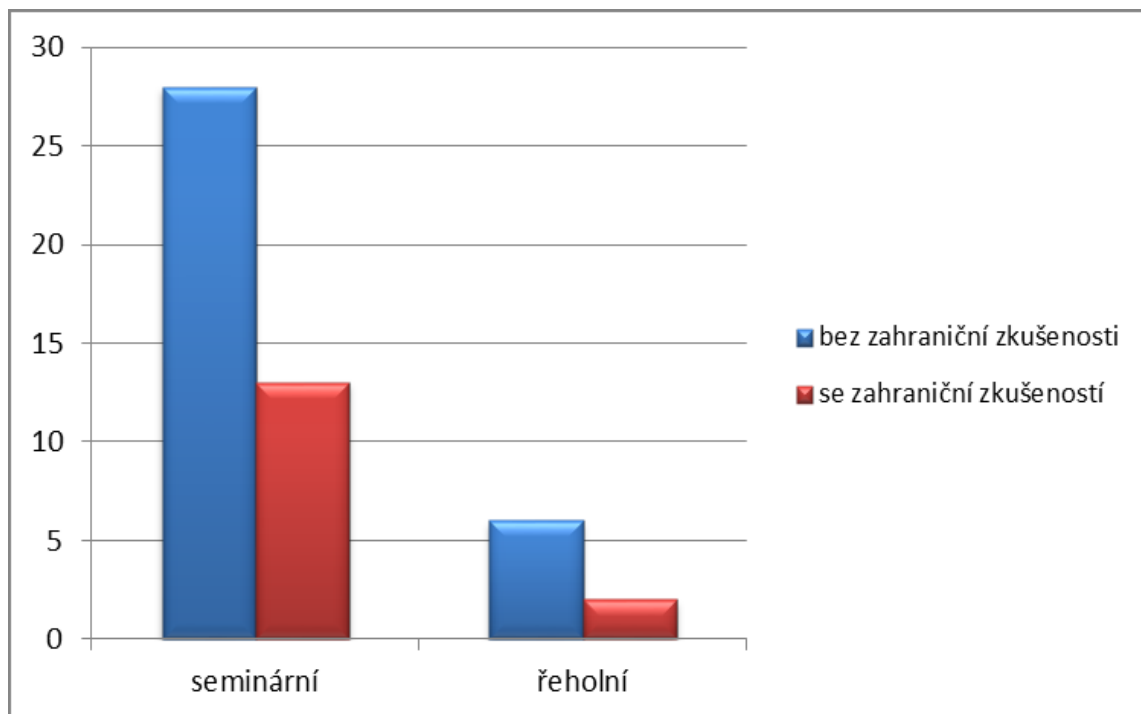
11.1.3 Popisné charakteristiky vzorku z hlediska absolvované formace

Každý z kněží musí projít určitou formací (seminární, nebo řeholní). Celá formace pak probíhá v České republice, nebo může být daný kandidát kněžství na určitý čas vyslán k formaci do zahraničí. Níže uvádíme rozdělení kněží v našem vzorku dle typu absolvované formace a případné zkušenosti se zahraniční formací.

Tabulka 2: Rozdělení kněží ve vzorku dle typu absolvované formace

	Bez zahraniční zkušenosti	Se zahraniční zkušeností	Celkem
Seminární	28	13	41
Řeholní	6	2	8
Celkem	34	15	49

Graf 3: Rozdělení kněží ve vzorku dle typu absolvované formace

11.1.4 Výsledky výběrového souboru kněží v jednotlivých oblastech životní spokojenosti

Vyhodnocením Dotazníku životní spokojenosti jsme získali u každého z respondentů hodnoty hrubých skóre v jednotlivých oblastech životní spokojenosti. Následným statistickým zpracováním jsme u jmenovaných proměnných vypočítali průměrnou hodnotu hrubých skóre celého výběrového souboru. Výsledky prezentujeme níže v tabulce.

Tabulka 3: Výsledky výběrového souboru kněží v jednotlivých oblastech životní spokojenosti

	Průměr HS	Směrodatná odchylka	Minimum	Maximum
Zdraví	38,16	6,27	22	49
Práce a zaměstnání	38,90	5,86	27	49
Finanční situace	38,90	6,75	21	49
Volný čas	36,96	7,38	20	48
Vlastní osoba	36,39	6,29	14	47
Přátelé, známí a příbuzní	38,37	5,23	26	49
Bydlení	41,20	6,33	13	49

Pozn.: Průměr HS – průměrná hodnota hrubého skóre; Minimum – nejnižší naměřená hodnota; Maximum – nejvyšší naměřená hodnota

11.2 Srovnání dat římskokatolických kněží s normami běžné populace

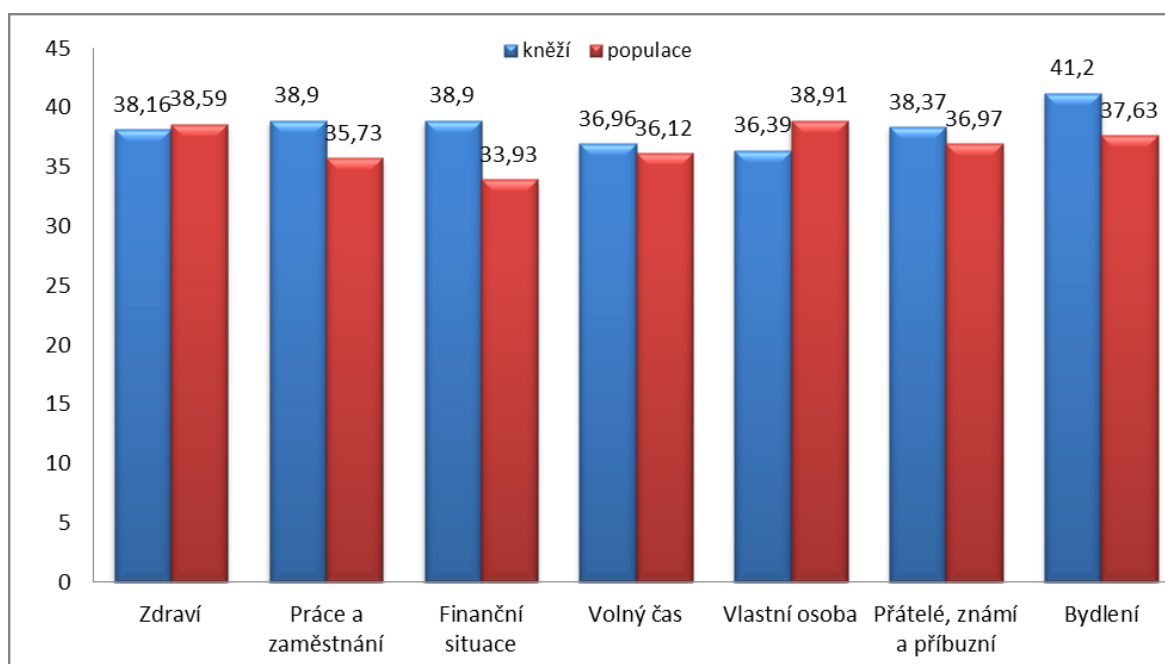
V této fázi budeme srovnávat naměřená data (hrubé skóry) vzorku římskokatolických kněží s populačními normami. Náš výběrový soubor je z povahy věci tvořen pouze muži, využijeme tedy normy mužské populace. Porovnání je k vidění níže v tabulce a grafu.

Tabulka 4: Srovnání dat vzorku římskokatolických kněží s populačními normami

	Průměrný HS kněží	Populační norma	Rozdíl HS
Zdraví	38,16	38,59	-0,43
Práce a zaměstnání	38,90	35,73	3,17
Finanční situace	38,90	33,93	4,97
Volný čas	36,96	36,12	0,84
Vlastní osoba	36,39	38,91	-2,52
Přátelé, známí a příbuzní	38,37	36,97	1,40
Bydlení	41,20	37,63	3,57

Pozn.: HS – hrubý skór

Graf 4: Srovnání dat vzorku římskokatolických kněží s populačními normami

Z prezentovaných dat lze vysledovat určité rozdíly mezi výběrovým souborem kněží a běžnou mužskou populací. V průměru skórovali kněží oproti běžné mužské populaci výše na škálách Práce a zaměstnání, Finanční situace, Volný čas, Přátelé, známí a příbuzní a Bydlení. Nižšího skóru naopak dosáhli na škálách Zdraví a Vlastní osoba.

11.3 Výsledky statistických testů

Na začátku naší studie jsme formulovali výzkumné hypotézy, v našem případě tzv. *hypotézy o rozdílu*. Pomocí statistického testování pak můžeme zjistit, zda jsou sledované rozdíly mezi proměnnými statisticky významné (signifikantní).

Na základě testu normality rozložení jednotlivých proměnných u našeho vzorku bylo zjištěno, že všechny proměnné (zdraví, bydlení apod.) mají normální (Gaussovo) rozložení četností. Pro naše testování tedy využijeme parametrický test, konkrétně tzv. t-test.

Zpočátku určíme *hladinu významnosti alfa*, kterou v našem výzkumu stanovíme na klasické hodnotě 0,05. Z dat vypočítáme testovací statistiku (t), kterou převedeme do pravděpodobnostní škály na tzv. hodnotu významnosti p . Jetliže je p -hodnota menší než hladina alfa, data svědčí pro přijetí alternativní hypotézy (H_A). V opačném případě se alternativní hypotéza zamítá a ponechává se k případnému dalšímu zkoumání (Hendl, 2006). Výsledky statistického testování přinášíme níže v tabulce.

Tabulka 5: Výsledky statistických testů

	Průměrný HS kněží	Směrodatná odchylka	Populační norma	t	p
Zdraví	38,16	6,27	38,59	-0,48	0,64
Práce a zaměstnání	38,90	5,86	35,73	3,79	0,000425***
Finanční situace	38,90	6,75	33,93	5,16	0,000005***
Volný čas	36,96	7,38	36,12	0,80	0,43
Vlastní osoba	36,39	6,29	38,91	-2,81	0,0072**
Přátelé, známí a příbuzní	38,37	5,23	36,97	1,87	0,07
Bydlení	41,20	6,33	37,63	3,95	0,000254***

Pozn.: Vzorek je složen ze 49 respondentů.

11.4 Vyjádření k výzkumným hypotézám

Na základě uvedené statistické analýzy dat se nyní můžeme vyjádřit k námi stanoveným výzkumným hypotézám.

11.4.1 Vyjádření k výzkumné hypotéze H12_A

H12_A: Existuje signifikantní rozdíl mezi vybraným souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále Zdraví.

Pomocí statistického testování jsme na škále Zdraví získali hodnotu $p = 0,64$ ($> 0,05$). **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **zamítáme**. Na škále Zdraví nebyla zjištěna statisticky významná odlišnost mezi vzorkem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací.

11.4.2 Vyjádření k výzkumné hypotéze H13_A

H13_A: Existuje signifikantní rozdíl mezi vybraným souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále Práce a zaměstnání.

Pomocí statistického testování jsme na škále Práce a zaměstnání získali hodnotu $p = 0,000425$ ($< 0,05$). **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **přijímáme**. Na škále Práce a zaměstnání byla zjištěna statisticky významná odlišnost mezi vzorkem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací.

11.4.3 Vyjádření k výzkumné hypotéze H14_A

H14_A: Existuje signifikantní rozdíl mezi vybraným souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále Finanční situace.

Pomocí statistického testování jsme na škále Finanční situace získali hodnotu $p = 0,000005$ ($< 0,05$). **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **přijímáme**. Na škále Finanční situace byla zjištěna statisticky významná odlišnost mezi vzorkem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací.

11.4.4 Vyjádření k výzkumné hypotéze H15_A

H15_A: Existuje signifikantní rozdíl mezi vybraným souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále Volný čas.

Pomocí statistického testování jsme na škále Volný čas získali hodnotu $p = 0,43$ ($> 0,05$). **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **zamítáme**. Na škále Volný čas nebyla zjištěna statisticky významná odlišnost mezi vzorkem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací.

11.4.5 Vyjádření k výzkumné hypotéze H16_A

H16_A: Existuje signifikantní rozdíl mezi vybraným souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále Vlastní osoba.

Pomocí statistického testování jsme na škále Vlastní osoba získali hodnotu $p = 0,0072$ ($< 0,05$). **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **přijímáme**. Na škále Vlastní osoba byla zjištěna statisticky významná odlišnost mezi vzorkem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací.

11.4.6 Vyjádření k výzkumné hypotéze H17_A

H17_A: Existuje signifikantní rozdíl mezi vybraným souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále Přátelé, známí a příbuzní.

Pomocí statistického testování jsme na škále Přátelé, známí a příbuzní získali hodnotu $p = 0,07$ ($> 0,05$). **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **zamítáme**. Na škále Přátelé, známí a příbuzní nebyla zjištěna statisticky významná odlišnost mezi vzorkem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací.

11.4.7 Vyjádření k výzkumné hypotéze H18_A

H18_A: Existuje signifikantní rozdíl mezi vybraným souborem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací v průměrném hrubém skóru na škále Bydlení.

Pomocí statistického testování jsme na škále Bydlení získali hodnotu $p = 0,000254$ ($< 0,05$). **Hypotézu** tedy na hladině významnosti 0,05 **přijímáme**. Na škále Bydlení byla zjištěna statisticky významná odlišnost mezi vzorkem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací.

12 KVALITATIVNÍ ČÁST (2020)

12.1 Cíle, výzkumné otázky

Výzkumným problémem celého našeho výzkumu z roku 2020 (tedy kvantitativní i kvalitativní části) je popis životní spokojenosti (a jejich jednotlivých oblastí) u římskokatolických kněží v České republice.

V kvantitativní části výzkumu jsme pomocí dotazníku získali potřebná data k jednotlivým oblastem životní spokojenosti, naměřené výsledky jsme pak porovnali s normami běžné populace a vyjádřili jsme se ke stanoveným hypotézám. Výsledky kvantitativní části studie bychom nyní rádi doplnili a rozšířili, což je cílem kvalitativní části výzkumu – **cílem** je tedy *blíže popsat a porozumět životní spokojenosti u římskokatolických kněží v ČR*. V rámci kvantitativní části výzkumu jsme se nevěnovali třem oblastem životní spokojenosti (manželství a partnerství, vztah k vlastním dětem a sexualita), a to vzhledem k charakteru naší populace. Namísto uvedených oblastí zaujímá důležité místo v životě naší populace povinnost celibátu. Nechtěli jsme oblast celibátu ve výzkumu zcela pominout, zaměříme se na ni tedy v rámci kvalitativní části studie.

V souladu s výsledky kvantitativní části studie, dále pak v souladu s cíli kvalitativního výzkumu byly stanoveny následující **výzkumné otázky**:

- 1) S čím konkrétně jsou kněží v životě spokojeni, s čím naopak nejsou.
- 2) Jaké příčiny sami kněží připisují výsledkům kvantitativní části výzkumu – tedy jak si vysvětlují vyšší spokojenost kněží v oblastech Práce a zaměstnání, Finanční situace a Bydlení, dále pak nižší spokojenost kněží v oblasti Vlastní osoba.
- 3) Jak hodnotí kněží povinnost celibátu ve vztahu k životní spokojenosti.

12.2 Výzkumná metoda

Jako **výzkumnou metodu** jsme zvolili tzv. polostrukturované interview. Miovský (2006) jej popisuje jako nejrozšířenější metodu rozhovoru, neboť dokáže řešit mnoho nevýhod jak nestrukturovaného, tak plně strukturovaného interview. Výzkumník si

připraví předem specifikované okruhy otázek, má možnost měnit jejich pořadí dle aktuální situace. Dále je možné dotazovat se respondentů na upřesnění a doplnění jejich výpovědí, což se ukazuje jako velmi užitečné a z hlediska výzkumu žádoucí.

12.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvořilo celkem 7 římskokatolických kněží.

Jejich věkový průměr činil **39,57 let**, přičemž nejmladšímu respondentovi bylo 32 let, nejstaršímu 51 let.

Pět kněží absolvovalo seminární formaci, dva kněží absolvovali řeholní formaci. Čtyři kněží působili na území královéhradecké diecéze, tři kněží na území pražské arcidiecéze.

V rámci procesu výběru výzkumného souboru jsme prováděli tzv. záměrný výběr – oslovovali jsme tedy kněze, u kterých jsme předpokládali ochotu zúčastnit se kvalitativní části výzkumu. Většina kněží ze vzorku (konkrétně 5) se účastnila také kvantitativní části výzkumu, dva kněží se účastnili pouze kvalitativní části.

12.4 Sběr dat, etika výzkumu

Sběr dat probíhal v období od 3. 9. do 20. 10. 2020. Délka rozhovoru byla vždy individuální, nicméně průměrně trvalo naše interview přibližně 50 minut.

Na úvod setkání byl s respondenty probrán účel výzkumu a průběh samotného rozhovoru. Byli informováni o skutečnosti, že získaná data budou anonymizována, byli rovněž informováni o následném nakládání s daty. Požádal jsem respondenty o souhlas s audiozáznamem celého rozhovoru a následně o podepsání informovaného souhlasu, který zahrnoval všechny uvedené skutečnosti. Respondenti byli informováni o možnosti neodpovídat na otázku, která by jim byla z nějakého důvodu nepříjemná. Této možnosti nakonec nikdo nevyužil.

Jak jsme již uvedli výše, námi získaná data byla anonymizována. Každému respondentovi bylo pro účely tohoto výzkumu přiděleno odlišné jméno, pod kterým je pak

rovněž uváděn v následném textu. Z etických důvodů zde neuvádíme plné přepisy rozhovorů, ty budou přítomny pouze u obhajoby práce. Úplné přepisy rozhovorů budou posléze smazány.

12.5 Analýza dat

K analýze získaných dat z rozhovorů byla využita tzv. obsahová analýza. V rámci obsahové analýzy bývá využíván deskriptivní a teoretický přístup, v ideálním případě bývají kombinovány oba přístupy. V rámci teoretického přístupu vyvozujeme kategorie z teoretických konceptů, takto vyvozené kategorie potom používáme k analýze textu. Hovoříme o tzv. analytické dedukci, teoretický přístup lze tedy vhodně využít k verifikaci hypotéz (Plichtová, 1996; Miovský, 2006).

Vzhledem k charakteru našeho výzkumu a vzhledem k nedostatku teoretického ukotvení budeme v naší studii využívat tzv. deskriptivní (deskriptivně-empirický) přístup. Při aplikaci deskriptivního přístupu se výzkumník maximálně možně opírá o samotný text (materiál). Kategorie jsou víceméně spíše poznámkami k textu a pomáhají identifikovat jeho příslušné části. Maximálně respektujeme povahu dat a snažíme se, aby kategorie přísně držely linii textu. V tomto smyslu hovoříme o analytické indukci – deskriptivní přístup je tedy velmi vhodný pro vytváření teorií. V psychologickém výzkumu pak výzkumník odhaluje hlavní charakteristiky nebo črty sledovaného fenoménu, resp. identifikuje hlavní dimenze problému (Plichtová, 1996; Miovský, 2006).

12.6 Výsledky výzkumu (vyjádření k výzkumným otázkám)

Pomocí obsahové analýzy budeme nyní odpovídat na námi stanovené výzkumné otázky. Z přepsaných rozhovorů se pomocí deskriptivně-empirického přístupu pokusíme odhalit hlavní dimenze námi sledovaných fenoménů, k bližšímu porozumění a upřesnění pak uvedeme několik konkrétních výroků, z kterých jsme k daným dimenzím dospěli.

12.6.1 Výzkumná otázka č. 1

S čím konkrétně jsou kněží v životě spokojeni, s čím naopak nejsou.

Jako zdroj své spokojenosti uvedla většina respondentů **smysluplnost svého života a povolání**.

„V rámci kněžského povolání dostáváš smysl života. Jsi zařazený v organizaci, kterou je církev. Jsi předurčený k tomu, že máš místo, máš kde pracovat, máš ten prostor. Navíc to zakotvení není jenom psychologické, ale navíc se vztahuješ k vyšším hodnotám, k nějakému pevnému bodu, kterým je pro nás Bůh. To dává celoživotní náplň, jasnej směr.“ (Vojtěch)

„Jsem spokojený s tím, že moje povolání není jen můj výmysl, vidím, že je to poslání od Boha. Vidím, že to má význam, můžu lidem pomáhat, vzájemně se obohacujeme, rosteme společně.“ (Martin)

„Vidím v tom realizaci – k mé spokojenosti přispívá, že to, co dělám, dává smysl – smysluplnost života. Nikdy jsem neměl pocit, že je to nanic. Jsem užitečnej.“ (Tadeáš)

Někteří respondenti uvádí, že jsou **nespokojeni sami se sebou**, se svými slabostmi, nedokonalostmi, nedostatečným vzděláním, schopnostmi a dovednostmi.

„Nespokojenost je sama se sebou, že člověk nedostojí určitému ideálu – o něčem povídá, o něčem káže, a přitom se člověk setkává se svojí nekoherencí (slabostí).“ (Vojtěch)

„Díky mojí hříšnosti, nedokonalosti - tak těm lidem neokážu pomoci, taky kvůli tomu, že se nevzdělávám. Vnímám, že často nevím, když chtějí pomoci, jak je doprovázet, cítím, že jsem málo vzdělaný.“ (Martin)

„Nejsem spokojenej v některých věcech se sebou – nedokážu odfiltrvat různé lákadla. Někdy nedokážu zvládat svůj charakter, jsem někdy cholerik, to může někdy škodit – je potřeba s tím pracovat.“ (Tadeáš)

Několik kněží vyjádřilo **nespokojenost s množstvím pracovních nároků** a s poměrně velkým pracovním vytížením.

„Nejsem spokojenej s tím, že jsem hodně přetížený. Souvisí to s tím, že nemám nějaké placené spolupracovníky. My máme jen ty dobrovolníky, nemůžu po nich chtít tolik věcí, jsem na to sám. Spím málo, jsem hodně přetížený. Potřeboval bych nějaký tým.“ (Jindřich)

„Nejsem spokojený občas se zvláštními nároky lidí – farář podle nich nemá co dělat, když k nám vzhlednou, tak se máme přizpůsobit. Když dám najevo, že v ten den již nemůžu, jsou skutečně hodně překvapení. Měl bych skákat tak, jak chtějí – když to tak není, tak nejsi dobrý kněz. Nemám jakoby pracovní dobu – ostatní mají pocit, že za mnou mohou přijít kdykoli. Pak jsem unavený.“ (František)

„Vnímám, že je to kolikrát hodně na mě – ta tíže farnosti dost leží na mě, lidi to nějak očekávají – on (farář) to nějak zařídí.“ (Martin)

12.6.2 Výzkumná otázka č. 2

Jaké příčiny sami kněží připisují výsledkům kvantitativní části výzkumu – tedy jak si vysvětlují vyšší spokojenost kněží v oblastech Práce a zaměstnání, Finanční situace a Bydlení, dále pak nižší spokojenost kněží v oblasti Vlastní osoba.

Práce a zaměstnání

Většina kněží uvádí, že vnímají svoji práci jako **rozmanitou a tvůrčí**, nikoli rutinní.

„Práce má mnoho oblastí, je hodně pestrá, není rutinní – sloužíš mše, zpovídáš, učíš náboženství, setkáváš se s lidmi, děláš přednášky, duchovní obnovy atd. Navíc v každé farnosti je to jiné – kněz mění místa, tak se ta pozice mění. Já jsem třeba byl na biskupském gymnáziu, v armádě, na centru pro mládež – ta pestrost je obrovská.“ (Tadeáš)

„Práce je rozmanitá – opravuješ kostely, ekonom, stavitel, údržbář, doprovázíš lidi, učitel.“ (Vojtěch)

„Je to tvůrčí – potřebujeme udělat duchovní obnovu, pak už je to na mě. Můžu vytvářet nové aktivity pro lidi. Mám prostor, který můžu naplnit, v tom je to tvůrčí.“ (Petr)

Většina kněží dále oceňuje jistou míru **svobody** ve svém povolání, nemají zcela přesně určenou náplň práce.

„Navíc každý kněz si tu práci trochu modeluje podle svého zaměření a nadání. Když je někdo šikovnější na opravy, víc se na to zaměří, někdo zase je šikovnější na ty duchovní věci. Nikdo Tě neohýbá, neznásilňuje, že to musíš udělat takhle.“ (Vojtěch)

„Mě samotného to baví, můžu si do velké míry určovat, co budu dělat, čím se budu tematicky zabývat (je na mě, o čem budu kázat, je tam určitá míra svobody).“ (Petr)

„Každý se taky najde v něčem – ta práce má široké spektrum. Farář je takový táta od rodiny, v té farnosti zanechá to, co umí – někdo opraví faru, někdo vybuduje společenství. Kněz může dělat to, co ho baví. Nemáme tu práci striktně danou – nikdo mi přesně neříká, co mám dělat.“ (František)

S výše uvedeným souvisí rovněž **nízká míra kontroly** ze strany nadřízených.

„Nemáme tolik starost z nějaké kontroly – já sám nesu zodpovědnost. Není zde tolik kontroly, nemám z toho stres.“ (Tadeáš)

„Není zde tolik kontroly, neposílám nikomu reporty. S trochou nadsázky lze říct: biskup daleko, Pán Bůh vysoko ☺.“ (František)

Několik kněží rovněž zmiňuje **důvěrný charakter** kněžského povolání.

„Dotýkáš se lidských osudů v takové velké hloubce, lidé s Tebou sdílejí velké věci, i když náročný, člověk zažívá velkou důvěru a důvěrnost od klientů.“ (Petr)

„S různými lidmi můžeš zažívat vztah velmi zvláštní důvěry, který mě naplňuje. Když někoho připravuji na svátosti, nebo s nimi zažiji různé těžké situace, přijde mi, že ten vztah je pak jako bratr-sestra.“ (Vojtěch)

Někteří kněží zmiňují **smysluplnost a užitečnost práce**.

„Výsledky jsou vidět, člověk tam vidí nějaký plody, někam to směřuje, má to smysl.“ (Martin)

„Kněz cítí, že je potřebný – je nás málo, lidé jsou rádi, že ho mají, je důležitý, potřebný, užitečný. Vidí i výsledky své práce – křesťanů je méně, ale to neznamena, že to nemá efekt – je cítit smysluplnost.“ (Tadeáš)

Jeden z kněží zmiňuje důležitost **jistoty** povolání.

„Práce je garantovaná, jasná, netřeseš se, že Tě někdo vyhodí, jistota, že ta práce je.“ (Vojtěch)

Jeden z kněží zmiňuje **možnost osobního růstu**.

„Člověk dělá všechno možný, setkává se s různými lidmi, setkává se s jejich příběhy, může do toho nahlédnout. Mě samotného to posouvá – různé přípravy, zpovědi, mě samotnému to dává hodně.“ (Martin)

Finanční situace

Většina respondentů uvádí, že spokojenost kněží s finanční situací může souviset s jejich samostatným stylem života – žijí sami, nemají rodinu, **ze svého platu** tedy **hradí pouze své výdaje**.

„Neživíme rodinu – neneseme tu zodpovědnost za biologickou rodinu, nemusíme se postarat o ženu a děti. Já nemám ani starost o bydlení – zaměstnavatel mi to vždy nějak zajistí. S tím souvisí i cena bydlení – normální člověk řeší více tyto finanční problémy.“ (Tadeáš)

„Když jsi v realitě, tak víš, co musí tatínek a maminka dělat pro rodinu. Oproti rodině – co já si můžu stěžovat. Srovnáváme to s těma rodinama – i když máme míň peněz, nemáme takové výdaje, stačí nám to, i můžeme podporovat charitativní účely.“ (Jindřich)

Většina kněží rovněž uvádí, že spokojenost ve finanční oblasti může souviset s postojem kněží – vnímají kněžství jako službu, nevykonávají ji primárně kvůli velkým výdělům, je jim vlastní **postoj určité skromnosti**.

„Myslím si, že je to daný tím, že jde do služby. Nečeká, že to jeho povolání mu přinese velký zisky, nedělá to pro peníze. Má taky jiné pohled na svět než jiná populace, dívá se na to jako na předvoj – ví, že tady není na věky, má možná nadhled.“ (Tadeáš)

„Rozhodnutí toho povolání je hodně silný povolání sloužit – počítáš s tím, že ta finanční stránka není úplně ideální.“ (Jindřich)

„Podíl by mohl mít nějaký rozměr postoje chudoby – rozhodli se proto, že nechtějí mít víc, než kolik potřebují ke svému životu.“ (Viktor)

„Kněží jsou vedeni k nějaké skromnosti, schopnosti být spokojení s málem. Nepodporují se v téhle oblasti nějaké velké ambice.“ (Petr)

Někteří kněží rovněž zmiňují určité **finanční benefity**, které nejsou přímo zahrnuty ve finančním ohodnocení kněze.

„Druhá věc jsou benefity – lidé Ti nějak přispějou, podporují Tě (peníze, jídlo, oblečení, vezmou Tě na dovolenou) – v rámci tohohle zase šetríš, tohle Ti to taky kompenzuje.“ (Vojtěch)

„Máme intence (příspěvek od lidí za to, že sloužíš mši na jejich úmysl), lidi Ti donesou jídlo, pozvou Tě na oběd. Spoustu věcí od lidí dostanu.“ (František)

Jeden kněz pak vyjadřuje trochu **odlišný pohled** na problematiku spokojenosti s finanční situací.

„To je docela paradox, protože běžně nejsou kněží spokojeni s výší platu, protože kněží jsou velice nízko ohodnoceni. Kněží se cítí být tou institucí nedocenení. Myslím si, že se kněz na větším městě může zodpovědností rovnat třeba řediteli odboru nebo řediteli školy – a platově jsme někde na polovině. Na druhou stranu – jsme sami, živiš jen sebe, oproti tomu žít rodinu je náročnější. Ale jako chlapi si říkáme, že bychom chtěli být ohodnoceni víc, zvláště když to srovnám s jinými povoláními.“ (Vojtěch)

Bydlení

Většina kněží uvádí, že jejich bydlení je předem **zajištěné, připravené**, nemusí ho shánět, zcela automaticky patří ke kněžskému povolání na daném místě.

„Bydlení často vůbec neřešíme – součástí toho, že Tě ustanoví na nějaké místo, je i to, že jsi na nějaké faře – bydlení je tedy automatickou součástí toho Tvého místa. Nebereme si tedy hypotéky a půjčky na bydlení.“ (Vojtěch)

„Kněží mají jistotu, že neztratí bydlení. Neznám realitu všech far – myslím, že to není žádná velká výhra, pořád je to ale nějaká jistota.“ (Petr)

„Všude, kam jsem přišel, tak všechno bylo v pořádku. Měl jsem svůj byt po rekonstrukci na obou předchozích místech. Někdo si něco přizpůsobí, ale většinou jsme schopni bydlet v těch bytech tak, jak jsou.“ (František)

Většina kněží vnímá své bydlení jako **finančně nenáročné**.

„My jako kněží platíme nájem, ale jsou to spíš menší částky, takže to v pohodě zvládneme.“ (Martin)

„Nemusíš se na dlouho zadlužit – pro chlapa je to normálně jedna z největších investic, tohle tady odpadá. Taky když to opravuješ, tak to neopravuješ sám – farníci Ti pomůžou (i finančně).“ (Vojtěch)

„Když mají kněží chuť to rekonstruovat, je to finančně zajímavé – vybere na to farnost nebo obec, já přispěji jen část. Na druhou stranu na to musím ty peníze sehnat, ale to je součást mého zaměstnání.“ (František)

Někteří kněží zmiňují další výhody bydlení na farách, zejména jejich **velikost** a strategickou **polohu v centru města**.

„Fary taky bývají v centru města, je tam parkování, jsou často i hezké, kulturně zajímavé, nebývají úplně malé.“ (Vojtěch)

„Většinou to jsou větší baráky, člověk není v malý garsonce. Je to vlastně všude blízko, nemusím nikam dojíždět.“ (Martin)

„Fara většinou bývá velká, bývá na dobrém místě – ať už dopravně, nebo jinak.“ (Petr)

Vlastní osoba

V kvantitativní části výzkumu vykazovali kněží nižší míru spokojenosti v oblasti Vlastní osoba. Tato oblast je v dotazníku sycena dotazy na spokojenost se svými schopnostmi, vzhledem, sebejistotou, povahou apod. Respondenti v kvalitativní části výzkumu si tuto nižší míru spokojenosti vysvětlovali rozličnými příčinami, některé z níže uvedených příčin spolu úzce souvisí. Zde si je nejprve jednotlivě představíme.

Někteří kněží vnímají jako zdroj nespokojenosti jistou **konfrontaci s ideály**, které sami hlásají.

„Myslím, že je tam právě srovnání s tím ideálem, kterým je Bůh a Kristus. Ty kážeš, jsi konfrontovaný s tím, co říkáš – a vůči tomu cítíš tu vlastní nedostatečnost. Může z toho plynout nějaká nejista, pochybnost o sobě - pořád vnímáš, jak by to mělo být. Sám vidíš, že to úplně nesplňuješ.“ (Vojtěch)

„Mají v sobě nějaký ideál. Vědí, že jsou ve službě většímu dobru, Bohu – když jsou trochu sebekritičtí, tak na sobě vidí nedostatky. Sami nejsou schopni žít to, co hlásají.“ (Tadeáš)

Někteří respondenti vidí příčinu nespokojenosti ve **srovnávání s druhými**.

„Za námi chodí lidé, kteří jsou často opravdu lepší než my. V podstatě každá druhá zpověď mě zahanbuje. Zápasím s takovými věcmi, oni zápasí s daleko menšími věcmi – a vzhlíží ke mně. Spousta lidí je lepší než já – tím pádem se necítím tak dobře v oblasti povahy a sebejistoty.“ (František)

„Dále srovnávání s jinými knězi – jsou tam různé osobnosti – dneska si můžeš různá kázání pustit na internetu, pak se srovnáváš a máš pocit, že ne vždy jsi dostatečný. Dále lidé Ti to taky dávají najevo, když mluví o jiných kněžích – vidíš, že i ti lidé mají určitá očekávání.“ (Vojtěch)

Někteří kněží vnímají **velké nároky na kněze a kněžskou službu**, kterým je těžké dostat.

„Taky že je to ohromnej záběr – teologie, psychologie, stavební věci, ekonomické věci – obrovská škála věcí, které by ten kněz měl obsáhnout.“ (Martin)

„Zmiňoval jsem velké nároky – nestíhaj to, nedávaj to, mít ve všem přehled, dělat správná rozhodnutí.“ (Tadeáš)

Někteří respondenti vnímají jako možný zdroj nespokojenosti v **malé podpoře zdravého sebevědomí a zvýšeném vedení kněží k pokoře**.

„Myslím, že katolíci nejsou vedení ke zdravému sebevědomí. Možná to vůbec není v kněžské formaci. Je tam možná spíš zdůrazněna podřízenost, poslušnost, konformita, pokora v tom špatným slova smyslu. Myslím si, že není příliš pečováno o to zdravé sebevědomí. Takové to seberepjetí a přjetí vlastního těla - tomu se spíš vyhýbají v rámci formace.“ (Petr)

„Celkově to tak dost je v křesťanství, člověk si nemá věřit, nemá být namachrovanej.“ (Jindřich)

Někteří kněží zmiňují **absenci zpětné vazby od ženy**.

„Když člověk nemá vedle sebe tu ženu, obává se, že není in, že se možná sami neumíme obléct. Žena by Ti v tuhle chvíli dokázala říct, že tohle se třeba nenosí. Nemáme nikoho blízkého, tak si člověk málo věří, nedostává zpětnou vazbu. Když se to řekne hezky, je to pomoc, možná bychom si víc věřili.“ (Jindřich)

„Chybí tam ten ženský prvek – ten chlap nedostává zpětnou vazbu. To už si neoblíkej, běž se ostříhat, máš velký pupek, měl bys cvičit. Je sám, je si nejistý v těchto věcech. Chybí uznání – máme své fanynky, ty budou pořád říkat, že jsi dobrý. To není uznání, to je takové divné pochlebování. Takové normální uznání, když se Ti něco povede a manželka Ti dá uznání, že jsi dobej. Člověk pak může být takový nejistý.“ (František)

Jeden kněz vidí možnou příčinu v **posměchu kněžím a církvi**.

„Může to být tím, že kněz bývá někdy terčem posměchu – cítím to tak, mám takovou zkušenost. Církev nemá takový kredit, což nepomáhá k tomu, aby si kněz věřil.“ (Jindřich)

Jeden respondent vnímá určitou **nedocenenost své práce ze strany farníků**.

„My jsme studovali teologii – a ono to ty lidi nezajímá, pokud třeba nejseš v Praze. Udělat třeba nějaké intelektuální kázání – to nikoho nezajímá. Lidi jsou rádi za základní věci z katechismu – hlavně to nesmí být dlouhé. Ti lidi nemají zájem o tu teologii. Na druhou stranu já musím být ekonom, manažer, stavebník – a to neumím. Pane faráři – vy si kažte a tohle nechte na nás. Chlapská ješitnost je tím narušená. Já osobně jsem pracoval ve fabrice a na stavbě – když to řeknu, tak to mám u farníků lepší. Studovali jsme vzletné předměty a nic praktického pro běžný život. Pak si můžu být nejistý.“ (František)

12.6.3 Výzkumná otázka č. 3

Jak hodnotí kněží povinnost celibátu ve vztahu k životní spokojenosti.

Většina respondentů se na oblast celibátu dívá z více úhlů pohledu. V některých ohledech vnímají celibát jako důležitý aspekt kněžství a zdroj spokojenosti, v jiných

aspektech naopak celibát přispívá k nižší míře spokojenosti. Jednotlivé aspekty se nyní pokusíme zprostředkovat.

Většina kněží uvádí, že celibát vytváří potřebný **prostor pro jejich službu** – vnímají jako výhodu, že nemusí dělit svůj čas mezi službu a rodinu.

„V tom mém poslání mi to dost pomáhá – můžu být dost s lidma, nemusím dělit čas pro rodinu, pro manželku a pro farnost. Taky to nastavení – když nemám tu rodinu, můžu tady být pro lidi z farnosti – to mi přináší spokojenost.“ (Martin)

„Celkově je to velice moudrý při tom záběru, při tom, jak hodně s náma lidi počítaj, ohledně té vytíženosti, ohledně toho, jak se někdy musíme stěhovat – moje žena by byla hodně sama.“ (Jindřich)

Většina kněží hovoří na druhé straně o určité **osamělosti, absenci blízkého vztahu a intimacy** – to vnímají jako nevýhodu a případný zdroj nižší spokojenosti.

„Někdy to taky není jednoduchý – taková určitá osamocenosť, člověk nemá vedle sebe lidsky blízkýho člověka.“ (Martin)

„Každý potřebujem zažívat lásku, to mi strašně chybí. Chybí Ti obejmutí, láska, blízkost, je to přirozený, tohle je určitě nějaká náročnosť.“ (Jindřich)

„Je to pot, krev a slzy. Na jednu stranu je to náročné, protože máme různé fáze – někdy jsi víc nadržovaný, někdy míň. Nicméně to je prostě chtít, to není tak otázka úplně spokojenosti. Žena Ti může dát jistotu, uznání, blízkost. Já to řeším kočkou – někdo mě doma čeká. Já otevřu dveře, kouká na Tebe, mohu to zvíře pohladit – mám kontakt. To mi dá nějakou blízkost.“ (František)

Většina kněží zmiňuje důležitost určitého **zakotvení v Bohu, vztahu s Bohem**. Pro některé kněze je celibátní styl života důležitým znamením a připomenutím toho, že v plnosti patří Bohu. Pro jiné respondenty je zase kvalitní vztah s Bohem nezbytným předpokladem k tomu, aby celibát mohli dodržovat.

„V rovině duchovní – člověk se stává viditelným znamením, že patří Bohu. Také díky celibátu vnímám, že musím stavět na Bohu. Udržuji intimní vztah s Bohem, jsem jeho spolupracovník. Je to určitá askeze, ale já to prioritně jako askezi necítím. Když někdo žije se ženou, patří jí – ale jen jí. Možná je jednodušší nepatřit takto na zemi nikomu.“ (Tadeáš)

„Ta nespokojenost v tom problikává, ale zatím je tam větší ta spokojenost. Může mě to vést k důvěrnějšímu vztahu s Bohem.“ (Martin)

„Ta spokojenost se hodně odvíjí od zakotvenosti v Bohu. Vždycky, když tam chybí tohle pouto s Bohem, tak se to celé sype.“ (Vojtěch)

„Bez chvílí klidu, meditace, bez chvílí, kdy jsem se sebou a s Bohem v klidu, blízkosti, intimitě, kdy mohu také lépe přijímat sebe a své tělo, bych těžko mohl zvládat celibát.“ (Petr)

Jeden z kněží pak přináší **odlišný pohled** na vztah celibátu a životní spokojenosti, zmiňuje zejména velkou **náročnost dodržování** povinnosti **celibátu**.

„Nedá se to vytrhnout z kontextu – kdyby byl vytržený z kontextu, řekl bych, že je to zdroj nespokojenosti a frustrace, může to být až něco poškozujícího a deformujícího. Ten celibát sám o sobě by byl zdrojem nespokojenosti. Když je to vnímáný v kontextu té služby, toho poslání, tak si myslím, že může dostávat nějaký smysl. Já osobně bych neviděl nutnost spojení kněžské služby s celibátem, dokonce pochybuju, že je to vždycky prospěšný – myslím si, že ne. Dokonce si říkám, že nevím, zda bych se rozhodl znovu, pokud bych věděl, co to všechno bude obnášet. Je to náročnější, než jsem si na začátku představoval. Myslím si, že asi ano, ale je to opravdu náročné.“ (Petr)

13 DISKUZE

V této části rigorózní práce se více zaměříme na **výsledky výzkumu**. Hlavní výsledky blíže rozvedeme, zahrneme je do širších souvislostí, provedeme jejich interpretaci a porovnáme je se závěry dřívějších studií. Následně se zamyslíme nad metodologickými limity výzkumu (a potenciálními zdroji chyb a nepřesností). Rovněž zhodnotíme přínos našich výzkumných studií a přineseme některá doporučení pro případný navazující výzkum.

První cíl našeho výzkumu z roku 2017 spočíval v prozkoumání osobnostních charakteristik římskokatolických kněží v ČR a v jejich porovnání s běžnou mužskou populací. V této oblasti jsme vycházeli zejména ze závěrů naší studie realizované v rámci bakalářské práce (Kašpar, 2015). Předpokládali jsme tedy, že kněží budou (oproti běžné mužské populaci) skórovat signifikantně výše v dimenzi **přívětivosti**. Tato hypotéza byla v našem současném výzkumu potvrzena – konkrétně byla přijata na hladině významnosti 0,05, naměřená p-hodnota však u této škály klesla hluboko pod 0,001 (výsledek tedy můžeme označit jako velmi vysoce signifikantní). S využitím teoretické části práce a zejména popisu dimenzí NEO pětifaktorového osobnostního inventáře lze tedy podat následující interpretaci. Římskokatoličtí kněží se jeví oproti běžné mužské populaci více altruističtí, s větším porozuměním pro druhé. Dávají přednost spolupráci, jsou otevřeni ke vzájemné pomoci. Projevují druhým přízeň, mají tendenci spíše důvěřovat lidem, což může v krajním případě vést až k servilnosti a poníženosti. Lze je charakterizovat pojmy *upřímnost*, *důvěra*, *skromnost*, *poddajnost*. Přívětivost je kněžím užitečná v pastorační činnosti a v běžném kontaktu s lidmi, může usnadnit cestu k dlouhodobé spolupráci, pomáhá při řešení konfliktních situací apod.

V dimenzích **neuroticismu**, **extraverze** a **svědomitosti** nebyly zjištěny signifikantní rozdíly mezi vzorkem kněží a mužskou populací.

Na škálách **neuroticismu** a **extraverze** se tedy naše výsledky liší od závěrů studie autorů Loudena a Francise (1999) z Anglie a Walesu (blíže viz teoretická část naší práce). Zmíněná studie z Anglie a Walesu se však oproti našemu výzkumu liší v metodě sběru dat, obě dimenze jsou pak také trochu jinak definovány. *Britská studie* využívala Eysenckův osobnostní dotazník. Neuroticismus zde byl vymezen jako tendence reagovat rychleji a trvaleji na podněty, rovněž jako častější pociťování úzkosti a tenze; extraverti byli

popisování jako společenští jedinci, často vyhledávající stimulaci. V našem výzkumu byl použit NEO pětifaktorový osobnostní dotazník, ve kterém je neuroticismus ve zkratce vymezen subškálami úzkostnost, hněvivost (hostilita), depresivnost, rozpačitost, impulzivnost a zranitelnost. Extraverze pak představuje souhrnné označení pro charakteristiky vřelost, družnost, asertivita, aktivnost, vyhledávání vzrušení a pozitivní emoce.

V našem výzkumu z roku 2017 jsme naopak dosáhli velmi podobných výsledků jako ve studii realizované v naší bakalářské práci, ze které jsme při formulaci hypotéz vycházeli. Na uvedených škálách (*neuroticismus*, *extraverze* a *svědomitost*) jsme předpokládali absenci rozdílu mezi kněžními a mužskou populací (hypotézy byly formulovány jako nulové). Hypotézy byly na hladině významnosti 0,05 přijaty, ovšem běžné statistické testy nedokáží potvrdit platnost (správnost) nulové hypotézy – lze tedy pouze tvrdit, že jsme nenašli dostatek důkazů pro její zamítnutí. Výsledky našeho výzkumu však určitě neodporují našim předpokladům, ukazují tedy určitý směr a mohou vhodně posloužit případným navazujícím studiím v této oblasti.

Mezi skupinou kněží a mužskou populací nebyla zaznamenána statisticky významná odlišnost v dimenzi *otevřenosti vůči zkušenosti*. Výsledný rozdíl mezi zmíněnými skupinami však není zcela zanedbatelný, naměřená p-hodnota (0,10) se zde již znatelně přiblížila naší hladině významnosti ve výši 0,05. To si zaslouží pozornost vzhledem ke skutečnosti, že podobného výsledku bylo dosaženo i v naší studii z roku 2015 (zde byla naměřena p-hodnota 0,09). Také zde se tedy otevírají možnosti dalšího zkoumání osobnostních rysů kněží, zejména pak charakteristik souvisejících s dimenzí otevřenosti vůči zkušenosti, kterými jsou představivost, vnímavost k vnitřním pocitům, estetické cítění, touha po poznání, nezávislý úsudek, ochota experimentovat apod.

Další cíl naší studie z roku 2017 jsme spatřovali ve zkoumání souvislosti mezi jednotlivými osobnostními charakteristikami a životní spokojeností u římskokatolických kněží. Vycházeli jsme z několika výzkumů uvedených v teoretické části naší práce, které zkoumaly uvedené vztahy (vycházeli jsme mj. také z rozsáhlé metaanalýzy), vzali jsme v úvahu rovněž studie využívající námi zvolené metody sběru dat. Předpokládali jsme zde existenci *negativní souvislosti* mezi *celkovou životní spokojeností a mírou neuroticismu*. Tato hypotéza byla v našem výzkumu *potvrzena* – konkrétně byla přijata na hladině významnosti 0,05, naměřená p-hodnota zde však klesla hluboko pod 0,001. Korelační koeficient *r* dosáhl hodnoty -0,57, výsledek tedy můžeme označit jako velmi vysoce

signifikantní se střední silou vztahu. S využitím teoretické části práce lze tedy podat následující interpretaci. Kněží s vyšší mírou neuroticismu (se sklonem k psychické labilitě, hůře kontrolující své nutkání, nervózní, úzkostní, s pocitem zahanbení, se silnějším prožíváním negativních emocí) se jeví jako méně spokojení. Oproti tomu kněží s nižší mírou neuroticismu (emocionálně stabilní, vyrovnaní, odolnější vůči stresovým podnětům) se zdají být spokojenější. Obecně pak lze shrnout, že u vzorku římskokatolických kněží roste celková životní spokojenost se snižující se mírou neuroticismu (tedy úzkostnosti, hněvivosti, zranitelnosti, rozpačitosti, depresivnosti a impulzivnosti).

Obdobným způsobem jsme zkoumali vztah mezi *celkovou životní spokojeností a mírou extraverte*, kde byla předpokládána *pozitivní souvislost*. Uvedená hypotéza zde byla na naší hladině významnosti přijata, p-hodnota dosáhla hodnot nižších než 0,001. Naměřený korelační koeficient r činil 0,62, dosáhli jsme zde velmi vysoce signifikantního výsledku se střední silou vztahu, hypotéza byla *potvrzena*. Lze tedy interpretovat, že jako spokojenější se jeví kněží s vyšší mírou extraverte (společenšší, veselí, energičtí, sebejistí, hovorní, optimističtí, milující vzrušení apod.), introvertnější kněží dosahují v průměru nižší životní spokojenosti. Jinak řečeno, s vyšší životní spokojeností u kněží koreluje vyšší aktivita, vřelost, družnost, pozitivní emoce, vyhledávání vzrušení a asertivita.

V naší studii jsme dále předpokládali existenci *pozitivní souvislosti* mezi *celkovou životní spokojeností a mírou přívětivosti*, stejně tak mezi spokojeností a *mírou svědomitosti*. Zmíněné hypotézy však byly na naší hladině významnosti *zamítnuty*, také korelační koeficienty r zde dosáhly poměrně nízkých hodnot ($r = 0,05$ pro přívětivost, $r = 0,14$ pro svědomitost) – vztahy mezi životní spokojeností a přívětivostí (respektive svědomitostí) bychom zde mohli označit jako slabé a statisticky nevýznamné. V naší studii tedy nebyly potvrzeny výsledky výzkumů uvedených v naší teoretické části práce, ve kterých korelovala životní spokojenost s oběma zmíněnými dimenzemi téměř vždy statisticky významně.

Oproti všem výše zmíněným osobnostním dimenzím jsme *nepředpokládali* existenci *souvislosti celkové životní spokojenosti a otevřenosti vůči zkušenosti*. Nastíněná hypotéza byla na hladině významnosti 0,05 *přijata*, nenašli jsme dostatek důkazů pro zamítnutí této nulové hypotézy. Zmíněný výsledek však nebyl zcela přesvědčivý a úplně nekorespondoval se zjištěními výzkumů v naší teoretické části. Naměřená p-hodnota činila pouze 0,09 a korelační koeficient r zde dosáhl poměrně slušné hodnoty 0,30 – uvedená

čísla zde přímo vybízí k návaznému výzkumu, který by naše výsledky ověřil, a to ideálně na větším vzorku respondentů.

V naší studii z roku 2017 jsme dále usilovali o zjištění úrovně celkové životní spokojenosti u římskokatolických kněží, kterou jsme rovněž porovnávali s běžnou mužskou populací. Vzali jsme v úvahu výzkumy uvedené v teoretické části práce. Ve většině výzkumů vykazovali kněží vyšší míru spokojenosti oproti běžné populaci (viz sociální průzkum Smitha z roku 2007, studie Stewarta-Sickinga z roku 2012 a výzkum Rossettiho z roku 2012), oproti tomu v rámci výzkumu z roku 1993 (autoři Hoge, Shields a Griffin) se životní spokojenost kněží statisticky významně nelišila od běžné mužské populace. Po zvážení výše uvedených studií jsme s jistou mírou opatrnosti stanovili hypotézu – kněží budou v oblasti životní spokojenosti skórovat signifikantně výše. Kněží v našem výzkumu skutečně dosáhli v této oblasti vyšší hodnoty, rozdíl však nemůžeme označit za statisticky významný. Naměřená p-hodnota (0,051) se však v tomto případě téměř shoduje s námi stanovenou hladinou významnosti. Zjištěné výsledky tedy nejsou s uvedenými studii v přímém rozporu, vykazují určitou tendenci – a snad ještě více než v předcházejících oblastech vybízejí k dalšímu zkoumání. Nabízí se porovnání životní spokojenosti kněží s běžnou mužskou populací na větším vzorku, případně s využitím odlišné metody sběru dat. Podnětné by mohlo být také srovnání životní spokojenosti diecézních a řeholních kněží.

V rámci rigorózní práce jsme pak realizovali nový výzkum (2020), jehož výzkumný problém jsme definovali jako popis životní spokojenosti (a jejích jednotlivých oblastí) u římskokatolických kněží v ČR. Výzkumným plánem byla realizace tzv. smíšeného výzkumu – nejprve jsem uskutečnili kvantitativní část studie, následně jsme získaná data doplnili a obohatili realizací kvalitativní části výzkumu.

Cíl kvantitativní části výzkumu z roku 2020 spočíval v prozkoumání jednotlivých oblastí životní spokojenosti u vzorku římskokatolických kněží v ČR a v jejich porovnání s běžnou mužskou populací, to vše s využitím Dotazníku životní spokojenosti. Z důvodu absence dostatečného množství relevantních výzkumů v této oblasti jsme koncipovali tento náš výzkum jako mapující. Námi stanovené hypotézy byly (z téhož důvodu) toliko nezbytným předpokladem pro uplatnění statistického testování, nikoli však vědeckým předpokladem v pravém slova smyslu. Výsledky naší kvantitativní studie se staly předpokladem pro následnou kvalitativní část studie, která přinesla další rozšiřující a doplňující data. Výsledky kvantitativní i kvalitativní části budeme tedy pro přehlednost

prezentovat a interpretovat společně, a to vždy dle jednotlivých oblastí životní spokojenosti.

Na základě statistického testování můžeme přijmout závěr, že vzorek římskokatolických kněží se v porovnání s běžnou mužskou populací liší na škále *Práce a zaměstnání*, konkrétně skupina kněží skórovala na uvedené škále **statisticky významně výše**. Hypotéza byla testována na hladině významnosti 0,05, náš výsledek by však byl přijat i na hladině 0,001 (výsledek tedy můžeme nazvat jako velmi vysoce signifikantní). Výsledek našeho výzkumu v této oblasti koresponduje se sociálním průzkumem realizovaným v USA, ve kterém Smith (2007) zjistil velkou spokojenost duchovních se svojí prací. V souladu se zněním dotazníku životní spokojenosti bychom tedy mohli interpretovat, že kněží jsou oproti běžné mužské populaci v souhrnu více spokojeni se svým postavením na pracovišti, se svými pracovními úspěchy, s jistotou své budoucnosti v zaměstnání a s pestrostí práce, dále pak s možnostmi postupu v zaměstnání, s atmosférou na pracovišti a s mírou pracovních povinností a zátěže.

Kvalitativní část studie našeho výzkumu blíže ozřejmuje důvody pracovní spokojenosti. Kněží vnímají svoji práci jako rozmanitou a tvůrčí, nikoli rutinní, v jejich pracovní náplni je potenciačně obsaženo mnoho různých činností. Zároveň vnímají velkou svobodu v tom, čemu konkrétně se daný kněz bude věnovat – jsou některé jasně definované činnosti (např. slavení mše sv. a vysluhování dalších svátostí), v ostatních oblastech je již jistá variabilita (některý kněz se může více zaměřit na rekonstrukce památek, jiný např. více na duchovní vedení, doprovázení společenství lidí apod.). V tomto ohledu je kněžskými většinou kladně hodnocena nízká míra kontroly ze strany nadřízených.

Kněží na svém povolání oceňují jeho důvěrný charakter (sdílení hlubokých a důvěrných věcí, doprovázení lidí v důležitých životních situacích). Kněží rovněž vnímají velkou smyslupnost a užitečnost své práce, vnímají její výsledky, což je faktor obecně zvyšující pracovní spokojenost. Někteří kněží rovněž uvádí důležitost jistoty povolání – knězem se člověk stává vysvěcením, je jím celý život, navíc kněží je v ČR spíše nedostatek – to vše vytváří atmosféru jistoty zaměstnání. V neposlední řadě hovoří kněží o možnosti osobního růstu, což souvisí i s předchozími důvody (pracovní náplň kněze obsahuje řadu potenciálních činností, kněz se navíc může v určité míře profilovat dle svého zájmu a schopností).

Statistickým testováním jsme zjistili odlišnost vzorku římskokatolických kněží od běžné mužské populace na škále *Finanční situace* (kněží skórovali **statisticky významně**

výše). Také zde bychom mohli označit náš výsledek jako velmi vysoce signifikantní. V souladu s naší metodou (Dotazník životní spokojenosti) bychom tedy mohli interpretovat, že kněží jsou oproti běžné mužské populaci v souhrnu více spokojeni se svým příjmem, životním standardem, hmotným zajištěním své existence a s tím, co vlastní, dále pak s budoucími možnostmi výdělků a se svým budoucím očekávaným zajištěním ve stáří.

Kvalitativní část naší studie objasňuje důvody spokojenosti v této oblasti. Kněží považují obecně svoji mzdu za podprůměrnou, což odpovídá našim zjištěním v teoretické části práce. Někteří kněží se necítí dostatečně ohodnoceni za práci, kterou vykonávají – a to zejména při srovnání s obdobnými pozicemi ve veřejné správě. Na druhou stranu však berou v úvahu svoji situaci a zejména fakt, že ze svého platu hradí pouze své výdaje, žijí pouze sami sebe. Svoji situaci srovnávají se situací otců od rodin, kteří musí někdy ze svého platu hradit potřeby celé rodiny. Kněží rovněž sdělují, že kromě svého platu kněz získává další příspěvky a podporu od lidí z farností (pozdání na oběd, peníze, pozvání na dovolenou apod.). Kněží navíc zmiňují další důležitý fenomén – vnímají kněžství jako službu, nevykonávají ji primárně kvůli velkým výdělkům, často je jim vlastní postoj určité skromnosti – to opět přispívá k celkovému pocitu spokojenosti ve finanční oblasti.

Odlišnost mezi vzorkem římskokatolických kněží a běžnou mužskou populací byla pomocí statistického testování zjištěna také na škále *Bydlení*. Také v tomto případě kněží skórovali **statisticky významně výše**, také zde můžeme výsledek označit za velmi vysoce signifikantní. V souladu se zněním dotazníku životní spokojenosti bychom tedy mohli interpretovat, že kněží jsou oproti běžné mužské populaci v souhrnu více spokojeni se stavem, velikostí a polohou svého bytu, dále pak s výdaji za svůj byt, s dosažitelností dopravních prostředků a s mírou zátěže hlukem ve svém bytě.

V kvalitativní části kněží uvádějí konkrétní důvody své spokojenosti s bydlením. Kněží často bydlení vůbec nemusí řešit, je pro ně připravené a zajištěné (kněžský byt bývá obvykle součástí fary, na kterou je daný kněz umístěn). Mají tedy základní jistotu bydlení, aniž by si museli kupovat nemovitost, brát hypotéky apod. Někteří kněží navíc uvádí, že většina far je již dnes po rekonstrukci, nestává se tak často jako v minulosti, že by kněz musel svůj byt zásadním způsobem opravovat či rekonstruovat. Další důvod velmi souvisí s jejich finanční spokojeností, neboť své bydlení považují za finančně nenáročné. Za své bydlení na fáře platí nájem, který ovšem nedosahuje výše tržních nájmu, nemusí se tedy kvůli bydlení zadlužit. Rovněž případná rekonstrukce farního bytu může být finančně

zajímavá – kněz přispívá určitou část, větší část peněz přispívá zpravidla obec či farnost (záleží samozřejmě na schopnostech kněze potřebné prostředky sehnat). V neposlední řadě zmiňují kněží další charakteristiky kněžského bydlení – fary a jejich byty bývají zpravidla dostatečně velké, bývají umístěny v centru města, často bývají hezké a kulturně zajímavé. To vše může ke konečné spokojenosti kněží s bydlením přispívat.

Na základě statistického testování můžeme rovněž přijmout závěr, že vzorek římskokatolických kněží se v porovnání s běžnou mužskou populací liší na škále *Vlastní osoba*, konkrétně skupina kněží skórovala na uvedené škále **statisticky významně níže**. Hypotéza byla testována na hladině významnosti 0,05, výsledek na této škále by však byl přijat i na hladině 0,01 (výsledky tedy můžeme nazvat jako vysoce signifikantní). V souladu se zněním dotazníku životní spokojenosti bychom tedy mohli interpretovat, že kněží jsou oproti běžné mužské populaci v souhrnu méně spokojeni se svými schopnostmi a dovednostmi, se svým vzhledem, charakterem, vitalitou a sebevědomím, dále pak se způsobem svého dosavadního života a s tím, jak vychází s druhými lidmi.

Kvalitativní část naší studie blíže ozřejmuje důvody nižší spokojenosti s vlastní osobou. Zdrojem nespokojenosti je konfrontace s ideály, které hlásají – vnímají, že sami nejsou schopni žít podle předkládaných ideálů, z čehož vyvěrá pochybnost a nejistota o sobě samém, pocit vlastní nedostatečnosti. K tomu rovněž přispívá srovnání s různými lidmi – za kněžími chodí spousta lidí, svěřují jim své problémy a hříchy, vzhlíží k nim – a při porovnání s ostatními cítí někteří kněží rovněž pochybnosti o sobě samém (to platí i při srovnání s jinými kněžími). Kněží rovněž zmiňují velké nároky na službu kněze – často musí obsáhnout řadu informací z mnoha oborů, což se jim ne vždy daří v dostatečné míře a k jejich dostatečné spokojenosti.

Někteří kněží rovněž vnímají malou podporu zdravého sebevědomí v církvi i v rámci své formace, spíše zmiňují zvýšený důraz na poslušnost a pokoru. Někteří kněží pak u sebe pozorují absenci ženského prvku a případnou zpětnou vazbu od ženy. Vnímají, že se bez pomoci ženy třeba neumí dobře obléct, nevěří si pak v tom, jak vypadají. Také jim chybí uznání, které by jim mohla blízká žena poskytnout. Ojediněle se kněží také setkali s posměchem církvi a kněžskému povolání, což rovněž k jejich sebeúctě nepřispělo. Jako poslední důvod uvádí určitou nedoceněnost své práce ze strany farníků – zejména v mimopražských oblastech není větší zájem např. o intelektuální a propracovaná kázání, narušuje to sebevědomí některých kněží (toto umí, v jiným činnostech si někteří nejsou tolik jistí).

Na škálách *Zdraví* a *Volný čas* nebyly zjištěny signifikantní rozdíly mezi vzorkem kněží a mužskou populací.

Na škále *Přátelé, známí a příbuzní* nebyla rovněž zjištěna statisticky významná odlišnost mezi vzorkem kněží a mužskou populací. Výsledný rozdíl mezi zmíněnými skupinami však není zcela zanedbatelný, naměřená p-hodnota (0,07) se zde již znatelně přiblížila naší hladině významnosti ve výši 0,05, což skýtá potenciálně otevřené možnosti dalšího zkoumání spokojenosti kněží.

V kvalitativní části jsme dále odpovídali na otázku (č. 1), ve které byli respondenti dotazováni, **s čím konkrétně jsou v životě spokojeni, s čím naopak nejsou**. Tato otázka byla v rámci rozhovoru kladena jako první, tedy ještě před tím, než byli kněží dotazováni na možné důvody spokojenosti či nespokojenosti v jednotlivých oblastech dle výsledků kvantitativní části výzkumu (v této chvíli tedy ještě neznali výsledky kvantitativní části). Kněží vyjadřovali velkou spokojenost se smyslností svého života a povolání. V rámci kněžského života dostávají smysl života, mohou se v něm realizovat, vnímají velký význam ve své práci a v pomoci lidem, připadají si užiteční. V rámci svého povolání se také vztahují k vyšším hodnotám a k pevnému bodu, kterým je Bůh, což rovněž přispívá ke smyslnosti jejich života. V této odpovědi tedy kněží vyjadřují rovněž spokojenost se svojí prací, která se potvrdila i v kvantitativní části výzkumu (viz výše).

Kněží dále vyjadřují svoji nespokojenost sami se sebou, se svými slabostmi, nedokonalostmi, nedostatečným vzděláním, schopnostmi a dovednostmi. Tato spontánní výpověď kněží v rámci první otázky kvalitativní části výzkumu rovněž dobře koresponduje s výsledky kvantitativního šetření, kde kněží skórovali níže v oblasti Vlastní osoba. Z toho můžeme dovozovat, že kněží jsou vůči sobě poměrně kritičtí, vnímají své nedokonalosti ve zvýšené míře. Když mají spontánně sdělovat svou nespokojenost, neobrací se v první řadě k vnějším podmínkám, nýbrž hledají nejdříve zdroje nespokojenosti ve své osobě a ve svém nastavení.

Kněží rovněž zmiňovali nespokojenost s množstvím pracovních nároků a poměrně velkou pracovní vytížeností. Zmiňovali potřebu většího týmu spolupracovníků, který by jim pomáhal s jejich pracovními úkoly. Uváděli také relativní absenci pracovní doby – podle představ některých farníků by měli být v podstatě stále k dispozici ke službě, což je náročné. Velké nároky kněžské služby (a obtížnost všem nárokům dostát) se pak částečně odráží v nespokojenosti kněží s vlastní osobou (viz výše).

V rámci kvantitativní části výzkumu jsme se nevěnovali třem oblastem životní spokojenosti (manželství a partnerství, vztah k vlastním dětem a sexualita), a to vzhledem k charakteru naší populace. Namísto uvedených oblastí zaujímá důležité místo v životě naší populace povinnost celibátu. Nechtěli jsme oblast celibátu ve výzkumu zcela pominout, zaměřili se na ni tedy v rámci kvalitativní části studie. Naše třetí výzkumná otázka zněla - **jak hodnotí kněží povinnost celibátu ve vztahu k životní spokojenosti.**

Většina kněží uvádí, že celibát vytváří potřebný prostor pro jejich službu – vnímají jako výhodu, že nemusí dělit svůj čas mezi službu a rodinu. V tomto ohledu tedy vnímají celibát jako důležitý aspekt kněžství a zdroj spokojenosti. Na druhé straně hovoří většina kněží o určité osamělosti, absenci blízkého vztahu a intimity – to vnímají jako nevýhodu a případný zdroj nižší spokojenosti.

V tomto ohledu zmiňuje většina kněží důležitost určitého zakotvení v Bohu, vztahu s Bohem. Pro některé kněze je celibátní styl života důležitým znamením a připomenutím toho, že v plnosti patří Bohu. Pro jiné respondenty je zase kvalitní vztah s Bohem nezbytným předpokladem k tomu, aby celibát mohli dodržovat. Jeden z kněží pak upozorňuje na velkou náročnost dodržování povinnosti celibátu a varuje před jeho možným deformujícím a poškozujícím vlivem.

Výsledky našeho výzkumu tedy ukazují na dvojí efekt povinnosti celibátu ve vztahu k životní spokojenosti - v některých aspektech přispívá k vyšší spokojenosti, v jiných aspektech je vnímán spíše jako zdroj frustrace a nespokojenosti. Tato zjištění jsou ve shodě s výzkumy uvedenými v teoretické části naší práce. Carey (1972) zjistil, že otázka celibátu je zejména mladými kněžími vnímána jako určitá zátěž. Pokud nebyla tato zátěž vyvážena jinými pozitivními proměnnými (možnost ovlivňovat politiku, příležitost k sebevyjádření, podpůrné vztahy), pak u kněží hrozila rezignace. Oproti tomu Rossetti přišel se zjištěním, že mezi nejsilnější prediktory kněžského štěstí patří duchovní a vztahové hodnoty, konkrétně vnitřní klid, celibát, dále pak vztah k Bohu a ostatním. Vztah k Bohu se pak ukazoval jako nejsilnější prediktor štěstí kněze (Rossetti, 2012). V našem výzkumu pak hrál vztah k Bohu rovněž důležitou roli, zejména jako předpoklad a pomoc při dodržování celibátu, dále pak jako znamení plného odevzdání se Bohu (viz výše).

V další části diskuze se budeme zabývat **metodologickými limity** našich výzkumů a skutečnostmi, které mohli případně zkreslit námi dosažené výsledky. Naše pojednání začneme výběrovým souborem, který v případě studie z roku 2017 sestával z 34 kněží. V souladu s odbornou literaturou (a také vzhledem k normálnímu rozložení četností

proměnných) je to již dostatečný počet k využití parametrických metod. Větší vzorek by nám však přinesl spolehlivější data a mohl lépe popsat námi sledovanou populaci. Velikost vzorku má rovněž přímý vliv na výsledky statistických testů, což se projevilo zejména při měření souvislosti osobnostních dimenzí s celkovou životní spokojeností. Korelační koeficienty r zde u jednotlivých souvislostí dosahovaly poměrně rozptýlených hodnot, jeví se jako pravděpodobné, že se vzrůstajícím počtem respondentů by se nastíněné rozdíly zmírnily, případně i měnily (lze např. porovnat s výsledky metaanalýzy v teoretické části práce). Vztah otevřenosti vůči zkušenosti a životní spokojenosti nám pak pomocí měření vyšel relativně středně silný ($r = 0,30$), vzhledem k menšímu počtu probandů ve vzorku však nebyl výsledek shledán jako statisticky významný. Velikost výběrového souboru tedy naše výsledky mohla ovlivnit. V rámci výzkumu z roku 2020 (kvantitativní část) činil náš vzorek celkem 49 kněží, což je již vzhledem k velikosti naší populace poměrně vypovídající počet.

Další významnou skutečností je pak složení našeho vzorku. Abychom mohli zobecnovat výsledky na celou naši populaci, měl by jí náš vzorek svými parametry přibližně odpovídat. Snažili jsme se o jisté vyvážení našeho vzorku z hlediska věku, kněžské formace a příslušnosti k určité diecézi, přesto však naše rozložení reality zcela neodpovídá. K lepšímu rozložení našeho vzorku by mohly pomoci jiné metody výběru vzorku. V našich studiích jsme využili záměrný a příležitostný výběr, dále metodu „sněhové koule“, pro naše účely se pak nabízí např. kvótní výběr, který řadíme mezi pravděpodobnostní metody. Ten je však již potenciálně náročnější na časovou dotaci výzkumníka, což v našem zvažování hrálo důležitou roli.

O případných zdrojích nepřesností a chyb lze uvažovat také ve spojitosti se zvolenými metodami sběru dat. NEO pětifaktorový osobnostní inventář byl na jedné straně standardizován v České republice, konkrétně u skupiny mužů ve věku 22 – 75 let však byly normy vytvořeny pouze na skupině čítající 41 respondentů. Dotazník životní spokojenosti má velmi kvalitní psychometrické propracování, pro naše účely jej však snižuje fakt, že byl ověřován na německé populaci (a české normy chybí). Takto stanovené normy představují spíše orientační hodnotu a dosažené výsledky mohou částečně zkreslovat. Podobné je to pak při srovnávání našich výsledků se závěry jiných výzkumů – ve zmiňovaných studiích byly použity různé výzkumné metody, některé pojmy a proměnné byly trochu odlišně definovány, to vše pak může mít na konečné závěry vliv.

Samostatně se můžeme zamyslet nad metodologickými limity kvalitativní části výzkumu z roku 2020. Z časových důvodů čítal náš výzkumný soubor toliko 7 římskokatolických kněží – vyšší počet respondentů by jistě přispěl k větší reprezentativnosti vzorku. V rámci procesu výběru výzkumného souboru jsme prováděli tzv. záměrný výběr – oslovovali jsme tedy kněze, u kterých jsme předpokládali ochotu zúčastnit se kvalitativní části výzkumu. Výzkumu se tedy účastnili kněží, které jsme znali, měli jsme k nim lidsky blíže, předpokládali jsme u nich jistou ochotu spolupracovat a otevřeně odpovídat na námi zadané otázky. Tento způsob výběru tedy rovněž snižuje reprezentativnost našeho vzorku a může poměrně významným způsobem ovlivňovat konečné výsledky našeho výzkumu (v některých ohledech mohou být takto vybraní respondenti sdílnější a otevřenější, v jiných otázkách mohou být naopak rezervovanější).

V tomto ohledu můžeme zmínit rovněž charakter zkoumaných témat. Dotazovali jsme se kněží na otázky spojené s jejich životní spokojeností, v některých otázkách jsme se dotýkali poměrně osobních a intimních oblastí (celibátní styl života, jejich povaha, sebevědomí apod.). S ohledem na tyto skutečnosti byli respondenti informováni o možnosti neodpovídat na otázky, které by jim byly z nějakého důvodu nepříjemné. Ačkoli této možnosti nakonec nikdo nevyužil, mohla být míra otevřenosti a sdílnosti v jednotlivých případech různá, čímž mohlo rovněž dojít k ovlivnění výsledků.

Vliv na výsledky výzkumu mohly mít samozřejmě také naše osobní názory, předpoklady a očekávání (očekávání určitých výsledků ze strany výzkumníka). Ač jsme se vědomě snažili o otevřenou a nezatíženou mysl a při rozhovoru jsme se snažili klást pokud možno otevřené a nenávodné otázky, přesto mohla naše očekávání do vedení rozhovoru vstupovat a mít určitý vliv na výsledky studie.

V kvalitativní části výzkumu jsme explicitně zkoumali důvody (ne)spokojenosti pouze u oblastí, ve kterých byla zjištěna statisticky významná odlišnost mezi vzorkem kněží a populační normou (tedy práce a zaměstnání, finanční situace, bydlení, vlastní osoba), dále jsme adresně zkoumali míru spokojenosti ve vztahu k povinnosti celibátu. K lepšímu porozumění spokojenosti kněží v jednotlivých dimenzích by bylo možné zkoumat i zbylé oblasti (zdraví, volný čas; přátelé, známí a příbuzní). Tyto oblasti pak mohou být případným předmětem dalších návazných studií.

Dalším metodologickým limitem může být nižší zobecnitelnost závěrů naší kvalitativní části studie. Na jedné straně jsme zmiňovali nižší počet respondentů a jejich nepravděpodobnostní charakter výběru, na straně druhé je třeba poukázat na naši metodu

analýzy dat – obsahovou analýzu. Vzhledem k nedostatku teoretického ukotvení v této oblasti jsme využívali tzv. deskriptivní přístup k obsahové analýze, který v maximální míře respektuje text a výzkumný materiál, je tedy velmi vhodný k vytváření teorií. Výsledky naší kvalitativní části výzkumu jsou tedy toliko teoriemi, které by bylo vhodné v budoucnu ověřit návazným výzkumem. Nabízí se buď návazná kvalitativní studie využívající teoreticko-deskriptivní přístup k obsahové analýze, případně vhodně navržená kvantitativní studie.

Výzkumných studií zabývajících se předmětnou problematikou na námi zvolené populaci není velké množství. Potenciální **přínos našeho výzkumu** může tedy spočívat v lepším porozumění dané populaci. Ačkoli se jedná pouze o drobný příspěvek do celkové mozaiky, může se stát inspirací či pomyslným „odrazovým můstkem“ do dalších výzkumů, které mohou na naše závěry navazovat. Bližší porozumění dané problematice pak může najít i své praktické využití – může pomoci v konkrétním zaměření kněžské formace, případně může být zdrojem informací pro osoby pracující s kněžskou populací (biskupové, generální vikáři, lektori kurzů, supervizoři apod.).

14 ZÁVĚR

Hlavními cíli naší rigorózní práce bylo prozkoumat osobnostní charakteristiky a životní spokojenost (a její jednotlivé oblasti) u římskokatolických kněží v ČR a porovnat je s odpovídající populační normou, dále pak u stejné populace zjistit, zda existuje souvislost mezi jednotlivými osobnostními charakteristikami a životní spokojeností. Na základě realizovaných výzkumů z let 2017 a 2020 jsme došli k následujícím závěrům.

Náš vzorek římskokatolických kněží skóroval statisticky významně výše na škále přívětivosti v porovnání s běžnou mužskou populací. Oproti běžné mužské populaci se tedy jeví římskokatoličtí kněží jako více altruističtí, s větším porozuměním pro druhé. Dávají přednost spolupráci, jsou otevření ke vzájemné pomoci. Projevují druhým přízeň, mají tendenci spíše důvěřovat lidem, což může v krajním případě vést až k servilnosti a poníženosti. Lze je charakterizovat pojmy upřímnost, důvěra, skromnost, poddajnost.

U vzorku římskokatolických kněží byla dále potvrzena negativní souvislost mezi celkovou životní spokojeností a mírou neuroticismu, dále pak pozitivní souvislost mezi celkovou životní spokojeností a mírou extraverte. Kněží s vyšší mírou neuroticismu (se sklonem k psychické labilitě, hůře kontrolující své nutkání, nervózní, úzkostní, s pocitem zahanbení, se silnějším prožíváním negativních emocí) se tedy jeví jako méně spokojení, jako spokojenější se oproti tomu jeví kněží s vyšší mírou extraverte (společenská, veselí, energičtí, sebejistí, hovorní, optimističtí, milující vzrušení apod.).

Vzorek kněží dále vykazoval statisticky významně vyšší míru spokojenosti v oblasti Práce a zaměstnání, Finanční situace a Bydlení, naopak skóroval signifikantně níže na škále Vlastní osoba. Kvalitativní část studie z roku 2020 pak přinesla další doplnění a obohacení výše uvedených výsledků.

V rigorózní práci jsme prozkoumali životní spokojenost a osobnostní charakteristiky římskokatolických kněží v České republice. Přinesly jsme shrnutí teoretických poznatků a relevantních výzkumů z dané oblasti. V empirické části práce jsme dospěli k několika výsledkům, které jsme shrnuli výše. V této oblasti nebylo publikováno mnoho studií, výsledky našich studií tedy mohou být důležitým příspěvkem k lepšímu pochopení dané populace, mohou se stát rovněž inspirací pro návazný výzkum v této oblasti.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

- 1) Allport, G. W. (1937). *Personality. A Psychological Interpretation*. New York: Henry Holt and Company.
- 2) Allport, G. W. (1961). *Pattern and Growth in Personality*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- 3) Arcibiskupský kněžský seminář Olomouc. (nedat.). *Co je seminář*. Získáno 24. 2. 2015 z <http://www.knezskyseminar.cz/o-seminari/co-je-seminar/>
- 4) Arcibiskupský seminář UK v Praze. (2009). *Co je seminář*. Získáno 24. 2. 2015 z <http://www.arcs.cuni.cz/index.php?id=3&id2=5>
- 5) Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., & Nolen-Hoeksema, S. (2003). *Psychologie*. Praha: Portál.
- 6) Augustyn, J. (2000). *Celibát: Jeho duchovní předpoklady a bohatství a jak k němu správně vychovávat*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
- 7) Blatný, M. (2010). *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing.
- 8) Blatný, M., Dosedlová, J., Kebza, V., & Šolcová, I. (2005). *Psychosociální souvislosti osobní pohody*. Brno: Masarykova univerzita & Nakladatelství MSD.
- 9) Cakirpaloglu, P. (2012). *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing.
- 10) Carey, R. G. (1972). Correlates of Satisfaction in the Priesthood. *Administrative Science Quarterly*, 17(2), 185–195.
- 11) Cozzens, D. (2003). *Měníci se tvář kněžství: reflexe nad krizí kněžské duše*. Praha: Benediktinské arcidiecézní úřady sv. Vojtěcha a sv. Markéty.
- 12) Csikszentmihalyi, M. (2015). *Flow: o štěstí a smyslu života* (2. vyd.). Praha: Portál.
- 13) Česká biskupská konference. (2007). *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
- 14) Česká biskupská konference. (2019). *Katolická církev v České republice*. Praha: ČBK.
- 15) Český statistický úřad, Sčítání lidu, domů a bytů 2011. (nedat.). *Vybrané základní ukazatele v dlouhodobém vývoji za Českou republiku*. Získáno 23. 2. 2015 z http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30628&th=&vseuzemi=null&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAFvzloG1ulhulhBMCuxLFGvtC88jsTjDN7GAlf3WwcNiCReZGZjcGLhy8hNT3BKTS_KLPK

L4SzKKUosz8nNSKgrsHRhAgKecA0gKADF3CQNnaLBrUIBjkKNvcSFDHQC
QNnaLBrUIBj__cLCIEgZGvxIGdg9_Fz__EMeCEgY2b38XZ89gIIvLxTHEP8wx
2NEFJM4ZHOIY5u_t7-
MJ1OIP5IdEBkT5OwU5RgH5IUB9fo4ePq4uIDtZSxhYw1yDolzhXstJzEvX88wr
wr1PLRJ6tGDJ98Z2CyYGRk8G1rLEnNLUiilGAYQ6v9LcpNSitjVTZbmnPOhm
Lcp44D8QIDDwAK10C_KF2coe4ugU6uPtWMLA4eni6hcSEAZ0FntUmHOQgb
F5BQD2yB21WwEAAA.&void=

- 16) DeNeve, K. M., & Cooper, H. (1998). The Happy Personality: A Meta-Analysis of 137 Personality Traits and Subjective Well-Being. *Psychological Bulletin*, 124(2), 197 – 229.
- 17) Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276 – 302.
- 18) Dolista, J. (1998). *O podstatě kněžské služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
- 19) *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. (1995). Praha: Zvon.
- 20) Drapela, V. J. (2003). *Přehled teorií osobnosti* (4. vyd.). Praha: Portál.
- 21) Fahrenberg, J., Myrtek, M., Schumacher, J., & Brähler, E. (2001). *Dotazník životní spokojenosti*. Praha: Testcentrum.
- 22) Filipi, P. (1998). *Křesťanstvo: Historie, statistika, charakteristika křesťanských církví* (2. vyd.). Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- 23) Francis, L. J., Wulf, K., & Robbins, M. (2008). The Relationship between Work-Related Psychological Health and Psychological Type among Clergy Serving in the Presbyterian Church (USA). *Journal of Empirical Theology*, 21(2), 166 – 182.
- 24) Goldberg, L. R. (1990). An Alternative "Description of Personality": The Big-Five Factor Structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1216 – 1229.
- 25) Halešová, L. (2015). *Osobnostní charakteristiky a životní spokojenost učitelů ZŠ a SŠ*. (Nepublikovaná magisterská diplomová práce). Univerzita Palackého v Olomouci.
- 26) Hamplová, D. (2004). *Životní spokojenost: rodina, práce a další faktory*. Praha: Sociologický ústav AV České republiky.
- 27) Hamplová, D. (2006). Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav v 21 evropských zemích. *Sociologický časopis*, 42(1), 35 – 55.
- 28) Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.

- 29) Hálková, P. (2006). *Některé psychologické charakteristiky kandidátů katolického kněžství* (Diplomová práce). Získáno 24. 2. 2015 z <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/27456/>.
- 30) Hendl, J. (2006). *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat* (2. vyd.). Praha: Portál.
- 31) Hoge, D. R., Shields J. J., & Griffin, D. L. (1995). Changes in Satisfaction and Institutional Attitudes of Catholic Priests: 1970–1993. *Sociology of Religion*, 52(2), 195–213.
- 32) Hřebíčková, M. (2010). Nové přístupy ke zkoumání rysů: Pětifaktorový model osobnosti. In M. Blatný (Ed.), *Psychologie osobnosti* (43-70). Praha: Grada Publishing.
- 33) Hřebíčková, M. (2011). *Pětifaktorový model v psychologii osobnosti: Přístupy, diagnostika, uplatnění*. Praha: Grada Publishing.
- 34) Hřebíčková, M., Blatný, M., & Jelínek, M. (2010). Osobnost jako prediktor osobní pohody v dospělosti. *Československá psychologie*, 54(1), 31 – 41.
- 35) Hřebíčková, M., & Urbánek, T. (2001). *NEO pětifaktorový osobnostní inventář* (podle NEO Five-Factor Inventory P. T. Costy a R. R. McCrae). Praha: Testcentrum.
- 36) International Health Conference (1946). *Constitution of the World Health Organization*. Získáno 7. 5. 2017 z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2567705/pdf/12571729.pdf>
- 37) Jandourek, J., & Malý, V. (1997). *Václav Malý: cesta za pravdou*. Praha: Portál.
- 38) Kašpar, M. (2015). *Osobnostní charakteristiky římskokatolických kněží v České republice*. (Nepublikovaná bakalářská diplomová práce). Univerzita Palackého v Olomouci.
- 39) Kašparů, M. (1995). Syndrom kněžského vyhoření. *Teologické texty*, 6, 202 – 204.
- 40) Katolická teologická fakulta UK v Praze. (nedat.). *Katolická teologie (Mgr.)*. Získáno 24. 2. 2015 z <http://www.ktf.cuni.cz/KTF-1098.html>
- 41) Kebza, V. (2005). *Psychosociální determinanty zdraví*. Praha: Academia.
- 42) Kebza, V., & Šolcová, I. (2003). Well-being jako psychologický a zároveň mezioborově založený pojem. *Československá psychologie*, 4, 333 – 345.

- 43) Kennedy, E. C., Heckler, V. J., Kobler, F. J., & Walker, R. E. (1977). Clinical assessment of a profession: Roman Catholic clergymen. *Journal of Clinical Psychology*, 33(1), 120 – 128.
- 44) Kolařík, M., Dolejš, M., Dostál, D., Charvát, M., Pechová, O., Seitlová, K., ... Vtípil, Z. (2017). *Manuál pro psaní diplomových prací na Katedře psychologie FF UP v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- 45) Kopřiva, K. (1997). *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál.
- 46) Křivohlavý, J. (nedat.). *Psychologická pojetí a způsoby zjišťování kvality života*. Získáno 29. 4. 2017 z http://mujweb.cz/j.krivohlavvy/clanky/c_kvalita.html.
- 47) Křivohlavý, J. (1998). *Jak neztratit nadšení*. Praha: Grada Publishing.
- 48) Křivohlavý, J. (2001). Sociální dovednosti v pastorační péči. In R. Komárková, I. Slaměník, J. Výrost (Eds.), *Aplikovaná psychologie osobnosti III: Sociálně psychologický výcvik* (179-190). Praha: Grada Publishing.
- 49) Křivohlavý, J. (2010). *Pozitivní psychologie* (2. vyd.). Praha: Portál.
- 50) Křivohlavý, J. (2013). *Psychologie pocitů štěstí*. Praha: Grada Publishing.
- 51) *Kodex kanonického práva: Úřední znění textu a překlad do češtiny*. (1994). Praha: Zvon.
- 52) Levin, J. S., & Chatters, L. M. (1998). Religion, health, and psychological well-being in older adults. *Journal of Aging and Health*, 10(4), 504 – 531.
- 53) Ligurská provincie bosých karmelitánů. (2008). *Provinční plán formace pro Provinční delegaturu Řádu bosých karmelitánů v České republice*.
- 54) Louden, S. H., & Francis, L. J. (1999). The personality profile of Roman Catholic Parochial Secular priests in England and Wales. *Review of Religious Research*, 41, 64 – 78.
- 55) Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
- 56) Nakonečný, M. (2009). *Psychologie osobnosti* (2. vyd.). Praha: Academia.
- 57) National Conference of Catholic Bishops. (2001). *The basic plan for the ongoing formation of priests*. Washington, D.C: United States Catholic Conference.
- 58) Norman, W. T. (1963). Toward an adequate taxonomy of personality attributes: Replicated factor structure in peer nomination personality ratings. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 66, 574 – 583.

- 59) *Obecně závazné nařízení o odměňování duchovních v brněnské diecézi.* (2017). Získáno 20. 10. 2020 z <https://www.biskupstvi.cz/storage/dokumenty/odmenovani-duchovnich.pdf>
- 60) Opatrný, A. (2011). Kněz v dnešní době. In K. Sládek (Ed.), *Křesťanství a islám v liberálním státu: Výzvy tradice a současnosti* (168-179). Červený Kostelec: Pavel Mervart.
- 61) Pena, X. R. (2010). *MMPI-2 indications of a psychological adjustment and adaption of Adlerian Life tasks in ordained Roman Catholic priests* (Disertační práce). Získáno 15. 2. 2015 z ProQuest (UMI No. 3452692).
- 62) Pervin, L. A. (1984). *Personality: theory and research*. New York: Wiley.
- 63) Petrosillo, P. (1998). *Křesťanství od A do Z*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
- 64) Plichtová, J. (1996). Obsahová analýza a jej možnosti využitia v psychológii. *Československá psychologie*, 4(40), 304 – 314.
- 65) Popelková, M., Šišková, A., & Zaťková, M. (2010). Životná spokojenosť a vybrané osobnostné premenné učiteľov. *Psychologie a její kontexty*, 1(1), 15 – 31.
- 66) Příhoda, P. (1991). O celibátu aneb světlo i kouřová clona vědy. *Teologické texty*, 5, 169-172.
- 67) Punch, K. F. (2008). *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál.
- 68) Rossetti, S. J. (2012). A Happy Priest and the New Evangelization. *The Priest*, 68(3), 19–22, 51.
- 69) Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68 – 78.
- 70) Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719 – 727.
- 71) Řičan, P. (2010). *Psychologie osobnosti: Obor v pohybu* (6. vyd.). Praha: Grada Publishing.
- 72) Salesiáni Dona Boska – Provincie Sv. Jana Boska Praha. (2013). *Základní dokumenty provincie*.
- 73) Slezáčková, A. (2012). *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada Publishing.
- 74) Smékal, V. (2009). *Pozvání do psychologie osobnosti: Člověk v zrcadle vědomí a jednání* (3. vyd.). Praha: Barrister & Principal.

- 75) Smith, T. W. (2007). *Job satisfaction in the United States*. Získáno 17. 6. 2017 z https://www.researchgate.net/publication/252482291_Job_Satisfaction_in_the_United_States
- 76) Stewart-Sicking, J. A. (2012). Subjective Well-Being Among Episcopal Priests: Predictors and Comparisons to Non-Clinical Norms. *Journal of Prevention and Intervention in the Community*, 40, 180 – 193.
- 77) Striženec, M. (2001). *Súčasná psychológia náboženstva*. Bratislava: IRIS.
- 78) Svoboda, M., Humpolíček, P., & Šnorek, V. (2013). *Psychodiagnostika dospělých*. Praha: Portál.
- 79) Šolcová, I., & Kebza, V. (2005). Prediktory osobní pohody (well-being) u reprezentativního souboru české populace. *Československá psychologie*, 49(1), 1-8.
- 80) Šolcová, I., & Kebza, V. (2009). Osobní pohoda vysokoškolských studentů: Česká část studie. *Československá psychologie*, 53(2), 129 – 139.
- 81) Teologický konvikt Olomouc. (nedat.). *Historie*. Získáno 24. 2. 2015 z <http://konvikt.signal.cz/teolo/historie>
- 82) Vágnerová, M. (2010). *Psychologie osobnosti*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- 83) Wilson, W. (1967). Correlates of avowed happiness. *Psychological Bulletin*, 67(4), 294 – 306.
- 84) Zvěřina, J. (1991). Celibát? – Quaestio disputanda. *Teologické texty*, 5, 167-168.